

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: MHIMAS 1 - Historiedidaktikk masteroppgave	Vårsemesteret, 2020 Åpen
Forfatter: Grethe Marie Strøm	<i>Grethe Marie Strøm</i> (signatur forfatter)
Veileder: Alexandre Dessingué	
Tittel på masteroppgaven: Skeiv historie i Rogaland – en analyse av eldre kvinners minner om skeiv historie Engelsk tittel: Queer history in Rogaland – an analysis of elderly womens memory about queer history	
Emneord: Skeiv historie Minner Kollektive minner Stillhet/glemsel	Antall ord: 40542 + vedlegg/annet: 78 sider Stavanger, 15.05.20 dato/år

Forord

At jeg skulle fullføre og levere en masteroppgave under en global pandemi hadde jeg aldri i min villeste fantasi sett for meg. Til tross for de siste måneders uro og usikkerhet om hvor verden vil befinne seg i fremtiden har det siste årets arbeid med denne oppgaven vært et stort sett spennende og lærerikt år. Et år som har gitt meg kunnskap jeg ellers aldri ville ha tilegnet meg og hvor jeg har fått møte mennesker jeg ellers aldri ville ha møtt.

Jeg vil med dette starte med å takke mine kvinnelige informanter som slapp meg inn i deres innerste tanker og minner. Uten dem og deres minner hadde det ikke vært mulig å gjennomføre denne oppgaven.

Det må også rettes en stor takk til min veileder Alexandre Dessingué, som har gitt av sin kunnskap og sin tid gjennom gode råd og tilbakemeldinger. Oppgaven hadde ikke vært det den er nå i dag uten hans hjelp.

Min familie og mine venner som har vært der for meg i løpet av disse to årene fortjener også en takk og sist men ikke minst må det rettes en stor takk til min samboer Anette Kristin Barton, som har vært den beste støtten jeg kunne hatt i denne perioden. Takk til henne for at hun har tatt vare på meg og for at hun gjennom den siste tiden har gjort sitt beste for å skape glede i hverdagen.

Grethe Marie Strøm

Stavanger, mai 2020.

Sammendrag

Masteroppgaven tar for seg eldre kvinners minner om den skeive historien i Rogaland og analyserer dem i lys av teori for å definere og finne ut hvilke minner de ulike kvinnene har. Hovedproblemstillingen i oppgaven er «Hvilke minner har eldre kvinner om den skeive historien i Rogaland?» med påfølgende forskerspørsmål som går på hva deres tanker er om mangelen på dokumentasjonen om skeiv historie fra Rogaland og hvilke tanker de har for fremtiden med tanke på en slik ikke-dokumentasjon.

Problemstillingen har i denne oppgaven blitt besvart ved å gjennomføre kvalitative forskningsintervju av eldre kvinner hvor deres minner gjennom transkribering ble til oppgavens empiri. I selve analysedelen av oppgaven har empirien så blitt tolket og drøftet gjennom en narrativ analyse i lys av de teorier som ligger til grunn. De aktuelle teoriene som er brukt i analysen er blant annet Maurice Halbwachs teori om kollektive minner, Jan Assmans teori om kommunikative og kulturelle minner, en artikkel fra Alexandré Dessingue og Jay Winter omhandlende stillhetsaspektet innenfor minneteorier samt Aleida Assmans teori om glemsel og hennes teori om institusjoner og bærere av minner. Det nevnes også andre teoretikere og forskere i oppgaven, men de ovennevnte er dem som utpreger seg mest.

Gjennom analysen som ble utført er oppgavens funn at kvinnes minner er komplekse og at teoriene som brukes for å analysere dem overlapper hverandre. Kvinnene besitter flere ulike minner som gjennom en aktiv prosess er med på å orientere og veilede oss som mennesker i våre samfunn og som gir retningslinjer for vår måte å forholde oss til vår egen fortid, nåtid og fremtid.

Sist men ikke minst har analysen påpekt et eksisterende behov for å videreføre det påbegynte arbeidet med å innsamle og videreføre de minner som eldre besitter om den skeive historien i Rogaland.

Abstract

The master thesis deals with older women's memories of queer history in Rogaland through an analysis based on theories to determine and figure out what kind of memories the women possess. The main research question in the thesis is "What memories do older women have about the queer history in Rogaland?" with the following research questions which proceeds to ask what the womens thoughts are about the lack of documentation and what thoughts they have about the future with the lack of documentation.

The research question has been answered by implementing qualitative research interviews of older women where their memories through transcription became the empiricism of the thesis. In the analysis part of the thesis the empiricism have been interpreted and discussed through a narrative analysis in light of the chosen theories. The theories in question are Maurice Halbwachs theory on collective memory, Jan Assmanns theory on communicative and cultural memory, an article by Alexandre Dessingué and Jay Winter about the aspect of silence within memory studies along with Aleida Assmanns theory in forgetting and her theory on institutions and carriers of memory. Other theorists and scientists are also mentioned, but the mentioned ones are the ones that stand out the most.

Through the analysis that was done are this thesis findings that the womens memories are complex and that the theories used to analyze them overlap each other. The women possess multiple different memories that through an active process helps orientate and guide us as humans in our societies and who also sets guidelines for our way of relating to our own past, present and future.

Last but not least has the analysis pointed at the existing need to continue det commenced work with gathering and spreading the memories that elderly possess about the queer history in Rogaland.

INNHOLDSLISTE

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA	1
MASTEROPPGAVE	1
FORORD.....	2
SAMMENDRAG	3
ABSTRACT	4
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN	7
1.2 PROBLEMSTILLING	12
1.3 TIDLIGERE FORSKNING	12
2. TEORI	16
2.1 MINNER	16
2.2 KOLLEKTIVE MINNER	17
2.3 KOMMUNIKATIVE MINNER	20
2.4.1 Tidsrammer	22
2.4.2 Identitet	23
2.5 KULTURELLE MINNER	24
2.5.1 Kulturelle minners karakteristikk	26
2.6 STILLHET OG GLEMSEL	29
2.6.1 Typer av stillhet	30
2.7 INSTITUSJONER OG BÆRERE	32
2.7.1 Kanonen	32
2.7.2 Arkivet	33
2.7.3 Kroppslige og ukroppslige kulturelle minner	34
3. METODE	36
3.1 INTERVJU SOM METODE	37
3.2 KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	37
3.3 KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU I PRAKSIS	38
3.3.1 Forarbeid	39
3.3.2 Rekruttering	40
3.3.3 Intervjuenes gang	42
3.3.4 Etterarbeid	42
3.3.5 Kildehenvisning av intervju	43

3.4 ANALYSEMETODE	44
3.5 KILDEKRITIKK I KVALITATIVE INTERVJUER	46
4. ANALYSE.....	47
4.1. SKEIVE ET IKKE-TEMA	47
4.1.1 Oppsummering	51
4.2 FRA BARN TIL UNGE VOKSNE	51
4.3 DET SKEIVE MILJØET	55
4.3.1 Oppsummering	62
4.4 KVINNEBEVEGELSE OG HOMOKAMP	63
4.4.1 Oppsummering	67
4.5 BIBELBELTET.....	68
4.5.1 Oppsummering	73
4.6 HOLDNINGER OG RETTIGHETER	74
4.6.1 Oppsummering	79
4.7. TILBAKEBLIKK OG ETTERTANKE.....	79
4.7.1 Oppsummering	83
4.8 MANGLENDE DOKUMENTASJON OG BEVARING	84
4.8.1 Oppsummering	88
5. AVSLUTTENDE DRØFTING OG KONKLUSJON	90
6. LITTERATURLISTE.....	94
7. VEDLEGG	96
7.1. VEDLEGG 1: EGENERKLÆRING	96
7.2 VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE – SKEIVE	97
7.3 VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE – HETEROFILE.....	97
7.4 VEDLEGG 4: INFORMASJONSSKRIV OG SAMTYKKEERKLÆRING	98
7.5 VEDLEGG 5: GODKJENNING FRA NSD	102
7.6 VEDLEGG 6: INTERVJU – TURID	105
7.7 VEDLEGG 7: INTERVJU – «MARIA» OG «GRO».....	128
7.8 VEDLEGG 8: INTERVJU – «SOLFRID».....	129
7.9 VEDLEGG 9: INTERVJU – MARIT OG «MARTINE».....	142
7.10 VEDLEGG 10: INTERVJU – «ASLAUG»	158

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Da de årlige Pride paradene i Norge ble gjennomført året 2019 var temaet for paradene «Historie». Temaet skulle markere 50 års jubileet til Stonewall opprøret, et opprør gjennomført av de homofile i USA i 1969. Den 27.juni 1969 stormet nemlig politiet homobaren Stonewall som lå i New York. I tre dager forsvarte lesber, homser og transpersoner seg med brannbomber og brostein (Engesbak, 2013). Slik ble homokampen født. Homokampen som skulle lede til en global kamp. En global kamp for menneskers rett til å være seg selv. En global kamp som hvert år markeres på ulike måter i ulike land og ulike byer. Som en nasjonal og global støtteerklæring ble det derfor besluttet at historie skulle være temaet. Et tema som skulle formidles gjennom eldre bilder, eldre utsagn, eldre historier og eldre mennesker. Hver og en av Norges Pride parader forløp seg gjennom sommeren og da Stavangers egen Pride festival ble avholdt den første uken i september, slik som den har gjort de siste tjue årene var historie på plakaten også der. Skeivt Arkiv var hentet inn for å holde foredrag, paradedeltakere ble oppfordret til å vise til historien i sine paroler og ordførerens tale for skeivå komiteen trakk linjer til det som hadde hendt femti år tidligere. Men da undertegnede som på den tiden var nestleder i FRI Rogaland sammen med festivalsjefen og hennes samboer skulle intervjues av Byas, ja da sa det stopp. Spørsmålet om hva den skeive historien i Rogaland var kunne ikke besvares. I stedet for et godt svar fikk journalisten flakkende blikk og en mumling om at det ikke fantes noe særlig skriftlig historie. I stedet for en stolthetsfølelse satt jeg igjen med en følelse av oppgitthet. En følelse av å ha mislyktes. Og en gryende følelse av nysgjerrighet. Som historiestudent og fremtidig lærer var det noe i meg som ble tent. En slags søken etter å finne ut. Finne ut hva som faktisk var den skeive historien i Rogaland. Finne ut hvem, hva og hvor. For å bevare det. Slik at en i fremtiden kunne vite. Slik at det som var ikke ville bli glemt. Og dette ble starten på det som skulle bli min masteroppgave. Min søken etter det som en gang var.

Jeg har valgt å benytte meg av ordet skeiv i oppgaven, både i tittel og i beskrivelse av legninger. Dette fordi jeg selv tilhører en generasjon hvor ordet blir brukt mye, uten negative konnotasjoner. Det skal likevel understrekes at noen av informantene som er fra en eldre generasjon ikke liker ordet. Ordet skeiv eller det engelske ordet queer ble ikke tatt i bruk av skeive selv før på 1990-tallet. Før dette ble ordet queer brukt av heterofile men da med en negativ vinkling, spesielt i USA. Ordet skeiv fantes ikke i det norske språk før nærmere 2000-

tallet. Ordet i seg selv er enkelt forklart en sekkebetegnelse for alle betegnelse som ligger inn under det en ofte i dag forkorter til LHBT+, som står for lesbisk, homofil, bifil, transperson med mer (Trettebergstuen & Nylund, 2017, s.92). Personlig velger jeg å bruke ordet skeiv fordi det først og fremst er lettere å si enn å skulle huske alle bokstavene i LHBT+ men også fordi ordet skeiv ikke definerer hvilken av de bokstavene en tilhører. En opplever nemlig at for noen er det godt og viktig å definere seg ved bruk av en bokstav eller et ord som L for lesbisk mens det for andre mennesker er viktigere å ikke sette seg selv i en boks. At en ikke må definere seg som noe annet enn seg selv, som noe annet enn et menneske. Som intervjuer og formidler av andres minner og livsverden var det derfor viktig for meg å velge den mest nøytrale beskrivelsesmåten, slik at både informanter og de som skulle ønske å lese masteroppgaven føler seg inkludert og representert.

At skeive har eksistert fra tidenes morgen er noe de fleste moderne historikere er enige om nå i dag. For homofili og homofobi er ikke noe som kun tilhører det 20. århundret. Blant annet var det i antikken som strakk seg fra cirka 700 år før Kristus til 500 år etter Kristus sosialt akseptert at to menn hadde seksuelle relasjoner imellom seg. En hadde ikke det samme begrepet om seksuell identitet som en har nå i dag. At det kun var menn en hørte om var ikke tilfeldig. Kvinner hadde ikke på den tiden en like dominerende rolle som det menn hadde. Det var menn som var de lærde, det var mennene som var å se på universitetene og det var menn som var de skriftlærde. Og mennene, de skrev om menn og for menn (Arukwe, 2012). At kvinner på den tiden kan ha hatt seksuelle og romantiske forhold til andre kvinner er selvfølgelig en mulighet, men dette var da mer skjult, og det finnes lite om ingen kilder på dette. En av de få historiene en har om kvinner fra den tiden, var diktene til dikteren Sapfo, som kom fra øya Lesbos, hvor ordet og begrepet lesbisk har sitt utspring fra. I diktene forteller hun om flere kvinnelige kjærester (Arukwe, 2012). Noen har derfor valgt å definere henne som lesbisk, men om hun var det eller ikke vites ikke med sikkerhet. Og da kristendommen med kirken kom endret dette synet på homofili seg og fra middelalderen ble homofili forbudt i flere land (Arukwe, 2012).

Beveger vi oss lenger nord og opp til vårt eget land Norge kan en også her finne kilder som viser til et homofilt seksuelt begjær mellom menn. De påfølgende årstall og hendelser er hentet fra Skeivt Arkivs tidslinje og sammen skaper de et oversiktlig bilde av skeives livsverden i Norge fra tidlig 1000-tallet og frem til i dag. (Skeivt arkiv, u.å.) De første kildene om skeive i Norge kommer nemlig fra den førkristne tiden på rundt 1000-tallet. På den tiden var det blant annet en grov fornærmelse å beskyldte en annen mann for å være feminin eller

«ragr». Å kalle en mann for en tisper, eller å påstå at han hadde latt seg bruke til utukt ble sett på som dypt ærekrenkende. Men det er den passive parten i et likekjønnet forhold mellom menn som var stigmatisert, ikke forholdet i seg selv. Når kristendommen så kommer til Norge rundt 1200-tallet blir begge parter i et seksuelt forhold mellom menn fordømt. I Gulatingsloven fra 1170 står det blant annet følgende:

«Um to karmenn blandar seg med kvarandre og vert sannskyldige i det, då er dei begge ubotamenn (fredløse)».

Denne loven blir gjeldende frem til året 1687, hvor en ny lov kommer på plass med navn «Christian Vs Norske lov». I denne loven innfører Christian V strenge forbud mot en rekke seksuelle handlinger, som er direkte basert på de gammeltestamentlige Moselovene. I lovens 6.bok, 13.kapittel, paragraf 15 står det følgende:

«Omgængelse, som er imot Naturen, straffis med Baal og Brand».

Forbrytelsen, som også kalles sodomi, omfatter både analsex og sex med dyr. Paragrafen blir imidlertid sjeldent brukt, fordi en anså offentlig oppmerksomhet rundt en slik type forbrytelse for skadelig. Denne såkalte «diskresjonslinsjen» ble videreført til langt ut på 1900-tallet.

Den 20.august 1842 blir «Christian Vs Norske lov» avløst av en ny straffelov. Nå kommer de religiøse begrunnelsene mer i bakgrunnen, men den inneholder fortsatt forbud mot omgjøngelse som går imot naturen. I tillegg fjernes dødsstraffen og straffarbeid blir gjeldende som straff i stedet. Forbudet blir også mer brukt nå enn tidligere.

Året 1854 skulle bli et år hvor kvinners seksualitet defineres innenfor homofili. To kvinner blir nemlig i Høyesterett frikjent for omgjøngelse mot naturen. Dommen skaper en presedens: Sex mellom kvinner blir fra det året av ikke sett på som straffbart. Dette er viktig å ta med seg videre, da rettsvesenets syn på kvinners seksualitet, eller mangelen på den skulle skape diskusjoner blant de lesbiske på 1900-tallet.

Fra 1890-tallet begynner psykiatere å inkludere «seksuelle perversjoner» i lærebøkene. Begrepene homoseksualitet, sadisme, masochisme og fetisjisme dukker også opp som psykiatriske diagnoser. Homoseksualiteten blir sett på som noe som kan være medfødt, men at det også kan utvikle seg gjennom perversjoner som onani eller sinnssykdom.

Året 1902 er året hvor den berømmelige paragraf 213 blir til. Paragrafen lød slik:

Finder utugtig omgjængelse sted mellem personer af mandkjøn, straffes de, der heri gjør sig skyldige eller som medvirker dertil, med fængsel indtil 1 aar. Med samme straf ansees den, som har utuktig omgjængelse med dyr. Paatale finder alene sted, naar det paakræves af almene Hensyn.

I likhet med «Christian Vs Norske lov» blir heller ikke denne paragrafen i praksis brukt noe særlig. Men den bærer likevel en svært negativ symbolverdi og signaleffekt.

I 1913 vinner endelig kvinnene frem kampen mot lik stemmerett og kvinners første del av kvinnekampen er vunnet. Flere kvinner er nå også i arbeidslivet. På denne tiden lever flere av dem i samboerskap med andre kvinner, det som en betegnet som «romantiske vennskap» på den tiden. Kvinnene definerer likevel ikke nødvendigvis seg selv som lesbiske og blir heller ikke sett på som lesbiske av resten av samfunnet.

Året 1942, etter at Norge var blitt okkupert av Tyskland, ytret tyskerne et ønske om at paragraf 213 skulle innskjerpes. Dette i tråd med det strenge forbudet som var blitt innført av Hitler i Tyskland etter hans maktovertakelse. Heldigvis kan en si, blir dette ikke noe av, men norske menn som har et forhold til en tysker kan potensielt rammes av den tyske paragrafen.

I 1950 opprettes det i Oslo en norsk underavdeling av Forbundet av 1948, som kom fra Danmark. Tre år senere, i 1953, løsriver den norske underavdelingen seg fra den danske organisasjonen og starter det som får navn «Det norske forbundet av 1948». Deres maktkamp dreier seg hovedsakelig om en fjerning av paragraf 213, men forbundet skaper også en sosial møteplass for dem som er medlemmer.

Det skulle bli i året 1972, etter flere års kamp, at avskaffelsen av paragraf 213 endelig ble gjennomført. «Det norske forbundet av 1948» som da hadde blitt forkortet til «DNF-48» hadde fra midten av 60-tallet kjempet en hard kamp for å få paragrafen fjernet. Frontfiguren for bevegelsen og organisasjonen var Kim Friele. Avskaffelsen resulterer i at homobevegelsen får en stor oppblomstring på 70-tallet. I 1975 opprettes det av noen feministiske kvinner blant annet «Lesbisk bevegelse» i Oslo. Året etter har «Åpen kirkegruppe» sin aller første gudstjeneste den 10.oktober 1976. Åpen kirkegruppe blir en sentral medhjelper i kampen for aksept av likekjønnede i Den norske kirke. Året etter, i 1977, fjerner Norsk Psykiatrisk Forening homoseksualitet som begrep fra listen over mentale forstyrrelser. Det blir likevel ikke før i 1982 fjernet som en sykdomsdiagnose av Sosialdepartementet.

I 1979 blir det som fikk navnet Fellestrådet for homofile og lesbiske organisasjoner i Norge (FHO) opprettet. Det var en intern strid med konflikter og eksklusjoner i DNF-48 som var grunnlaget for at FHO ble opprettet.

Året 1981 får homofile endelig et rettsvern på sin side i form av antidiskrimineringsloven. Opphevelsen av paragraf 213 hadde vært viktig, men den var ikke nok til å endre samfunnets holdninger mot homofile. Loven kommer også senere inn i arbeidsmiljøloven i året 1998.

I 1992 klarer endelig DNF-48 og FHO å forsones, etter striden som opprinnelig hadde ledet til deres splittelse. De danner så det som får navnet LLH som står for «Landsforeningen for lesbiske og homofile». Dette navnet beholder organisasjonen frem til 2016, hvor navnet så blir endret til «FRI – foreningen for kjønns – og seksualitetsmangfold». Navnet ble endret til FRI for å vise at organisasjonen ikke kun er for lesbiske og homofile, men også for alle andre som går under den skeive betegnelsen.

Og i 1993 vedtar endelig Stortinget det som får navnet partnerskapsloven. Denne loven gir lesbiske og homofile par de samme rettighetene og plikter som heterofile par har gjennom ekteskapet. Unntaket i loven er rett til adopsjon og mulighet til å inngå partnerskap i kirken.

Femten år senere, i 2008, vedtar regjeringen så en felles ekteskapslov som gir lesbiske og homofile par mulighet til å gifte seg. Lovendringen gir også adopsjonsprøverett for samkjønnede par og rett til assistert befruktning for lesbiske par. Samme år legger også regjeringen frem Norges første nasjonale handlingsplan for bedre livskvalitet for lesbiske, homofile og transpersoner.

I 2016 kommer endelig lov om endring av juridisk kjønn på plass. Loven blir vedtatt av Stortinget. Den innebærer at personer som opplever å være et annet kjønn enn det de er født som og registrert som i folkeregisteret skal få lov til å endre dette uten å måtte ha gått gjennom Rikshospitalet, med påfølgende diagnose og medisinsk behandling i form av kirurgisk operasjon og hormonbehandling. Dette ble en stor seier for dem som definerer seg selv som transpersoner.

Sist men ikke minst ble det av kirkemøtet i 2017 bestemt at samkjønnede par skulle få lov til å gifte seg i kirken om de ønsket dette. Fra 1.februar 2017 kunne samkjønnede par endelig få lov til å gå opp altergangen og bli gift under Guds åsyn. (Hanssen, 2017).

Mye av kunnskapen rundt disse hendelsene finnes allerede der ute. Litterære kilder som var i ferd med å gå bort har blitt hentet frem og bevart, eldre mennesker som sitter på kunnskap om hva som hendte har delt av sine historier og med dette bidratt til at førstehåndsberetninger er bevart. Skeivt Arkiv har siden de åpnet i 2015 gjort en formidabel jobb med å samle, innhente, arkivere og formidle den skeive historien på best mulig måte. Men det er ikke alt som er dokumentert, og mye er i ferd med å forsvinne. Blant annet fikk jeg fra Skeiv Arkiv konstatert at mye av kildematerialet omhandlende Rogaland enten ikke eksisterte eller var i ferd med å forsvinne ved at de muntlige kildene sakte men sikkert går bort.

1.2 Problemstilling

Mitt mål ble derfor gjennom min masteroppgave å finne ut av hvilke minner eldre kvinner innehar relatert til det som betegnes som den skeive historien i Rogaland. Mer konkret ble hovedproblemstillingen forfattet til å lyde slik:

«Hvilke minner har eldre kvinner om den skeive historien i Rogaland?».

For å besvare denne problemstillingen ønsker jeg i første del av min oppgave å utføre det som heter kvalitative forskningsintervju av eldre kvinner som besitter minner om den aktuelle historien. I tillegg til hovedproblemstillingen er det også ønskelig å se på hva de aktuelle kvinnene tenker om mangelen på dokumentasjon av den skeive historien og hvilke tanker de har for fremtiden med tanke på en slik ikke-dokumentering. For å besvare på alle disse spørsmålene har jeg valgt å benytte meg av det som kalles en narrativ analyseprosess hvor jeg legger frem funnene mine på en oversiktlig og ryddig måte, samt drøfter dem i lys av aktuell og passende teori.

I siste del av oppgaven vil jeg så kort ta for meg hovedfunnene i en avsluttende drøftingsdel og på grunnlag av denne drøftingen forfatte en passende konklusjon.

1.3 Tidligere forskning

Som sagt er det den manglende dokumentasjonen på skeiv historie i Rogaland som ligger til grunn for denne masteroppgavens problemstilling. Det finnes likevel noe forskning om emnet, men da knyttet til den generelle skeive historien som har forløpt seg i det norske land gjennom årene. Blant annet er det skrevet en del bøker om temaet. En av disse bøkene er «Skeive linjer i norsk historie – fra norrøn tid til i dag» av Hanne Marie Johansen (Johansen, H., 2019). Boken ble skrevet på noenlunde samme grunnlag som denne masteroppgaven. Manglende historiefaglig litteratur på feltet. Boken er utgitt i 2019 og tar for seg på en

historiefaglig måte det hun betegner som de skeive linjene, altså hvor og når en gjennom da spesielt den norske historien møter på og hører om mennesker som er skeive, lover som ombefattet dem, litteratur om dem og så videre. Boken er svært nyttig når en ønsker å gå i dybden på det jeg vil betegne som faktabasert kunnskap. I tillegg til dette finnes det også en bok skrevet av Hans W. Kristiansen med tittelen «Masker og motstand – Diskré homoliv i Norge 1920 – 1970» (Kristiansen, H.W, 2008). I motsetning til Johansens bok hvor det meste går på faktabasert kunnskap er «Masker og motstand» en bok som går mer inn på det sosiale, og det samfunnsmessige rundt det å være eller ha vært homofil i en tid hvor det hele var ulovlig. Han har benyttet seg av muntlige kilder for å forfatte boken, men har valgt å forfatte den i tredjeperson. Boken er likevel spennende og gir enn et innblikk i hvordan det kan ha forløpt seg på bygdene og i byene blant dem som var homofile på den tiden.

Det finnes også bøker som ikke kan defineres som forskning og som ikke nødvendigvis tar for seg den skeive historien på en nøytral måte, men som forteller den gjennom eller via en skeiv persons egne øyne og derfor kan gi et innblikk i hvilke minner andre mennesker har om den skeive historien ellers i landet. Et eksempel på dette er boken «Kampene – Et portrett av Kim Friele» som er forfattet og gjengitt av Ola Henmo (Henmo, O. 2015). Boken er basert på intervju gjennomført med Kim Friele, hvor hennes ord og vitnesbyrd er blitt gjengitt av Henmo. Boken gir en som leser et bedre innblikk i hvordan det faktisk var for dem som vokste opp på første del av 90-tallet. Det er noe eget og spesielt å lese hennes direktetale hvor hun forteller om livet sitt, og hvordan ting forløp seg. I motsetning til de andre bøkene gir ikke denne boken et nøytralisert bilde, da det tross alt er fra Kims ståsted. Men den gir oss likevel muligheten til å sette oss inn i og forstå samt kjenne på hvordan det må ha vært å være skeiv på den tiden.

Når det gjelder litteratur knyttet til Rogaland er det to bøker jeg har valgt å se til. Begge bøkene tar for seg personer tilhørende fylket, og da deres minner om ulike hendelser som har formet deres liv. Det var aktuelt for meg å se til disse bøkene for å få et overblikk over hvilke minner som allerede er forfattet og publisert, slik at det potensielt ville kunne gi en pekepinn på hva informantene jeg skulle intervju ville ha å si, eller hva som potensielt ville avvike fra det de ønsket å formidle. Den første er boken «Betre død en homofil? – å vere kristen og homo» av Arnfinn Nordbø (Nordbø, A. 2009). Boken er utgitt i 2009 og er skrevet og forfattet av Arnfinn selv som opplevde å vokse opp på Randaberg i et kristent hjem og være homofil. Han skildrer hvordan han vokste opp i en tro om at homofili var en synd, hvordan han så fant ut at han var homo, og hvordan det var å komme ut til en familie og et miljø som

ikke var interessert i å ha noe å gjøre med noen som var homofil. Boken er, til tross for at Arnfinn er av en yngre generasjon, en veldig fin bok som gir en pekepinn på hvordan den kristne tro har gjennomsyret kulturen i Rogaland fylke.

Sist men ikke minst valgte jeg å se til en bok med tittelen «Skeiv i sørvest» (Hovland, E. 2008). Boken ble forfattet og trykket opp på oppdrag fra LLH Rogaland som det den gang het. Redaktøren av boken er Elisabeth Hovland, som gjennom sitt arbeid har intervjuet mennesker og forfattet en bok om hvordan det er og var å være skeiv i Rogaland på begynnelsen av 2000-tallet. Intervjuene er gjort med heterofile mennesker, skeive, gamle og unge. De forteller alle hver sin historie knyttet til det skeive livet. Om hvordan de selv kom ut av skapet, hvordan det var å ha et barn som kom ut av skapet, hvordan det var å drive organisasjonsarbeid i Stavanger og så videre. Boken er en lettleselig bok og en får innblikk i hvor forskjellige de ulike intervjupersonenes fortellinger er.

Når det gjaldt tidligere forskning i form av masteroppgaver var det også der en mangel på kildemateriale. Jeg har likevel benyttet meg av tre oppgaver som jeg ønsker å vise til. Først kom jeg over en masteroppgave skrevet av Odd Ivar Noremsaune Hamar i 2018. Masteren er publisert av NTNU og bærer tittelen «Skeiv identitet i Trondheim på 70-tallet - en studie av homomiljøets utvikling, og paragraf §213s betydning i prosessen» (Hamar, O.I.N, 2018) Da jeg begynte mitt arbeid med masteroppgaven var jeg ikke klar over at denne oppgaven eksisterte. Den har likevel vært til hjelp i å se hvordan det var mulig å gjennomføre en slik oppgave. I motsetning til Noremsaune Hamar er analysedelen min myntet på en narrativ analyse hvor ulike teorier om minner som et sosialt fenomen ligger til grunn. Han har også valgt å bruke tredjepersonståsted og nøytraliserer det som intervjuobjektene har sagt. Jeg gjør omvendt og fokuserer mer på den direkte talen og heller reinskriving av den direkte talen. Sist men ikke minst tok hans oppgave for seg Trondheim, i motsetning til min som tar for seg Rogaland. Det var derfor ikke mulig å gjengi noe konkret av det han hadde kommet frem til knyttet til Trondheim men oppgaven gjorde det likevel mulig å se likheter og ulikheter med historiene tilknyttet hans oppgave kontra min egen oppgave.

Til slutt valgte jeg å se på to masteroppgaver publisert ved Universitetet i Stavanger. Disse oppgavene omhandler ikke det samme temaet som min, men de bygger på samme teorigrunnlag som min masteroppgave gjør. Den første oppgaven er forfattet av Charlotte Hansen Søyland og har tittelen «Minnestedet etter Utøya massakren – en analyse av den offentlige debattens utvikling og konsekvenser» (Søyland, C.H., 2018). Oppgaven ble

publisert av Universitetet i Stavanger i 2018. Hennes oppgave bygger som sagt på samme teorigrunnlag som min, og det ble derfor interessant og viktig for meg å se både hvordan hun hadde formidlet teorien, men også hvilke teoretikere hun hadde valgt å benytte seg av. Gjennom hennes oppgave fikk jeg tips til flere nyttige kilder for å skape og forfatte teorikapittelet i denne oppgaven.

Den siste personen som må nevnes er Ingrid Forsell, som også fikk sin masteroppgave publisert av Universitetet i Stavanger i 2018. Oppgaven hennes har tittelen «Etableringen av 22.juli – senteret: En undersøkelse av diskursen i media» (Forsell, I., 2018). I likhet med Hansen Søyland benytter også Forsell seg av noenlunde de samme teorier som jeg skulle benytte meg av. Hennes arbeid og dokumentasjon av dette var til stor hjelp, og hjalp meg i riktig retning av hvilken teori som ville være aktuell og riktig å benytte seg av.

Å finne en masteroppgave som hadde gjort nøyaktig det samme som jeg ønsket å gjøre skulle vise seg å være en vanskelig oppgave. Mangelen på slike oppgaver underbygger ønsket mitt om å gjøre det min oppgave tar sikte på å gjøre, å foreta kvalitative forskningsintervju som så analyseres gjennom en narrativ analyse hvor teorien som ligger til grunn er teori om minners betydning i et samfunn. Det at det ikke finnes noen tidligere oppgaver som gjør nettopp dette gir meg en pekepinn om at valget jeg har tatt er riktig og at min oppgave vil være et bidrag til den ellers sparsomme og til dels ikke-eksisterende akademiske litteraturen som finnes omhandlende minner relatert til den skeive historien i Rogaland.

2. Teori

2.1 Minner

Tar man ordet minner og begir seg ut på en reise hvor målet er å beskrive, definere og sette ord på hva dette menneskelige og til tider uforklarlige fenomenet er vil en kunne forville seg inn i et arbeid som aldri vil ta slutt. Bare ordet i seg selv og dets betydning vil kunne vise seg å ha ulik definisjon på ulike språk. Det engelske ordet memory defineres som hukommelse på norsk, men det er jo ikke kun hukommelse en mener når vi snakker om minner. Og gjør en omvendt og skal definere minne eller minner på engelsk defineres det som remind eller reminds. Ikke en gang en ordbok fra det 21ste århundret klarer å bli enig med seg selv. Men det er gjerne ikke så rart. For hva innebærer det egentlig å huske noe, det å minnes noe? Hva er disse minnene vi som mennesker har og kan en forklare dem på noen slags måte? Kan en skille mellom ulike typer minner? Finnes det i det hele tatt ulike typer minner?

Våre sinns evner til å huske og minnes har vært noe filosofer, leger, psykiatere og historikere har forundret seg over og stilt spørsmål ved i flere tusen år. Gjennom årenes løp har det foregått mye forskning på emnet som har resultert i både ny forståelse for hvordan vi som mennesker fungerer på det nevrologiske og psykologiske plan, men også hvordan vi som mennesker fungerer på det sosiale plan, og hvordan minner påvirker oss som individer og som grupper av mennesker i et samfunn. Det er denne siste typen for forskning som er aktuell for denne oppgaven da jeg ønsker å se nærmere på hva enkeltindivider husker, men da som en del av en større enhet, slik som det å tilhøre eller ikke tilhøre samme generasjon, samme kjønn, ha eller ikke ha samme bakgrunn og så videre.

Min oppgave tar primært utgangspunkt i kvalitative forskningsintervju som kilder hvor hovedfokuset gjennom intervjuene er å få frem hva informantene selv husker og det ble derfor tidlig klart for meg at teorigrunnlaget for oppgaven ville forankre seg i det en kaller for minneteori. Det var nemlig informantenes minner jeg som intervjuer ville være på utkikk etter. Hva de husket, hva de ikke husket, om de husket det samme eller ikke. Jeg ønsket også å se på selve minners betydning for historien, og da spesielt med tanke på bevaring av minner, gjennom ulike former for oppbevaring og distribusjon. På bakgrunn av dette har jeg valgt å dele teorikapitlet inn i ulike deler hvor jeg starter med den eldste teorien først og så beveger meg fremover mot vår egen tid med nyere teorier. Dette gjøres for å skape en rød tråd og fordi det faller mer naturlig å ta nyere teorier til slutt, da disse bygger videre på den første. Den første teorien jeg har valgt å benytte meg av er Maurice Halbwachs teori om kollektive

minner. Dette fordi en ofte ser til Halbwachs som en pioner innenfor området. En sier ofte at det var han som bragte minnebegrepet inn i den sosiologiske verden og inn i det som senere skulle bli historieforskningens sfære. Videre har jeg valgt å benytte meg av Jan Assmans teori om kommunikative og kulturelle minner. Hans teori er en utvidelse av Halbwachs sin. Teorien om kommunikative og kulturelle minner bygger på kollektiv minneteori, men er en slags fornyelse og nærmere konkretisering av arbeidet til Halbwachs. Til slutt i teoridelen ønsker jeg å se på stillhet og glemsel innenfor minneteoriene hvor jeg trekker inn ulike kapitler fra boken «Beyond Memory – Silence and the Aesthetics of Remembrance» av redigert av Alexandre Dessingué og Jay Winter. Jeg vil også her se på Aleida Assmans teori om glemsel samt i denne delen gå nærmere inn på hva Aleida Assman sier om oppbevaring av minner, da gjennom det som hun definerer som institusjoner og bærere. Dette ble aktuelt å ta med som en del av teorigrunnlaget fordi jeg gjennom intervjuene mine opplevde at informantene satt på tanker og meninger rundt den skeive historiens bevarelse.

2.2 Kollektive minner

Året 1877 ble en gutt ved navn Maurice Halbwachs født i den franske byen Reims. Gutten skulle vokse opp til å bli en anerkjent filosof og sosiolog. Han skulle starte sin vitenskapelige reise som student ved det franske universitet i Paris med navn *Ecole Normale Supérieure*, et universitet hvor flere av Frankrikes store tenkere på den tiden enten studerte selv eller underviste. En av disse var Henri Bergson, en filosof som så på minner som en personlig og subjektiv opplevelse. Halbwachs distanserte seg fra denne teorien, og hans første store utgitte bok med navn *Les Cadres sociaux de la mémoire*, det han kalte for kollektiv psykologi ble en slags kritikk av Bergsons teori. (Erl, Nunning & Young, 2010, s. 141)

Da Halbwachs så ble kjent med Emile Durkheim og hans tenkning ble hans egen interesse for sosiologi virkelig tent. Sammen med Emile og andre sosiologer ble han med i redaksjonen til det akademiske skrivet *Année sociologique* som ble utgitt i Paris på begynnelsen av 1900 tallet og som fremdeles den dag i dag utgis. Dessverre for Halbwachs var det også hans involvering og hans deltakelse innenfor det sosiologiske nettverket som skulle lede til hans død. Da hans jødiske svigerfar ble tatt av nazistene under andre verdenskrig protesterte han mot dette og som en konsekvens ble han selv tatt av Gestapo i Paris i 1944 og ført til fangeleiren Buchenwald, hvor han døde året etter (Erl, et al., 2010, s. 141)

Selv om hans interesse og involvering i den sosiologiske verden til slutt skulle lede til hans bortgang var det likevel det arbeidet og de menneskene han omga seg med, deres tenkemåter

og syn på verden som ga utspring til det han i dag er mest kjent for, nemlig hans teori om kollektive minner. Hans bok med navn *La Mémoire collective* ble utgitt i 1950, seks år etter Halbwachs død.

Begrepet og definisjonen *la Mémoire collective* har fått navnet kollektive minner på norsk. Før Halbwachs teori rundt minner fantes var det en allmenn oppfatning om at minner kun var noe personlig, noe som ikke angikk andre enn en selv. Det ble også sett på som noe som kun var forbeholdt den medisinske verden, i form av det nevrologiske perspektivet, det psykologiske og det filosofiske. Det Halbwachs derimot gjorde var å bringe minnebegrepet og dets betydning inn i den sosiale sfæren.

Hans primærteori går ut på at det menneskelige minnet kun kan eksistere og fungere innenfor en kollektiv kontekst. Med andre ord må en som menneske ha omgitt seg med andre mennesker for å kunne besitte minner. Et kollektivt minne er ikke noe gitt, det er ikke noe en er født med, men det er i stedet en sosialt konstruert forestilling (Halbwachs, 1992, s.22). Dette gikk imot det den lærde verden tidligere hadde ment om minner, at minner var noe eget, noe som kun befant seg på individets personlige nivå. En kan med dette påstå at Halbwachs teori er revolusjonerende på det nivå at han påstod noe som var helt nytenkende og det er derfor det er aktuelt og viktig å starte med hans arbeid.

Halbwachs fortsetter så videre med å vise til at kollektive minner alltid er selektive. Dette beskriver han ved å trekke frem at ulike grupper av mennesker har ulike kollektive minner, som igjen legger et grunnlag for ulik oppførsel av menneskene som tilhører de ulike gruppene. Dette kan beskrives som at ulike grupper av mennesker vil ha ulike minner av en hendelse som har skjedd. Et eksempel på dette med tanke på analysen av minner i denne oppgaven kan være hvordan kvinnene som tilhører ulike grupper i samfunnet husker den samme hendelsen på ulike måter. Hvordan vil en heterofil religiøse kvinne huske hendelser som omhandler skeive og kristendommen kontra hvordan en lesbisk ikke-religiøse kvinne husker den samme hendelsen. Halbwachs fortsetter så videre med å trekke frem at selv om et kollektivt minne lever og vedvarer samt trekker styrke for å kunne gjøre dette fra en sammenhengende gruppe av mennesker, så er det likevel de ulike individene tilhørende en gruppe som husker et kollektivt minne (Halbwachs, 1992, s. 21-22).

Han sier at det finnes like mange kollektive minner som det finnes grupper og institusjoner i samfunnet. Sosiale klasser, familier, assosiasjoner, selskaper, hærer og fagforeninger har alle egne distinkte minner som medlemmene har konstruert, ofte over lengre tidsperioder

(Halbwachs, 1992, s22). «Hvert kollektivt minne» sier Halbwachs «krever støtte fra en gruppe avgrenset i tid og rom» Det er selvfølgelig individer som husker, ikke grupper eller institusjoner, men disse individene som befinner seg innenfor en spesifikk gruppekontekst, trekker linjer fra den spesifikke konteksten for å huske eller gjenskape fortiden.

Halbwachs går også videre med å definere enda mer konkret innenfor minneperspektivet. Han skaper et sterkt skille mellom det han kaller for historisk minne og det han kaller for selvbiografisk minne. Historisk minne er en form for minner som kun når ut til sosiale aktører gjennom nedskrevne kilder og andre kilder som fotografi. En kan likevel holde liv i disse minnene gjennom offentlige tilstelninger. Slik som 27.juni hendelsen i 1969 med kallenavn Stonewall opprøret som i dag markeres som globale pride parader. Selvbiografisk minne derimot sier Halbwachs er minner om hendelser en selv har opplevd i fortiden. Selvbiografisk minne har en tendens til å falme over tid med mindre det gjennom perioder forsterkes via kontakt med personer en delte disse opplevelsene med i fortiden. (Halbwachs, 1992, s23). Dette fordi et selvbiografisk minne alltid er forankret i andre mennesker. Det er kun gruppemedlemmene av det spesifikke minnet som husker, og minnet kan i verste fall opphøre og forsvinne hvis ikke disse medlemmene, eller menneskene som opplevde hendelsen sammen samles for å minnes over lengre tidsperioder. Et eksempel på dette kan være en avgått skoleklasse bestående av elever som opplevde 7.klasse sammen. Elevene er nå i 40 årene og deres minner om hva som hendte i 7.klasse falmer for hvert år som går. Men velger de avgått elevene å møtes hvert tiende år og feire et såkalt jubileum vil minnene gjenopplives og leve lenger fordi de møter mennesker som gjennom kommunikasjon vil hjelpe en til å huske og minnes det som hendte da de var barn.

I motsetning til selvbiografisk minne husker ikke personen hendelser direkte når det gjelder historisk minne. Historisk minne kan kun stimuleres indirekte gjennom å lese, høre eller gjennomføre aktiviteter hvor en spesifikk hendelse eller en gruppe minnes. Slik er og blir fortiden lagret og tolket av sosiale institusjoner. Halbwachs mente også at den nåværende generasjonen blir bevisst seg selv gjennom å sette sin egen samtid opp mot opp sin egen konstruerte fortid. «Hvordan kan strømmer av kollektive tanker hvor drivkraften ligger i fortiden gjenskapes, når vi bare kan forstå nåtiden?» spør Halbwachs. Hans svar er at gjennom deltakelse på minnemøter eller samlinger med gruppemedlemmer fra den nåværende generasjon kan en gjenskape og på en fantasifull måte rekonstruere en fortid som ellers sakte men sikkert ville forsvunnet med tidens gang (Halbwachs, 1992, s.24).

Selv om Halbwachs arbeid og teori er det en gjerne ser til og referer til som den første av sitt slag og som banebrytende må det likevel komme frem at hans nyeste arbeid var ufullstendig og til dels uoversiktlig og vanskelig å forstå. Boken i seg selv bærer preg av å ikke være helt ferdigstilt, noe som også stemmer. Dette kan ha vært noe av grunnen til at det i nyere tid dukket opp teorier som videreførte det Halbwachs hadde startet på.

2.3 Kommunikative minner

På 1980-tallet utbedret og konstruerte ekteparet Jan og Aleida Assmann det som skulle bli en videreføring og nyansering av Halbwachs teori. I stedet for kollektive minner som Halbwachs hadde kalt sin teori og tenkemåte følte Assmann at betegnelsen kommunikative minner var mer passende. Kommunikative minner ble introdusert for å avgrense forskjellen mellom Halbwachs konsept av da kollektive minner og forståelsen av det som Assmanns definerer som kulturelle minner. De kollektive minnene må ifølge Assmann deles inn i to deler, som han da kaller for kommunikative og kulturelle minner og hvor han da spesifikt ser på den kulturelle sfæren. Han skiller mellom de to som ulike måter å huske eller minnes på. Jeg ønsker først å ta for meg de kommunikative minnene (Assman, 2011, s.15-16)

Jan Assmann viser til kommunikative minner ved at fortiden eksisterer i to ulike former både som personlige minner og som en sosial konstruksjon. Vår personlige fortid er ikke bare interne og eksterne minner men også et slags bildenarrativ som vi bærer med oss som et biografisk minne. Vårt biografiske minne er igjen også sosialt konstruert gjennom kommunikasjon med andre mennesker. Som en sosial konstruksjon viser fortiden en slags bindende struktur til samfunn, grupper og individer. Både sosialt og temporalt. Minner er det som lar oss forstå eller analysere et bilde eller et narrativ fra fortiden og i den samme prosessen skape et bilde eller et narrativ av oss selv. En kan si at en skaper sin egen identitet ved å se til sine egne minner om hendelser som har hendt i lys av nåtiden. I analysen vil det med utgangspunkt i denne teorien være spennende å se hvordan kvinnenens minner har vært med på å forme dem som mennesker. Denne type minner ser ifølge Assmann ut til å være en menneskelig egenskap, med andre ord, ikke noe andre arter opplever (Assman, 2011, s.15). Dette vil likevel være en hypotese, da en aldri helt vil vite hvordan andre arter som ikke innehar samme kommunikasjonsegenskap som mennesker faktisk tenker og føler. Noen dyrearter vil potensielt kunne ha det vi mennesker kaller for minner, om en noe forenklet.

Assmann mener at den spesifikke forbindelsen mellom tid, identitet og minner opererer på tre nivå som han definerer slik (Assman, 2011, s.15):

Det indre (individuelle)	Det sosiale	Det kulturelle
- minner er det nevropsykologiske systemet	- minner handler om kommunikasjon og den sosiale interaksjonen	- bilder er minnebærere
- individets personlige minner	- minner avhenger av sosialisering og kommunikasjon og minner kan analyseres som en funksjon av det sosiale liv	- ikoniske minner
	- minner gjør det mulig for mennesker å leve i grupper og samfunn	- symbolske former
	- det å leve i grupper og samfunn gjør det mulig for minner å oppstå	- språket

Han viser også til det at Sigmund Freud utviklet kollektive minneteorier men at han først og fremst så på kollektive minner som en del av den underbevisste psyken og ikke som en del av det sosiale livet. Dette er også grunnlaget for hvorfor jeg ikke har valgt å gå inn på hans teori i denne oppgaven. Den aktuelle forbindelsen mellom tid, identitet og minner i deres tre dimensjoner eller nivåer av det personlige, det sosiale og det kulturelle ble mer synlig fra 1980-tallet, da Assmanns teori ble publisert (Assman, 2011, s.16).

2.4 Kommunikative minner i praksis

Konseptet kommunikative minner inkluderer og inneholder kollektive minner som er basert på kun hverdagsinteraksjon og hverdagskommunikasjon. Dette er minner som refererer til vår nære fortid og som et individ deler med sine samtidige. Det er disse minnene som former muntlig histories objekter, den delen av forskning som ikke baserer seg på de vanlige

skriftlige kildene, fra historiografien, men eksklusivt på minner hentet gjennom muntlig kommunikasjon (Erll et al., 2010, s.112-113). Disse variasjonene utgjør det en kaller for muntlig historie. Forskjellen mellom kommunikative og kulturelle minner uttrykker seg også i den sosiale dimensjonen, i selve strukturen for deltakelse. En gruppes deltakelse i kommunikative minner er varierende og til tider vanskelige å fastsette. Noen husker mer, noen husker mindre, og minnene til de eldre strekker seg lenger tilbake enn til dem som er yngre. Det finnes likevel ingen spesialister på uformelle kommunikative minner (Erll et al., 2010, s.114). Gjennom praksisen med muntlig historie har en likevel tilegnet seg større innsikt inn i de merkelige kvalitetene av en slik hverdagslig form av kollektive minner. Hverdagskommunikasjonen er karakterisert av en høy form for ikke-spesialisering, gjensidighet av roller, tematisk ustabilitet og uorden. Som regel skjer det mellom to partnere som kan bytte roller. Den som formidler en vits, et minne, en opplevelse eller sladder kan i neste omgang være lytter. Det er visse settinger og situasjoner som mer eller mindre forhåndsbestemmer slik kommunikasjon, slik som togturer, venterom eller det vanlige middagsbordet. Assmann definerer det som at det finnes rammer innenfor de kommunikative minnene. Slike rammer kan være tradisjoner for kommunikasjon og affeksjonsbånd som binder sammen familier, grupper og generasjoner. En endring av disse rammene bringer med seg det å glemme. Varigheten av minner avhenger med andre ord av varigheten på de sosiale båndene mellom mennesker og rammene (Erll et al., 2010, s.111).

2.4.1 Tidsrammer

Den ene formen for rammer som Jan Assmann prater om er såkalte tidsrammer. Fordi kommunikative minner ikke er institusjonalisert er dets mest karakteristiske egenskap dens begrensede tidshorisont. Han viser til det at den nylige fortiden trekker seg tilbake jo mer tiden forsvinner inn i bakgrunnen. Informasjonen blir mindre og mer uklar jo lenger en går bakover i fortiden. Han mener at det en prater om og kommuniserer om i samspill med sitt eget samfunn kun strekker seg over tre generasjoner før det er glemt. Da kvinnene som ble intervjuet er det en kan definere som eldre kvinner er dette noe som vil være aktuelt å se nærmere på i analysedelen av denne oppgaven. Har tiden påvirket deres minner? Moderne historieforskning støtter nemlig også Assmanns teori om tidshorisonter ved at den ikke strekker seg lenger enn til 80, eller maks 100 år bak i tid, noe som da tilsvarer tre eller fire generasjoner. Når en da ser på en enda fjernere fortid, er det enten ingen som helst informasjon, eller så klarer en kanskje å produsere et eller to navn, etter mye nøling. Det kommunikative minnet tilbyr derfor ikke et konkret materiale som kan binde det til den evig

ekspanderende fortiden i tidens gang. Slik binding kan kun oppnås gjennom en kulturformasjon og ligger derfor utenfor uformelle hverdagsminner. Den fjerneste fortiden er intenst formalisert og institusjonalisert. Den eksisterer i narrativer, sanger, danser, ritualer, masker og symboler. I tillegg til dette krever det spesifikke situasjoner hvor samfunnet kommer sammen for å feire. Det er slike minner og måten en husker dem på som Assmann foreslår at en skal kalle for kulturelle minner. (Erll et al., 2010, s.112).

2.4.2 Identitet

På både det kollektive og det personlige nivå bringer det menneskelige minnet en slags syntese av tid og identitet som muligens kan kalles en diakronisk identitet. Det er denne identiteten som lar mennesker orientere seg selv personlig og kollektivt til fremtiden, fortiden eller begge. En kan med andre ord si at på grunn av våre minner klarer vi som mennesker å tenke tidshorizontalt langt lenger enn til kun til vår egen fødsel og død. Vi har potensiale til å se oss selv som en del av et større bilde, som en del av historien (Assman, 2011, s.15). Om dette er noe som gjelder de intervjuede kvinnene og deres minner vil være interessant å se nærmere på i analysen. Gjør deres minner det mulig å se seg selv som en del av et større bilde?

Gjennom kommunikasjon komponerer også hvert enkelt individ et minne som er sosialt formidlet og relatert til en gruppe. Hvert enkelt individuelt minne utgjør seg selv i kommunikasjon med andre. Disse «andre» er ikke bare et tilfeldig knippe av mennesker, men i stedet grupper som ser deres enhet og særegenhet gjennom et felles bilde av fortiden. Deres fortid. Assmann trekker frem at Halbwachs definerte disse gruppene som familie, nabolag, trostilhørighet, politiske parti og helt opp til nasjoner. Hvert individ tilhører flere slike grupper og eier derfor ulike identiteter, kollektive selvbilder og minner i henhold til de ulike gruppene, samfunnene, trossamfunnene, politiske systemene og så videre som de tilhører. Like mangesidig er også dere kommunikative og kulturelle minner: deres kollektive minner. (Erll et al., 2010, s.113).

På alle disse nivåene er minner et åpent system. Men det er likevel ikke helt åpent og diffust. Det er alltid påvirket av rammer som relaterer minner til spesifikke horisonter av tid og identitet på de individuelle, generelle, politiske og kulturelle nivå. Der hvor den relasjonen ikke er tilstede har en ikke med minne å gjøre, men med kunnskap. En kan si at minner er kunnskap med en identitetsindeks, det er kunnskap om en selv, det vil si, ens egen diakroniske identitet, om det er som et individ eller som et medlem av en familie, en generasjon, et

samfunn, en nasjon eller en kulturell og religiøs tradisjon. Å huske er en form for å realisere at en tilhører noe, at en selv har en sosial forpliktelse. En må huske for å kunne tilhøre. (Erlil et al., 2010, s.114).

2.5 Kulturelle minner

Som nevnt ovenfor ser ikke den spesifikke karakteren som et menneske tilegner seg gjennom et samfunn og kultur ut til å kunne opprettholde seg selv gjennom generasjoner som et resultat av fylogenetisk evolusjon men i stedet som et resultat av sosialisering og skikker. I dyreverdenen er det genetiske program som garanterer at arten overlever mens mennesker må finne en måte å beholde naturen sin konsistent gjennom generasjoner. Løsningen på dette problemet ligger i de kulturelle minnene. Et kollektivt konsept for all kunnskap som dirigerer oppførsel og opplevelser i det interaktive rammeverket i et samfunn og et konsept som innhentes gjennom generasjoner i en repetert sosial praksis og innvielse.

Kulturelt minne eller kulturelle minner er ifølge Assmann en form for kollektivt minne ved at flere mennesker deler kulturelle minner og at dette så viser seg for dem gjennom en kollektiv identitet. Og for å kunne fungere som et minne må minnets symbolske form ikke bare bevares men også sirkuleres og reformeres i et samfunn. Minner eksisterer kun gjennom konstant interaksjon, og da ikke kun med andre menneskelige minner men også med ytre symboler. Når vi forflytter oss fra hverdagskommunikasjon og over til objektivisert kultur endrer nesten alt seg. Overgangen er så stor at Assmann måtte spørre seg selv om metaforen for minne fortsatt kunne brukes. Til forskjell fra Assmann holdt Halbwachs sin forståelse av kollektive minner seg borte fra tradisjoner, sendinger og overføringer (Assmann, 2011, s.17).

Det at kulturelle minner ikke nødvendigvis tilhører en fysisk form er noe av det som er grunnen til at det ikke ble sett som på minner av Halbwachs. Han mente at menneskelig minne er kroppslig og at det derfor krever en menneskelig hjerne som kan bære den kroppslige formen. Argumentet hans var at minner krever et sinn, et hode å leve i. I tillegg er minnet innebygd og krever derfor sosiale og kulturelle rammer for sin innebygghet.

Menneskelig minne er en del av kulturelle rammer som en gjennom historier har blitt fortalt og selv lever i. Det kan tenkes at Halbwachs så på det som at når levende kommunikasjon krystalliseres i form av objektivisert kultur, om det er i tekster, bilder, bygninger, monumenter og så videre er gruppeforholdet og samtidsreferansene tapt. Det er ikke lenger et kollektivt minne. Minnet er blitt til historie.

Men Assman var uenig i Halbwachs tanker rundt dette. Han sier at selv om objektene ikke har et sinn selv vil likevel et menneske kunne påminnes og huske noe relatert til objektet. I tillegg mente han at det i den objektiviserte kulturen og ved organisert og seremoniell kommunikasjon eksisterer en tett tilhørighet til grupper og deres identitet. En slik tilhørighet er lik den som man finner i hverdagsminner. En kan definere en slik struktur av kunnskap som «en konkretisering av identitet». Det betyr at en gruppe baserer sin enhetsbevissthet og egenart på grunnlag av denne kunnskapen og tilegner seg formative og normative impulser fra den, som igjen gjør at gruppen kan reprodusere sin identitet. Og i en slik sammenheng har objektivisert kultur den samme strukturen som minner. Derfor valgte Assman å definere dem som kulturelle minner (Assman, 2011, s.17-18).

Mer konkret definerer Assman kulturelle minner som en slags type institusjon. Dette er minner som er blitt objektifiserte og som er pakket bort i stabile symbolske former. (Erlil et al., 2010, s.110). Disse minnene kan overføres fra en situasjon til en annen situasjon og fra en generasjon til en annen generasjon. Han mener at eksterne objekter som bærere av minner allerede spiller en rolle på det personlige minnenivået. Våre minner, som vi mennesker eier, eksisterer kun i en konstant interaksjon ikke bare med andre menneskelige minner, men også med «ting», såkalte utvendige symboler. Begrepet minner er derfor ikke en metafor men et metonym, et metonym som er basert på en materialistisk kontakt mellom et huskende sinn og et huskende objekt. Ting i seg selv har ikke egne minner, men tingene eller objektene kan likevel minne oss på eller trigge våre egne minner, fordi de er bærere av minner som vi har investert i dem. Slik som fortellinger og tekster. (Erlil et al., 2010, s.111)

På det sosiale nivået, med respekt til grupper og samfunn, blir de eksterne symbolene enda viktigere, fordi grupper, som selvfølgelig ikke har felles minner, har en tendens til å lage egne minner ved hjelp av ting som er ment for å være påminnere slik som museer, monumenter, biblioteker og arkiver. Til forskjell fra kommunikative minner har ikke kulturelle minner en egen kropp å leve i. For å kunne overføres og minnes fra generasjon til generasjon, må kulturelle minner også eksistere utenfor kroppen og krever institusjoner for å kunne eksistere videre. Denne institusjonaliserte karakteren gjelder som sagt ikke til det Halbwachs kalte for kollektive minner, og som Assman foreslår å omdøpe til kommunikative minner. (Erlil et al., 2010, s.111).

Til forskjell fra de kommunikative minnene er de kulturelle minnene langt i fra hverdagslige. De er basert på faste punkter i fortiden. Og dets tidshorisont endrer seg ikke ved tidens gang.

Disse faste punktene er skjebnesvangre hendelser fra fortiden, hvor minnene opprettholdes gjennom kulturell formatering slik som tekster og monumenter og institusjonell kommunikasjon slik som resitasjon, praktisering og observasjon. Assman kaller disse for «minnefigurer». I flyten av hverdagsminner kan også festivaler, dikt, bilder og så videre skape såkalte «tidsøyer». Øyer som ikke er påvirket av tiden som stadig strekker seg lenger. En kan si det som at kulturen kan krystallisere en kollektiv opplevelse, hvor dens mening når minnet berøres plutselig kan bli tilgjengelig igjen på tvers av årtusener. Gjennom kulturell objektivisering har en klart å stabilisere et kulturelt minne i spesifikke situasjoner gjennom flere tusen år (Assmann & Czaplicka, 1995, s.129).

Når en ser på de kulturelle minnene er også skillet mellom myte og historie visket bort. Det er kun fortiden som den er husket, og ikke gjenskapt av historikere og arkeologer, som regnes som kulturelle minner. Det er den temporale horisonten av kulturelt minne som er viktig i denne konteksten. De kulturelle minnene rekker kun tilbake i fortiden så langt at fortiden kan gjenvinnes som «vår». Dette er grunnen til at Assmann refererer til en slik form for historisk bevissthet som minner og ikke bare kunnskap om fortiden. Mens kunnskap har et universalt perspektiv, en tendens mot generalisering og standardisering, er minner, til og med kulturelle minner, lokale, egosentriske og spesifikke til en gruppe og dens verdier (Erlil et al., 2010, s.113).

2.5.1 Kulturelle minners karakteristikker

For å gjøre det lettere for både seg selv og for forskere som lurte på om et minne kan kategoriseres som et kulturelt minne har Jan Assman og Czaplicka blant annet gått grundig til verks for å forfatte ulike karakteristikker som de mener er gjeldende for alle kulturelle minner. Dette fordi de ønsker å relatere de tre søylene minner, kultur og samfunn sammen, og ved at dette er mulig gjennom bruken av de ulike karakteristikkene (Assmann & Czaplicka, 1995, s.129).

Karakteristikkene er delt inn i seks definisjoner hvor det første er definert som Identitetsskapelsen eller relasjonen til gruppen. Kulturelle minner lagrer nemlig kunnskapen som en gruppes bevissthet rundt sin egen særegenskap og enhetsfølelse stammer fra. Den objektive manifesteringen av kulturelle minner er definert gjennom en form for identifiseringsbesluttsomhet på en positiv (vi er) eller negativ (det er det motsatte av oss) måte. I identitetsskapelsen er forsyningen av kunnskap til de kollektive minnene karakterisert av en skarp forskjell mellom dem som tilhører og dem som ikke tilhører. Altså, det som en

appellerer til en selv eller ikke. Tilgangen til slik kunnskap er kontrollert av et behov for å skape og det å ha en identitet (Assmann & Czaplicka, 1995, s.130). Det å benytte seg av en slik karakterisering for å se hvordan de ulike kvinnene forholder seg til blant annet konseptet rundt heterofile og homofile i analysen er et eksempel på bruken av dette.

Tilknyttet til det første punktet er det de kaller for kulturelle minners kapasitet til å rekonstruere. Dette fordi ingen minner i seg selv kan bevare fortiden. Det eneste som består er det hvert enkelt samfunn klarer å rekonstruere innenfor sin egen nåtids referanserammer. Kulturelle minner relaterer alltid sin kunnskap til en faktisk og moderne situasjon. Selv om det er lagret i ubevegelige objekter relaterer de ulike samtidene til det på ulike måter. Noen ganger gjennom tilegnelse, noen ganger gjennom kritikk og noen ganger gjennom preservering eller transformering. Kulturelle minner eksisterer med andre ord i to moduser. Først som et potensiale, skapt av arkivet som har akkumulert tekster, bilder og regler for oppførsel som en total horisont, og så som aktualitetsmodus, hvor hver moderne kontekst setter den objektiviserte meningen inn i sitt eget perspektiv, som igjen gir det sin egen relevans (Assmann & Czaplicka, 1995, s.130). Spesielt det med tanke på regler for oppførsel som et kulturelt minne i et samfunn vil være aktuelt å se på i analysedelen. Har slike regler påvirket hverdagslivet til kvinnene gjennom årene som er gått?

Assman og Czaplickas tredje karakteristikk er det de betegner som dannelse. Med dette mener de at objektiviseringen eller krystalliseringen av kommunisert mening og kollektivt delt kunnskap er en forutsetning for å kunne overføres inn i den konstitusjonaliserte kollektive arven til et samfunn. «Stabil» formasjon er ikke avhengig av et enkelt medium som skrijving. Billedlige bilder eller ritualer kan også fungere på samme måte. Forskjellen mellom kommunikative minnene og de kulturelle minnene er ikke identisk med forskjellen mellom muntlig og skriftlig språk (Assmann & Czaplicka, 1995, s.131).

Deres fjerde karakteristikk henger på en måte sammen med dette. Deres fjerde punkt er nemlig det de kaller for organisering. Dette er den institusjonaliserte forsterkingen av kommunikasjon gjennom formalisering av den kommunikative situasjonen i en seremoni og spesialiseringen av bærere av kulturelle minner. Distribusjonen og strukturen av deltakelse i kommunikative minner er diffuse. Det finnes ingen spesialister. Som en kontrast avhenger kulturelle minner alltid av en spesialisert praksis, en slags form for dyrking. I spesielle saker av skriftlig kultur med kanoniserte tekster, kan en slik dyrking utvide seg noe voldsomt og bli ekstremt differensiert (Assmann & Czaplicka, 1995, s.131).

Deres femte og nest siste karakteristikk er det de betegner som forpliktelse. Relasjonen til et normativt selvbilde av gruppen gir opphav til et klart system av verdier og differanser av viktighet som strukturerer den kulturelle forsyningen av kulturell kunnskap og symboler. Det er viktige og uviktige, interne og eksterne, avhengig av hvordan de fungerer i produksjonen, representasjonen og reproduksjonen av dette selvbildet. Den bindende karakteren av kunnskap lagret i kulturelle minner har to aspekter: det formative i sin lærbare, siviliserende og humaniserende funksjon og det normative i sin funksjon for å gi regler for oppførsel (Assmann & Czaplicka, 1995, s.131).

Deres aller siste karakteristikk er det de kaller for refleksivitet. De mener at kulturelle minner er refleksive på tre måter:

- a) det er praktisk refleksivt ved at det tolker vanlige praksiser gjennom ordtak, levereregler, ritualer osv.
- b) det er selv-refleksivt ved at det ser til seg selv for å forklare, skille, nytolke, kritisere, sensurere, kontrollere og overgå det som har blitt fortalt gjennom relasjon.
- c) det er refleksivt av sitt eget bilde, gjennom å reflektere selvbildet til gruppen gjennom en opptatthet av sitt eget sosiale system (Assmann & Czaplicka, 1995, s.132).

Konseptet av kulturelle minner komprimerer mengden av gjenbrukbare bilder, tekster og ritualer tilknyttet spesifikke samfunn i hver epoke, hvor dyrkingen brukes for å stabilisere og formidle det enkelte samfunns selvbilde. På bakgrunn av slik kollektiv kunnskap, hovedsakelige kunnskap fra fortiden, baserer hver enkelt gruppe sin bevissthet om enhetsfølelse og særegenhet (Assmann & Czaplicka, 1995, s.133).

Innholdet av slik kunnskap varierer fra kultur til kultur så vel som fra epoke til epoke. Måten det organiseres på, dets media og dets institusjoner er også veldig variabel. Et samfunn kan basere seg på skriftlige tekster, mens et annet baserer seg på ritualer. Holdningen til historien, fortiden og funksjonen av å huske i seg selv introduserer en annen variabel. En gruppe husker fortiden fordi de er redde for å unngå fra dens modell, en annen gruppe husker fortiden av redsel for å gjenta den. Aleida Assman er blant annet kjent for sitatet «De som ikke kan huske fortiden sin er dømt til å gjenta den». Gjennom sin kulturelle arv blir et samfunn synlig for seg selv og andre. Hvilken fortid som blir tydeliggjort i arven og hvilke verdier som dukker opp i sin identifiseringstilhøring forteller oss mye om grunnloven og tendensene til et samfunn (Assmann & Czaplicka, 1995, s.132-133).

I løpet av de siste tiårene har dommen blitt til at kultur er elementært relatert til minner. Jurij Lotman og Boris Uspenskij har blant annet definert kultur som «et samfunns minne som ikke er genetisk overført». Gjennom kulturen skaper mennesker tidsmessige rammeverk som går utenfor den menneskelige fatteevne når det gjelder fortiden, nåtiden og fremtiden. Kulturer skaper en kontrakt mellom de levende, de døde og de som enda ikke lever. Gjennom å minnes, lese, kommentere, kritisere og diskutere hva som var deponert i den fjerne eller nylige fortiden, deltar mennesker i å utvide horisonten for meningsproduksjon. Dette gjør at mennesker ikke må starte på nytt for hver generasjon, fordi de allerede står på skuldrene til gigantens kunnskap som en kan gjenbruke og nytolke. En kan si at kulturelle minner skaper rammeverk for kommunikasjon om tidens avgrensning (Erlil et al., 2010, s.97).

2.6 Stillhet og glemsel

Når en viser til teorier om minner og menneskets kapasitet og mulighet til å huske må en også vise til teorier som går på det motsatte, nemlig det å glemme og det som av flere innenfor studiene av minner definerer som stillhet og stillhetsprosesser.

I nyere tid har blant annet flere forskere innenfor minnestudiefeltet påpekt risikoen ved en såkalt todelt tilnærming til vår forståelse for hvordan det å huske og det å glemme opererer og hvordan de er relatert til hverandre. En måte å gå forbi en enten eller definisjon mellom de to på er å utforske problemene relatert til kognisjon og performativitet. Kompleksiteten i prosessen av å minnes/huske noe og det å glemme noe har alltid hengt sammen med spørsmålet om temporalitet og det såkalte «fortiden i nåtiden» fokuset til minner (Dessingué & Winter, 2016, s. 1)

Jay Winter er en av dem som for å løse dette viser til at stillhet ikke bør anses som fraværet av lyd men i stedet som fraværet av konvensjonelle verbale utvekslinger og som et sosialt konstruert rom. Stillhet må med andre ord anses som en aktiv prosess innenfor det å minnes/huske og det å glemme som en slags tredje dimensjon i stedet for å kun anses som et resultat eller en konsekvens av disse prosessene. En må med andre ord anse stillhet som skiftende og performative elementer i måten en rekonstruerer fortiden på. Det å glemme er for eksempel sjeldent det motsatte av det å huske/minnes. I de fleste tilfeller når vi tenker på det å glemme, vurderer vi det faktisk som et tap av minner, som igjen korresponderer med stillhet og ikke bare fravær. Det som går igjen hos flere teoretikere og forskere er at stillhet ikke er synonymt med det å glemme. På samme måte er ikke-stillhet ikke et synonym for det å huske. Filosofen Paul Ricæurs foreslår at en må se på det å glemme som en slags reserve, eller som

en kilde som venter på å reaktiveres. Da kan det å glemme defineres som noe som er latent, noe som er i et slags et midlertidig stadie. Gjør en det blir da stillhet ikke det samme som totalt fravær (Dessingué & Winter, 2016, s.4).

2.6.1 Typer av stillhet

For å aktivt kunne benytte seg av de teorier som fins innenfor stillhet og glemselsaspektene har jeg her valgt å gå litt mer konkret inn på noen former for stillhet som kan være aktuelle å vise til i analysen av denne oppgaven.

Blant annet er amnesti et begrep som ofte brukes når en viser til stillhet innenfor minneteoriene. Amnesti er et begrep som assosierer med en form for politisk stillhet og hvor en i de fleste tilfeller forsøker å oppnå forsoning gjennom en tvungen form for å glemme med alle de risikoer dette medfører. Bruken av stillhet i amnestisaker har en klar strukturell og intensjonell verdi som er å etablere det å glemme som et sosialt ønskelig mål. Begrepet forsoning integrerer en etisk dimensjon, en tilgivelsesprosess, som inkluderer, en slags glemselspakt, en oppsigelsespakt eller en nagende aksept. Problemet oppstår når institusjoner og ikke individer bestemmer seg for å håndheve amnesti. Da blir stillheten kanonisert og arkivet stengt. I analysen vil det være interessant å se på om denne formen for stillhet trekkes frem av kvinnene på noen måte i sine tanker om mangelen på dokumentasjon og fremtiden. (Dessingué & Winter, 2016, s. 5)

Avishai Margalit skiller mellom tilgivelse som en tildekkingsmodell og tilgivelse som en utslettelsesmodell. Utslettelsesmodellen karakteriseres av en forpliktelse til det å skulle glemme, å autoritativt etablere en normalisering av forholdet mellom lovbrytere og ofre og mellom fortiden og nåtiden. Tildekkingsmodellen derimot karakteriseres av anerkjennelse av de forbrytelser som er begått og forskyvningen av forbrytelsene til marginene. Margalit sier at suksessfull tilgivelse ikke belager seg på å glemme det som er hendt, men i stedet å overkomme bitterheten rundt det. I denne sammenhengen blir tilgivelse det å glemme, da sett på som en arkivert stillhet, en nødvendig etisk prosess med seg selv, for å klare å gå videre. Det å glemme blir en akseptert stillhet av offeret og for offeret (Dessingué & Winter, 2016, s. 6). Dette samsvarer til dels med det som Ketil Knutsen definerer som forsoningsstillhet. En slik form for stillhets sees på som en lærdom av fortiden slik at en kan forhindre et ondt samfunn og for å forhindre at den negative historien påvirker nåtiden og fremtiden på en dårlig måte. En slik stillhet kommer blant annet til syne i offentlige unnskyldninger (Knutsen, 2015, s. 130). I tillegg til forsoningsstillhet er det også aktuelt i denne oppgaven å se til

stillhet som uttrykk for et tabu. En slik form for stillhet betegnes ifølge Knutsen som en form for strategisk stillhet hvor en gruppe, ofte en politisk makt bestemmer hva en som nasjon eller stat skal huske og hva en skal glemme. En slik form for stillhet oppstår blant annet hvis en frykter for at ens egne verdier er truet (Knutsen, 2015, s.132). På grunnlag av dette vil det derfor denne oppgavens analyse være aktuelt å se på hvilke minner og tanker kvinnene besitter. Har Norge som land erkjent sine feil som ble gjort mot skeive gjennom årene eller forblir dette noe som er skjult og ikke pratet om.

Stillhet spiller også en rolle i minnesmarkeringer. Det å huske en hendelse eller en person gjennom en minnesmarkering betyr ikke at hendelsen eller personen faktisk er husket. Hvert år marsjerer blant annet flere hundre tusener av mennesker gjennom gater i ulike deler av verden veivende med regnbueflagg under de mange Pride markeringene som finnes. Men det er svært få av dem som marsjerer som faktisk var tilstede under Stonewall opprøret som til syvende og sist er det markeringsdagen ble til for. Slike ritualer som Pride markeringen har blitt en del av en kollektiv historisk bevissthet, som gjennom ritualene stopper glemselsprosessen. Ritualene har ervervet en universal symbolsk mening, som fortsatt gir mening til en betydelig mengde mennesker, som anser det å minnes ikke som bare et blick på fortiden, men også som en forpliktelse til en bedre fortid. Ricœur sier blant følgende om minnesmarkeringer: i kontrast til minner som bare repeterer, finner vi minner som kan skape. For å kunne feire fremtiden må en ikke glemme fortiden, men i stedet minske dets sentralitet, dets dominans, dets kraft til å kunne fastslå fortiden og fremtiden. En må se fremtiden, ikke gjennom å glemme fortiden, men gjennom å strekke den til marginene av vår tidsforestilling (Dessingué & Winter, 2016, s. 6).

Alexandre Dessingué og Jay Winters mål er å vise at stillhet ikke bare er resultatet av prosessene rundt det å huske og det å glemme. Det er blant annet nesten umulig å få mennesker til å glemme, unntakene er å bruke medisinske og kirurgiske metoder for å aktivt få dem til å glemme noe. Det er enklere å tvinge mennesker til å ikke si noe, til å være stille, og gjennom dette håpe at stillhet etter flere generasjoner vil bli til det å glemme, slik som med amnesti. Det er likevel ikke gitt at det å glemme er en statisk form, noe en må ta i betraktning.

Aleida Assmann går enda dypere inn på glemselsprosessen. Hun sier det at når man skal snakke om minner må en også snakke om det å glemme. For å kunne huske noe må man også glemme noe. Og at minnet vårt er svært selektivt. Det er påvirket og begrenset av psykologisk press, noe som resulterer i at vonde eller uoverensstemmende minner er gjemt,

fortrengt, skrevet over og muligens visket ut. Et eksempel på dette kan knyttes til kvinnene jeg selv ønsket å intervju i denne oppgaven. Hva ville de huske, hva ville de ikke huske. Spesielt med tanke på at noen av dem potensielt ville kunne ha opplevd vonde hendelser knyttet til sin egen legning. En ser at det finnes lignende dynamiske prosesser når en ser på det kulturelle minnet også. Den kontinuerlige prosessen med å glemme er en del av den sosiale normaliteten. Mye må kontinuerlig glemmes i et samfunn for å skape rom for ny informasjon, nye utfordringer og nye ideer som gjør det mulig å møte nåtiden og fremtiden. Når en da ser nærmere på disse kulturelle praksisene kan en skille mellom to former for å glemme, en som er mer aktiv og en som er mer passiv. (Erll et al., 2010, s.96).

Den aktive formen for å glemme er en bevisst handling. En slags form for å kaste og ødelegge. Selv om det å glemme er nødvendig og en konstruktiv del av en indre sosial forandring, er handlingen likevel svært ødeleggende når handlingen er rettet mot en fremmed kultur eller en forfulgt minoritet. Sensur har vært et kraftig om ikke alltid suksessfullt instrument for å ødelegge materielle og mentale kulturelle produkter. I motsetning til den aktive er den passive formen for å glemme relatert til ikke-intensjonelle handlinger som å miste noe, gjemme noe, kvitte seg med, mishandle, forlate eller å etterlate noe. Det som er mistet men ikke ødelagt kan ved uhell oppdages ved en senere tid i loft og andre rare gjemmesteder. (Erll et al., 2010, s.97).

2.7 Institusjoner og bærere

Hvis en så medgir at å glemme er normaliteten i et personlig og kulturelt liv, så er det å huske unntaket, noe som, spesielt i den kulturelle sfæren, krever spesielle og kostbare forholdsregler. Disse forholdsreglene tar form som kulturelle institusjoner. Likt som å glemme, har også kulturelle institusjoner en passiv og en aktiv side. Institusjonene for aktive minner bevarer fortiden som nåtiden mens institusjonene for passive minner bevarer fortiden som fortiden. Spenningen mellom fortidens fortid og dens tilstedeværelse er en viktig nøkkel for å forstå dynamikken til kulturelt minne. Aleida Assman kaller det aktive sirkulerbare minnet som holder fortiden tilstede for kanonen og det passivt lagrede minnet som bevarer fortiden som fortiden for arkivet (Erll et al., 2010, s.98).

2.7.1 Kanonen

Den aktive dimensjonen av kulturelle minner støtter en kollektiv identitet og er definert av en notorisk plassmangel. Det er bygget på et lite nummer av normative og formative tekster, steder, personer, artefakter og myter som er ment å aktivt sirkuleres og kommuniseres i stadig

nye presentasjoner og forestillinger. Arbeidsminnet lagrer og reproducerer den kulturelle kapitalen til et samfunn som er kontinuerlig resirkulert og re-bekreftet.

Det som har klart å bli en del av det aktive kulturelle minnet har bestått strenge prosesser av utvelgelse, som sikrer at ulike artefakter får en vedvarende plass i det kulturelle minnet til et samfunn. Denne prosessen kalles for kanonisering. En skiller tekster, personer, gjenstander og monumenter fra resten ved å bedømme at disse har den aller høyeste mening og betydning i et samfunn (Erll et al., 2010, s.100). At det finnes få kanoniserte minner om den skeive historien i Norge er et spørsmål som potensielt vil dukke opp i analysen. De minnene som blir kanoniserte blir så videreformidlet og lært bort av spesialister både innenfor muntlige og litterære samfunn. Disse spesialistene inkluderer sjamaner, prester, lærere, kunstnere og så videre (Erll et al., 2010, s.114).

Det finnes tre hovedområder for aktive kulturelle minner: religion, kunst og historie. Kulturelt minne er da basert på to ulike funksjoner:

1) Presentasjon av et lite knippe hellige tekster, kunstneriske mesterverk eller viktige hendelser i et tidløst rammeverk.

2) Lagring av dokumenter og gjenstander fra fortiden som ikke i det hele tatt møter disse standardene, men likevel er ansett som interessante eller viktige nok til å ikke la dem forsvinne på veien til total glemsel (Erll et al., 2010, s.101).

2.7.2 Arkivet

Institusjonene for passive kulturelle minner ligger midt mellom kanonen og det å glemme. Arkivet er basen for hva en kan si i fremtiden om nåtiden når nåtiden er blitt fortiden (Erll et al., 2010, s.102). Det historiske arkivet er en beholder for dokumenter som har falt ut av deres institusjoner og som kan bli forstått og tolket i en ny kontekst. Historiske arkiv lagrer informasjon som ikke lenger er av umiddelbar nytte. Slik som Skeivt Arkiv gjør ved å innsamle og lagre skeiv historie slik at den som måtte ønske det kan ta i bruk arkivmaterialet deres. Arkivene oppstod under den Franske revolusjon fordi revolusjonen bragte med seg en ny fremtid og en ny historisk forstand (Erll et al., 2010, s.103).

Selv om materialet som er lagret i historiske arkiv er bevart og kategorisert, og derfor enkelt kan hentes frem er det en del av den passive dimensjonen av kulturelle minner og kunnskapen som er lagret i arkivet er derfor inaktiv. Det er lagret og potensielt tilgjengelig men det er ikke tolket. Det er jobben til andre, slik som den akademiske forskeren, eller kunstneren å

undersøke innholdet i arkivet og gjenvinne informasjonen ved å sette det inn i en ny kontekst. Arkivet kan derfor beskrives som et rom som er lokalisert på grensen mellom å glemme og å huske. Dets materiale er bevart i en latenstilstand. Det er derfor arkivet er en del av det kulturelle minnet i den passive dimensjonen av bevaring, Det lagrer materialet i et mellomstadium av «ikke lenger» og «ikke enda», og er frarøvet sin tidligere eksistens og samtidig som det venter på en ny en (Erlil et al., 2010, s.103).

2.7.3 Kroppslige og ukroppslige kulturelle minner

Utvelgelseskriteriene for hva som skal huskes og sirkuleres i det aktive kulturelle minnet og hva som bare skal lagres er ikke klare og heller ikke ubestridte. I den moderne tid har arkivers lagringsplass overgått menneskers aktive minner. Spesielt i den digitale tidsalder har skillet mellom den eksterne informasjonen og den interne kunnskapen blitt enda mer dramatisk (Erlil et al., 2010, s.104). Kapasiteten til datamaskiner dobles hvert andre år, mens den menneskelige kapasiteten er lik. På begynnelsen av det 19. århundret snakket Georg Simmel om denne ukontrollerbare prosessen, som han refererte til som tragedien av kultur. I motsetning til Simmel mente Plato at kulturtragedien allerede startet da alfabetisk skriving ble introdusert. Dette fordi han mente at det hele skilte kjenneren fra det kjente og gjorde kunnskap tilgjengelig for de ikke initierte. Han mente at nedskrevne minner ikke overfører minner men heller produserer uekte minner (Erlil et al., 2010, s.103). En som derimot var en forkjemper for skriften var den kjente tyske filosofen Hans-Georg Gadamer. Han mente at skriften var ulikt noe annet som har kommet til oss fra fortiden. At det resterende av et fortidens liv, det som er igjen av bygninger, verktøy, innholdet i graver, er værbitte fra tidens stormer som har sveipt over dem, mens en skriftlig tradisjon, når tydet og lest, er av en slik grad at den taler til oss som om det var i nåtid. Han mente at skriften ikke bare er et verktøy for å udødeliggjøre noe, men at den også fungerer som et verktøy for å huske. Aleida Assmann støtter hans tankegang og viser til det at dem som skriver om fortiden også dem selv er media, fordi de etablerer en kontakt med en tidligere verden og hjelper å bevare den. Det skriftlige mediumet kan hjelpe oss ved at de dødes stemmer fortsetter å prate til oss, om kun i fragmenter (Assmann, 2011, s.170). Samtidig er ikke skriften ensbetydende med kunnskap. Den kan kun påminne noen som allerede vet, den kan ikke lære den ignorante (Assmann, 2011, s.174).

En kan si at fullverdige og totale minner kun er mulig i fiksjonsfilmer. Minner, inkludert kulturelle minner, er alltid gjennomsyret av det å glemme (Erlil et al., 2010, s.105). For å

kunne huske noe må en glemme noe. Men det som er glemt må ikke nødvendigvis være mistet for alltid.

Kanonen står for det aktive arbeidsminnet av et samfunn som definerer og støtter den kulturelle identiteten til en gruppe. Men den er svært selektiv og bygger på prinsippet om eksklusjon. Funksjonen til arkivet, referansemminnet til et samfunn, gir en slags motvekt mot det nødvendige restriktive og reduserbare driven til arbeidsminnet. Det skaper et meta-minne, et sekundært minne som lagrer det som har blitt glemt. Arkivet er et slags «mistet og funnet» kontor for det som ikke lenger trengs eller som umiddelbart må forstås. Det historiske arkivet hjelper oss å sette oss selv i tiden, det tillater oss muligheten til sammenligning og refleksjon for en retrospektiv historisk bevissthet. Vi må likevel erkjenne at arkiv også er selektive. De er ikke under noen omstendigheter alt-inkluderende men har deres egne strukturelle mekanismer av ekskludering i form av klasser, rase og kjønn. Disse mekanismene har likevel de siste årene blitt fokus for kritisk oppmerksomhet, debatt og etterforskning (Erlil et al., 2010, s.106).

3. Metode

Grunnlaget for min masteroppgave og min motivasjon for å forske på, og dokumentere nettopp det jeg har gjort ble som nevnt i innledningen forsterket etter en samtale med «Skeivt Arkiv» i Bergen hvor det ble klart at det ikke finnes noe skriftlig dokumentasjon på hvordan det var å være skeiv i Rogaland før 1970, før den berømte paragraf 213 i straffeloven ble oppløst. Etter litt forarbeid ble det også klart at det finnes dokumentasjon fra andre steder i landet og at det også var mulig at det finnes noe skriftlig fra Rogaland også, men at dette i så fall var og er personlig arkivmateriale og dokumentasjon som ikke ligger lett tilgjengelig for omverdenen.

På grunnlag av den kunnskapen ble det derfor tidlig klart for meg at min foretrukne metode for å innhente empiri til min masteroppgave ville bli gjennom intervju, og da spesifikt intervju av eldre mennesker som kunne sitte på nyttig og viktig informasjon om emnet og temaet. I tillegg til dette ønsket jeg å se om det kunne trekkes en parallell mellom det arkivmaterialet som allerede eksisterer om temaet og det informantene under intervjuene ville fortelle meg. Det allerede eksisterende arkivmaterialet ville være alt fra eldre avisartikler omhandlende homoseksuelle til portrett av kjente homoforkjempere fra Norge.

Metoden for innhenting av empiri er derfor delt. Hovedvekten ligger primært på kvalitative intervjuer med påfølgende narrativ analyse i analysedelen av denne oppgaven. I tillegg må også innhenting av arkivmateriale nevnes, da jeg også benyttet meg av dette, om enn ikke like mye som den primære metoden. Ved innhenting av annet arkivmateriale valgte jeg å bruke spesifikke søkeord på internett som informantene enten nevnte direkte eller tematiske søkeord som kunne hjelpe meg på rett vei for å finne frem til det personen pratet om. Et eksempel på dette er søkeord som «homoseksuell andre verdenskrig». Jeg valgte også å benytte meg en del av Skeivt Arkiv sine nettsider hvor det såkalte Skeivopedia ligger. Skeivopedia er en form for wikipedia, bare da tilegnet skeiv historie og hvor bidragsyterne med sitt materiale er gjennomgått av Skeivt Arkiv før det legges ut. På denne måten kunne jeg være sikker på at det som jeg bestemte meg for å bruke var faktasjekket av profesjonelle.

For å gjøre det på en ryddig og oversiktlig måte i dette kapittelet har jeg valgt å dele metodekapittelet inn i flere deler. Delene gjenspeiles av å ha noenlunde samme struktur som det Kvale definerer som trinnene i et forskningsintervju. På bakgrunn av dette har jeg valgt å flette teori og praktisk utførelse sammen, hvor jeg trekker frem det teoretiske for så å vise til hvordan det praktisk vil forløpe seg i min oppgave. Dette er gjort for å gjøre det lettere for

leseren, slik at vedkommende ikke behøver å hoppe mellom de ulike avsnittene for å henge med.

3.1 Intervju som metode

Som student var intervju metode en metode å innhente empiri på som jeg aldri tidligere hadde benyttet meg av de årene jeg har vært innenfor akademia. Å skulle benytte meg av en slik metode for første gang på en masteroppgave var noe jeg så på som en krevende og til tider skummel oppgave, men i og med at det ikke finnes noe særlig dokumentasjon om temaet fra før av var det å benytte meg av intervju metode det riktige valget. Kun gjennom kvalitative intervju ville jeg kunne finne frem til og høre stemmene til de kvinnene som sitter på verdifulle minner fra en tid som er i ferd med å svinne hen. Anne Marit Hauan sier at utgangspunktet for å intervju er at det er noe man vil se nærmere på – noe man vil utforske og få vite mer om. Man har et prosjekt med en problemstilling som man søker å finne svar på. Når man da velger å intervju er det fordi denne problemstillingen berører menneskers livsverden, folks subjektive liv, og innsikten eller besvarelsen av problemstillingen er å finne i folks fortellinger om sine egne livsverdener (Hauan, 2006, s.9).

For å kunne gjøre dette og samtidig sørge for at jeg fikk størst utbytte av de intervjuene jeg ønsket å gjennomføre var det viktig for meg å finne litteratur som ville lede meg på rett vei. Valget falt på Steinar Kvale's bok «Det kvalitative forskningsintervju» samt et kapittel fra ovennevnte Anne Marit Hauan som er publisert i boken «Kunnskapssamtaler» utgitt av Norsk folkemuseum. Jeg har valgt å først ta for meg det teoretiske rundt kvalitative forskningsintervju før jeg så går inn på og forklarer hvordan det praktisk vil bli utført i min oppgave.

3.2 Kvalitative forskningsintervju

«Et kvalitativt intervju er en dialog mellom to parter. Forskeren/innsamleren stiller med sin nysgjerrighet, sine spørsmål og kanskje noen teoretiske innfallsvinkler til et tema. Informanten stiller med sin basiskunnskap, sine erfaringer og sitt liv for å hjelpe forskeren/innsamleren med å få svar på spørsmålene. Dialogen er en samtale om kunnskap omkring et tema, men den innebærer også mye mer» (Hauan, 2006, s.8).

«Å samtale – 'konversere' – er en grunnleggende menneskelig kommunikasjonsmåte. Mennesker snakker med hverandre – de interagerer, stiller spørsmål og besvarer spørsmål. Gjennom konversasjon lærer vi andre å kjenne – vi lærer om deres

erfaringer, følelser og håp, og om den verden de lever i» (Kvale, Anderssen, & Rygge, 1997, s. 21).

Både Kvale og Hauan starter sine tekster med å definere og forklare hva det kvalitative forskningsintervju er. De legger vekt på at det å intervjuer handler om samtalen, om dialogen mellom to mennesker, om det å dele kunnskap og erfaringer. Deres måte å ordlegge seg på om intervjumetoden på gjør at det hele får en slags poetisk vinkling. Det er en viktig samtale som foregår mellom intervjuer og informant.

Kvalitative forskningsintervju går under det en betegner som faglige konversasjoner. Ordet «Kvalitativ» handler i denne sammenheng om å søke etter en betydning og mening – det å søke etter kvaliteten ved et spesifikt felt eller tema. Det er et intervju med mål om å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, for at intervjueren så skal kunne fortolke de beskrevne fenomenene. Målet er med andre ord at en ønsker å komme i snakk med mennesker og få dem til å fortelle. Og for at det skal være et grunnlag for å fortelle, må det også være noen som lytter. Å intervjuer er derfor rimelig krevende både for forskeren og informanten. Til tross for dette er det også en metode som er unik i forhold til å skaffe seg innsikt i folks, og dermed et samfunns verdier, holdninger, forestillinger og normer. En finner for eksempel vanligvis fort ut når en bro ble bygget eller når konfirmasjonsundervisningen ble innført, men hva broen betyr for øyboerne eller hvilke innvirkninger konfirmasjonen har hatt for mennesker finner vi bare ut ved å spørre øyboerne eller de konfirmerte (Hauan, 2006, s.8). Det som preger valget av kvalitativt intervju som metode er nettopp at feltarbeideren i hovedsak interesserer seg for erfaringer, kunnskaper og verdier som mennesker skaper, deler og endrer i kulturell og sosial samhandling. Det er de hverdagslige erfaringene, med de følelser, tanker og strukturer det medfører, man er ute etter. Det man søker å oppnå er et slags innenfra-perspektiv på en situasjon, et felt, et tema eller en kultur. Og det kvalitative intervju er her uovertruffent som metode til å avdekke disse skjulte virkeligheter. Fordi det fører oss direkte inn i hver enkelt informants subjektive meningshorisont (Hauan, 2006, s.9).

3.3 Kvalitative forskningsintervju i praksis

Kvale viser til det at sammenlignet med hverdagslige samtaler, kjennetegnes forskningsintervjuet av en metodisk bevissthet rundt spørreformen, fokusering på dynamikken i interaksjonen mellom intervjueren og den intervjuede, og en kritisk innstilling til det som blir sagt (Kvale, et al., 1997, s. 31). Det kvalitative intervjuets fortrinn er dets åpenhet. Det finnes ingen standardmetoder eller regler for en intervjuundersøkelse basert på

ustandardiserte, kvalitative intervjuer. Det finnes imidlertid standardiserte metodevalg for de ulike stadiene i undersøkelsen (Kvale, et al., 1997, s. 44).

3.3.1 Forarbeid

Da det ble klart at kvalitative forskningsintervju var det som ville være min hovedempiri og hovedfunnene mine satte jeg i gang med det som jeg har valgt å definere som forarbeid. Kvale viser til at en ikke bare får kjennskap til en undersøkelses innhold gjennom litteratur og teoretiske studier. Gjennom å oppholde seg i det miljøet hvor intervjuet skal gjennomføres får man en innføring i den lokale språkbruken, de daglige rutinene og maktstrukturene (Kvale, et al., 1997, s. 54). Denne delen av forarbeidet kom naturlig. Som et tidligere styremedlem i FRI Rogaland, som foredragsholder om skeiv historie for 10.klassinger i Sandnes Kommune og som en person med flere skeive venner og bekjente følte jeg at jeg hadde den grunnleggende kunnskapen i boks.

I tillegg prater Kvale om det han betegner som etikk innenfor intervjuundersøkelsene. Etske avgjørelser hører ikke til noen enkelt del av intervjuundersøkelsen, men må foretas gjennom hele forskningsprosessen (Kvale, et al., 1997, s. 65). Når forskeren på forhånd kjenner til noen av de moralske problemene som ofte oppstår i de ulike stadiene i en intervjuundersøkelse, kan han eller hun lettere ta reflekterte avgjørelser på planleggingsstadiet og være oppmerksom på kritiske eller følsomme temaer som kan dukke opp i løpet av studien (Kvale, et al., 1997, s. 66). I og med at jeg ønsket å intervju mennesker om deres livshistorie innenfor et tema som har vært og fortsatt kan være kontroversielt var det viktig for meg å gjøre det jeg kunne på forhånd for å sørge for at deres integritet og personvern ble ivaretatt på best mulig måte. Kvale nevner konfidensialitet og det at en ikke skal offentliggjøre personlige data som kan avsløre intervjupersonens identitet. Hvis en kan bli gjenkjent må intervjupersonen samtykke i at denne informasjonen skal frigis (Kvale, et al., 1997, s. 68). På grunnlag av dette ble det utarbeidet en søknad til NSD, fordi jeg ønsket å benytte meg av lydopptak under intervjuene men også for å gjøre det mulig for informantene og selv kunne velge om de ønsket å være anonyme eller ei. Søknaden ble innsendt og godkjent i slutten av november 2019. Det skal understrekes her at tittelen og hovedformålet på søknaden til NSD ikke samsvarer med hva som ble det endelige formålet i denne masteroppgaven. Endringen som ble gjort gikk på å ikke kun fokusere på historien og minnene før 1970, men også fram mot vår egen tid. Da dette var den eneste endringen og dette i praksis ikke ville ha noe å si med tanke på personvern ble det ikke foretatt noe offisielle endringer. Derfor er tittel og beskrivelse i vedleggene omhandlende NSD ulike fra hva oppgaven endte opp med å gjøre.

I tillegg til søknaden utformet jeg et skriv som Kvale beskriver som et skriv om informert samtykke. Intervjupersonene informeres om undersøkelsens overordnede mål, om hovedtrekkene i prosjektplanen, og om mulige fordeler og ulemper ved å delta i forskningsprosjektet. En opplyser også i et slikt skriv at det å delta er frivillig og at vedkommende kan trekke sin deltakelse fra prosjektet når som helst (Kvale, et al., 1997, s. 67). Dette skrivet utformet jeg slik at både informasjon om prosjektets intensjon samt personvernloven var enkelt forklart og forståelig for informantene. Jeg valgte å gjøre det slik at skrivet måtte underskrives av hver enkelt informant før intervjuene kunne finne sted. Malen for dette skrivet som jeg utformet er lagt med i denne masteroppgaven som et vedlegg.

Sist men ikke minst utformet jeg det som heter en intervjuguide. Selv om kvalitative forskningsintervju ofte er åpne og har en minimal struktur ønsket jeg likevel å ha noen tema og såkalte åpne spørsmål. Dette for å sette i gang samtalen lettere og for å eventuelt hjelpe dem som ikke snakket like fritt ved å gi dem mer konkrete spørsmål de kunne besvare. I tillegg brukte jeg intervjuguiden som en slags mal for meg selv slik at jeg var sikker på at informantene fikk belyst temaer som hadde med teorigrunnet for masteren å gjøre, mer konkret det en kaller for minneteorier. Intervjuguiden skulle også vise seg å bli et godt verktøy i selve gjennomførelsen av intervjuene for å hente inn informanten når praten hadde en tendens til å skli veldig utenfor tema. Slik som ovennevnte skriv er også intervjuguiden vedlagt denne oppgaven som et vedlegg.

3.3.2 Rekruttering

Proessen jeg har valgt å kalle for rekruttering er prosessen jeg gikk gjennom for å finne intervjuobjekter eller informanter som jeg velger å kalle dem. Kvale stiller spørsmålet om hvor mange intervjupersoner en trenger og svarer på det spørsmålet med at en trenger så mange personer som er nødvendig for å finne ut av det en trenger og ønsker å vite. Når det gjaldt prosjektet mitt var antallet i min opprinnelige plan mellom 6 og 8 stykker. En blanding av menn og kvinner og en blanding av homofile og heterofile. Det var også viktig for meg at jeg fikk intervjuet flest mulig mennesker som gikk under betegnelsen førstehåndskilder. Ved å benytte meg av mitt allerede eksisterende nettverk innenfor det skeive miljøet i Stavanger fikk jeg kontaktinformasjonen til en kvinne jeg selv tidligere hadde hørt prate under «Stavanger på Skeivå», Stavangers egen Pride festival. Hun ble min første informant og mitt første intervju. Intervjuet hennes resulterte i at min opprinnelige plan endret seg. Etter å ha hørt hva denne kvinnen hadde å fortelle bestemte jeg meg for å kun benytte meg av kvinner og å endre fokuset i oppgaven til hva det er eldre kvinner husker og ikke da begge kjønn som

jeg opprinnelig hadde planer om. Det var også her at jeg bestemte meg for å endre hovedfokuset i oppgaven fra å kun omhandle historie fra før 1970, til å gjelde historie generelt. Det skulle nemlig vise seg at kvinnene satt på en god del minner som var etter 1970 som også var viktige å få med, for å skape en helhet.

Jeg ønsket å gi kvinnene en plattform hvor deres stemmer ville bli hørt. Både innenfor den skeive historien, men også den generelle historien med tanke på den skriftlige historien har det gjennom årene fra skriftspråket ble til vært en overvekt av mannlig dominans. Historieskrivingen var i lange tider skrevet av og for menn, slik som det nevnes i innledningen til denne masteroppgaven. Dette har endret seg i nyere tider, men innenfor den skeive historieskrivingen er det fortsatt en overvekt av det jeg vil definere som et maskulint ståsted. Det finnes en overflod av historier skrevet om menn og deres liv, og en betraktelig mindre mengde skrevet om kvinner og deres liv. Dette ønsker jeg å være med på å endre gjennom denne oppgaven.

Som et resultat av dette endte jeg opp med å intervjuer fire homofile kvinner og tre heterofile kvinner. Kvinnenes alder strekker seg fra å være i tidlig 60-årene til å være over 90 år. Kvinnene er alle enten oppvokst i Rogaland eller har en nær tilknytning til fylket. Noen av dem fikk jeg navn og kontaktinfo til via allerede intervjuede kvinner, andre hadde jeg kjennskap til fra før og benyttet meg av e-post og telefon for å komme i kontakt med. Felles for disse kvinnene er at de alle på hver sin måte hadde og har en viktig stemme i den homofile debatten som fortjener å bli hørt.

Syv kvinner skulle bli antallet informanter som med sin kunnskap og sine fortellinger til sammen skulle være med på å forme det som kan kalles for Rogalands skeive historie. Om enn kun en brøkdel av historien så likeså fullt en viktig del av historien. Kvinnene er som nevnt ovenfor mellom 60 og 90 år. De kommer fra ulike bakgrunner, med sine egne verdier og levesett. Noen er og har vært politisk aktive. Noen har aldri brydd seg noe særlig om politikk. Noen er religiøse, andre har meldt seg ut av statskirken. Noen er skeive. Andre er hetero. Felles for dem er et ønske om å dele. Et ønske om å dele av sine egne minner og sin egen oppfatning av hva som hendte da de var barn, ungdommer og voksne. Noen ønsket å være anonyme, andre ikke. For å gjøre det enkelt har jeg valgt å sette pseudonymene til de anonyme i «» og latt de andre navnene være åpne. Kvinnene som har bidratt og som i analysen vil bli gjengitt både i sitatform og som en del av en større helhet er Turid, Marit, «Martine», «Solfrid», «Aslaug», «Maria» og «Gro»

3.3.3 Intervjuenes gang

Det var viktig for meg som intervjuer at informantene jeg skulle intervjuer følte seg komfortable og godt ivaretatt under intervjuene, slik at de følte seg trygge på å kunne fortelle det de ønsket uten å være redde for at deres ord skulle bli misbrukt og misforstått. På bakgrunn av dette lot jeg informantene selv velge om de ønsket å bli intervjuet hjemme i sine egne hjem eller andre steder. Noen valgte hjemmet sitt mens andre valgte arbeidsplassen sin eller grupperom på Universitetet i Stavanger. Ved ankomst lot jeg informantene gjøre seg komfortable og brukte de første minuttene på å prate om hverdagslige ting slik at praten ville flyte lettere. De fikk også god tid til å lese gjennom «Informasjon om prosjektet» og signere samtykkeerklæringen. Det hendte i noen av intervjuene at praten gikk så lett at opptakeren ble skrudd på etter at vedkommende hadde begynt å prate og dele nyttig informasjon. For dem som allerede satt på mye kunnskap ble det til at de fikk prate fritt, hvor jeg heller supplerte med spørsmål hvis jeg så det som aktuelt. Andre ble spurt spørsmål, men da åpne spørsmål som la grunnlag for videre prat og tenkning. Jeg hadde bevisst valgt å ikke stille ja/nei spørsmål da slike spørsmål ikke nødvendigvis leder til videre samtale. Det viktigste for meg ble å lytte til det vedkommende hadde å si, noe som Kvale også understreker med at aktiv lytting kan være av større betydning enn mestring av ulike spørretekniker (Kvale, et al., 1997, s. 79). Det skal understrekes at den originale planen før jeg startet å intervjuer var å benytte meg kun av det som betegnes som individuelle intervju. Det skulle likevel vise seg da jeg ankom to av intervjuene at det var en ekstra kvinne til stede i hvert av dem. En av dem var en god venninne og den andre var en søster. Felles for dem begge var at de hadde opplevd og erfart mye av de samme tingene og derfor delte noen av minnene. Mye av det som ble fortalt ble derfor en sammenfletting av to ulike stemmer, som sammen skapte en helhetlig fortelling. På grunnlag av dette valgte jeg derfor å forfatte dem begge som to hele intervju, uten å splitte opp det de fire informantene fortalte. At to av dem er gruppeintervju må likevel tas med i betraktning av analysen som gjennomføres, da et gruppeintervju vil kunne lede til andre tanker og potensielt minner enn individuelle intervju, da det å prate sammen ofte gjør at en husker bedre eller mer blant annet. Men dette vil jeg gå mer inn på i analysedelen av denne masteroppgaven.

3.3.4 Etterarbeid

Etter å ha gjennomført alle intervjuene ble jeg etter å ha overført lydfilene til en ekstern harddisk sittende med over syv timer råmateriale i form av opptak som var blitt gjort under intervjuene. For å i det hele tatt gjøre det mulig for meg å kunne benytte meg av materialet i oppgaven ble det naturlig for meg å transkribere de ulike intervjuopptakene. Jeg var først

usikker på om jeg ønsket å transkribere alt, men etter å ha grublet en del bestemte jeg meg for å gjøre nettopp det. Dette ble gjort slik at det potensielt er mulig å kunne benytte seg av det transkriberte materialet ved en senere anledning, om dette skulle bli aktuelt. Jeg ser på mitt arbeid som en del av det å preservere og sørge for at slike muntlige kilder ikke går tapt og at de i senere tid kan brukes på andre måter enn kun i en masteroppgave. Selv om jeg derfor har valgt å trekke ut konkrete tema som ble pratet om under intervjuene har jeg likevel bevart alt det andre som ble formidlet, selv om det ikke ble aktuelt å bruke det i akkurat denne oppgaven.

Etter å ha transkribert de ulike opptakene satt jeg igjen med over 24 000 ord som nå måtte komprimeres for å i det hele tatt være nyttig for oppgaven. Dette ble gjort ved å lese gjennom de ulike intervjuene for og se om jeg kunne tematisere noe av det som hadde blitt sagt. Det skulle vise seg at flere av kvinnene pratet om temaer som kunne relateres til hverandre og som sammen ville kunne skape en slags forståelse av hvordan det var. For å gjøre dette skrev jeg ned såkalte temaoverskrifter, som til slutt ble til underoverskrifter i analysedelen. Videre måtte jeg så komprimere det som var blitt sagt under intervjuene. Da valgte jeg å kun ta med det jeg så på som nyttig og aktuelt for å ta med i en videre analyse. Det ble til at jeg måtte klippe og lime der hvor det var nødvendig, og sakte men sikkert flette sammen de bruddstykkene og enkeltsetningene som transkriberingene var fulle av. Det hele tok tid og det skulle vise seg å være en kunstøvelse å sette sammen bruddstykker til en sammenhengende helhet.

Hvis et intervju skal siteres er det viktig å forsøke så langt det er mulig å uttrykke den sosiale konteksten i intervjuet, og om mulig interaksjonens emosjonelle tone, slik at det som sies også kan forstås av en leser som ikke har vært til stede ved selve intervjuet sier blant annet Kvale (Kvale, et al., 1997, s. 79). Det var derfor viktig for meg å gjøre mitt aller beste for at leseren kunne sitte igjen med en følelse av å ha lært noe. Med en følelse av nyvunnet kunnskap.

3.3.5 Kildehenvisning av intervju

Sist men ikke minst var det viktig for meg å lage et system og et oppsett som gjorde det enkelt for meg å referere til de ulike intervjuene under selve analysen. Dette ble gjort ved å lage en tabell som på en oversiktlig og grei måte viser til de ulike intervjuene som ble gjennomført. Tabellen tar for seg hvilket nummer de ulike intervjuene har, hvilken dato de ble gjennomført, tidslengde på de aktuelle intervjuene, deltaker og deltakere under intervjuet og hvilket sted intervjuene ble gjennomført. I selve analysen refereres det til hvilket intervju det er snakk om

i form av nummeret som er gitt i tabellen samt hvilket vedleggnummer det aktuelle intervjuet har. Tabellen er her vedlagt.

Intervju #	Dato	Intervjulengde (Timer, minutt, sekund)	Deltakere	Sted
1	26.11.19	02:51:03	Turid	Stavanger
2	03.12.19	00:21:05	«Maria» og «Gro»	Stavanger
3	23.01.20	01:57:03	«Solfrid»	Stavanger
4	27.01.20	01:42:36	Marit og «Martine»	Stavanger
5	31.01.20	00:34:06	«Aslaug»	Stavanger

3.4 Analysemetode

Da valget hadde falt på det å innsamle empiri gjennom kvalitative intervju kom spørsmålet om hvordan analysen av den innhentede empirien skulle gjennomføres. Valget falt på det som Steinar Kvale har gitt navnet narrativ analyse. En intervjuanalyse kan ifølge ham betraktes som en slags fortelling, en fortsettelse av historien intervjupersonen fortalte. Han viser til at en narrativ analyse handler om å strukturere og organisere teksten med henblikk på det tidsmessige og det sosiale, samtidig som en prøver å få frem meningen med teksten. En fokuserer på fortellingene som blir fortalt i løpet av intervjuene og utarbeider deres narrative strukturer og handlingsforløp. En narrativ analyse av det som ble sagt kan føre til at en ny historie blir fortalt, en historie som videreutvikler temaene i det opprinnelige intervjuet. Han viser også til at det er mulig å skape en sammenhengende historie på grunnlag av de mange enkeltuttalelsene i intervjuet, hvis det som blir fortalt ikke er sammenhengende fortellinger. Analysen blir da en slags fortetting eller rekonstruksjon av de mange småfortellingene de ulike intervjupersonene har bidratt med. Resultatet blir da en rikere, tettere og mer sammenhengende historie enn intervjupersonenes egne sprikende historier. En vil gjennom analysen også forholde seg til informantenes egne språk. Som regel vil en slik strukturering redusere intervjuteksten, men den kan også utvide den, da gjennom å utvikle meningsmulighetene i en enkel fortelling til å bli mer utarbeidede historier (Kvale, et al., 1997, s. 125).

Intervjuforskeren kan i tillegg velge å fokusere på fortellingsformen, både under intervjuene og under analyseringen som gjennomføres etterpå. Når spontane historier blir fortalt i løpet av intervjuet, kan intervjueren oppfordre informanten til å fortsette og utdype historien. I løpet av analysen kan forskeren variere mellom å være en «fortellingsfinner» - som leter etter fortellinger i intervjuene, og en «fortellings-skaper» - som setter de mange forskjellige hendelsene sammen til en sammenhengende historie. (Kvale, et al., 1997, s. 125).

I den praktiske utførelsen av den narrative analysen i denne oppgaven har jeg valgt å bruke blant annet direkte tale i sitatform, i tillegg til en formidling av deres sitater som en mer utfyllende tekst, som da er hentet fra kvinnene som delte så gladelig fra sine liv med sine fortellinger. Ikke alle sitatene som er brukt i analysen er likevel skrevet nøyaktig slik de ble formidlet av kvinnene, men har gjennom analysen jeg gjorde under selve transkriberingen blitt formet av meg slik at det ikke gjengis som kun bruddstykker, men som et helhetlig sitat. Det er likevel å understreke at jeg har gjort mitt aller beste for å bevare deres ord og deres pratemåte, selv om det hele er gjort om til helhetlige sitater flere steder. Valget jeg så har gjort ved å ikke omgjøre deres fortellinger og minner om til nøytrale tematiske kategorier bunner i teorien som ligger til grunn for denne oppgaven. Når teorien tar utgangspunkt i minner ser jeg på det som en naturlig del at kvinnenens minner er det søkelyset settes på. Hadde jeg valgt å gå bort fra den direkte talen og heller formidlet det hele fra et tredjepersonståsted tror jeg at noe av essensen ville blitt visket bort. Jeg ønsker ikke å kun formidle deres minner gjennom en nøytraliseringsprosess hvor en ikke lenger vet hvem som sa hva, men gjennom en formidlingsprosess hvor de som for en gangs skyld er førstehåndskilder får sine stemmer hørt. Det er ønskelig at denne oppgaven legger til rette for at en i stedet i fremtiden kan bruke stemmene som forteller til å forfatte en helhetlig historie, med da et nøytralt tredjepersonsyn.

I tillegg må det understrekes at Halbwachs teori om kollektive minner og Jan Assman's teori om kommunikative minner til dels overlapper hverandre og det faktum at kommunikative minner er en videreføring av Halbwachs kollektive minner. Dette har ført til at det til tider har vært vanskelig å skulle skille og definere hvilken av de to teoriene de ulike minnene tilhører. For å løse dette har jeg valgt å se til karakteristikkene som er ulike for de to teoriene for å gjøre det enklere og lettere å definere hvilke minner som er hva. Det må likevel understrekes at noen av minnene kan betegnes som både kollektive og kommunikative men at jeg da har tatt et aktivt valg ved å kun benytte meg av den ene teorien for å beskrive minnet. Dette er gjort for å skape en bedre flyt i teksten samt at en på denne måten unngår å «favorisere» den ene teorien ovenfor den andre. I tillegg til dette kan også noen av minnene defineres som flere

ulike former av minner. Et minne som er kulturelt kan også være et kommunikativt minne fordi det fortelles og kommuniseres fra informanten til intervjueren. Men også der har jeg tatt et aktivt valg ved å gå inn på den teorien jeg føler definerer det aktuelle minnet best.

3.5 Kildekritikk i kvalitative intervjuer

At menneskers minner er selektive og med tiden vil falme var noe jeg valgte å ha i baktankene under gjennomførelsen av intervjuene og senere også under analysedelen. Det var viktig for meg å utføre en god kildekritikk i utvelgelsen av hva som skulle få bli en del av den narrative analysen.

Det at jeg valgte og bestemte meg for å ha flere informanter, som igjen kom fra ulike bakgrunner, med ulik legning og med ulike reiser gjennom livene var et valg jeg tok for å lettere kunne utøve en form for kildekritt allerede der. Hva ville de heterofile fortelle om en hendelse kontra de homofile for eksempel. I tillegg til dette var deres alder noe jeg måtte ha i tankene. Jo eldre en blir, jo mer kan ulike minner ha en tendens til å forsvinne. Innenfor demensforskningen er dette forsket en del på. Og det viser seg at vi som mennesker når vi blir eldre til slutt vil huske ting fra barndommen bedre enn det som hendte for to år siden. Dette fordi de minnene lagres i langtidsmminnet. Dette forklarer også hvorfor demente ofte går tilbake til barndommen når sykdommen forløper seg over tid. I denne oppgaven ville det derfor bli interessant å se hvilke minner de ulike informantene husket best og om de ville huske mest fra sine yngre dager eller sine eldre dager i nyere tid.

Sist men ikke minst måtte jeg være bevisst på at noen av fortellingene potensielt ville bli fortalt med et mer negativt eller positivt trykk enn hva som var det nøytrale synspunktet på hendelsen som hadde forløpt seg i den aktuelle fortellingen. Informantene ville alltid fortelle fra sitt eget ståsted, med utgangspunkt i sin egen livsverden, sine egne fordommer og sin egen språkbruk. Det ville aldri kunne være helt nøytralt. Historiene ville være farget av dem selv. I stedet for å se på dette som noe negativt bestemte jeg meg for å se på det hele som en fordel. For når en har med minner å gjøre så er ikke nøytralitet og objektivitet nødvendigvis det beste eller i det hele tatt det en er ute etter. I tillegg til dette var det jo jeg som ville være personen som tolket det de sa. Det ville være meg som med utgangspunkt i mitt ståsted, min livsverden, mine egne fordommer og mitt språk som tolket og til slutt analyserte det de ville fortelle meg. Og jeg ville aldri kunne være helt nøytral jeg heller, oppgaven ville alltid være preget av meg som person.

4. Analyse

4.1. Skeive et ikke-tema

At homofili ikke ble pratet om eller diskutert noe særlig rundt i de norske hjem den første delen av 1900-tallet er noe de fleste ikke vil kunne legge skjul på. Flere av dem som vokste opp både før og etter andre verdenskrig var ikke en gang klar over at «slike» mennesker eksisterte. Gjennom intervjuene jeg gjennomførte trakk blant annet «Martine» frem at hun hadde hørt om et homofilt miljø i Paris etter første verdenskrig på 1920-tallet. Dette miljøet var kjent blant andre skeive utenfor det franske lands grenser. Miljøet bestod av homofile menn og lesbiske kvinner som sammen var svært aktive i den Franske hovedstaden. Kvinnene definerte seg som butch eller femme, som er maskuline eller feminine lesber. De butche lesbene var ikledd herreklær mens flere av de homofile mennene var mye mer feminine i sine antrekk enn hva sine likesinnede heterofile var. (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Da «Martine» selv ikke var født på det aktuelle tidspunktet var det likevel interessant å se hvordan hun formidlet fortellingene om miljøet som en del av sin egen historie. «Martine» hadde nemlig sett filmer fra Paris hvor dette miljøet kom frem. Hennes minner om miljøet i Paris er med andre ord ikke direkte opplevd men de samsvarer likevel med det Halbwachs blant annet refererer til når han definerer sin kollektive minneteori. En kan si at «Martines» minne vil kunne defineres som det Halbwachs viser til som et historisk minne, da det aktuelle minnet har nådd ut til henne gjennom filmklippene hun så. Dette fordi historisk minne ikke er noe en opplever selv men i stedet tilegner seg gjennom ytre kanaler. (Jfr. Kap. 2.2)

I motsetning til Paris var det i Norge og Rogaland ikke noe viden kjent miljø allerede på 1920-tallet. Til tross for dette nevner likevel «Aslaug» at hun da hun var barn hørte moren sin som var fra Haugesund fortelle om mannedamene. Og at de var morsomme. Men hun legger også til at hun tror det var mer akseptert at kvinner kunne dele hus og leilighet på den tiden. (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Det som er spennende med akkurat dette minnet er at selv om det i og for seg er et selvbiografisk minne som Halbwachs ville kalt det, er likevel hennes minne om mannedamene blitt til det som Jan Assman definerer som kulturelt minne i senere tid. Historien om de to kvinnene med kallenavn mannedamene er nemlig i nyere tid arkivert og distribuert gjennom dokumentarer, artikler og bøker som er lett tilgjengelig for den allmenne befolkning (Jfr. Kap. 2.5). En kan si at det kollektive eller kommunikative minnet gjennom denne prosessen er blitt omgjort til et kulturelt minne. I tillegg til historien om mannedamene trekker «Aslaug» også frem enda en fortelling. En fortelling om et brev i en kommode. En

kommode som skulle vise seg å skjule et brev fra 1920-tallet sendt til hennes ugifte tante. Et brev fra en venninne som drev misjonsarbeid i Madagaskar og som nå skulle gifte seg. En venninne som skrev at deres relasjon slik den hadde vært nå måtte opphøres. Selv om en ikke kan vite, følte Aslaug at brevet handlet om kjærlighet:

Da jeg så brevet fikk jeg en akutt følelse av at «nå ser jeg noe intimt som jeg ikke burde se» (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

Hun følte det var en form for kjærlighet som ikke måtte frem i lyset. En kjærlighet som ble gjemt mellom skuffene på en kommode. (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Det er mulig at dette brevet og dets innhold, samt dets skjulte oppbevaring viser til en periode hvor kjærlighet mellom kvinner ikke var lov, til en tid hvor slike minner var preget av en form for stillhet eller tabu. Dette samsvarer med det blant annet Ketil Knutsen viser til med sin teori om stillhet som et tabu. (Jfr. Kap. 2.6). I tillegg er brevet i seg selv og dets oppbevaring et eksempel på det Aleida Assmann sikter til som et glemt, men latent minne. Hun kaller et slikt minne for en del av en passiv form for glemsel. En slik form for glemsel er relatert til ikke-intensjonelle handlinger som det å miste noe, gjemme noe, kvitte seg med noe, mishandle, forlate eller å etterlate noe. Det som er mistet men ikke ødelagt kan ved uhell oppdages ved en senere tid i loft og andre rare gjemmesteder slik som brevet i fortellingen vitner om (Jfr. Kap. 2.6.1)

Går en så et skritt nærmere vår egen tid kunne potensielt noen av dem som både hadde opplevd og overlevd den andre verdenskrig minnes å ha sett eller hørt om menn med en rosa stjerne plantet på brystet. Av de intervjuede informantene er «Gro» en av disse. Hun er den eldste av informantene og var selv ungdom under andre verdenskrig. Men hun husker ingen menn med rosa stjerne. Det hun derimot husker fra krigen er veien hjem til gården hvor hun vokste opp, en vei hvor tyskerne hadde lagret dynamitt langs hele veien og de mange årene med sild til middag som i dag gjør at hun fortsatt ikke klarer å spise fisken (Jfr. Intervju 2, vedlegg 7). Dette kan bekrefte at hennes minner er selektive, slik som Halbwachs peker til, hvor hun som ungdom under krigen vil ha andre minner enn det en som var voksen under krigen vil kunne ha (Jfr. Kap. 2.2). Hennes minner er preget av å tilhøre en person som var yngre da hendelsen inntraff ved at minnene hennes ikke dreier seg om for eksempel politikk, men i stedet om hverdagslige ting som hennes daglige tur hjem fra skolen. I tillegg til dette har også minnet om fisken endret hennes oppførsel, da hun fortsatt i en alder av nå 90 år, ikke klarer å spise sild.

Når det gjaldt de barna som ble født etter krigens slutt var det også av dem som regel kun noen få som fikk høre ordet homoseksuell eller homofil. Begrepet ble da som regel beskrevet og definert med ord som skambelagt, at det var en synd og at det hele var en motbydelighet.

For å sette lys på dette og hvor sjeldent ord som homoseksuell, lesbisk og homofil blant annet ble brukt i det offentlige rom mellom årene 1900 og 1970 har et dypdykk i

Nasjonalbibliotekets avisarkiv fra Rogaland mellom de ovennevnte årene resultert i følgende funn:

- 1) Ingen av avisene nevner noen av ordene før «1ste Mai» i 1922 nevner ordet homoseksuell.
- 2) Ordet homoseksuell nevnes etter dette så 69 ganger mellom årene 1922 og 1969. 69 ganger på 47 år.
- 3) Ordet lesbisk kommer ikke på trykk før i 1960, og det kommer da på trykk i Aftenbladet. Ordet nevnes så totalt seks ganger til i løpet av de neste ni årene.
- 4) Det samme gjelder ordet homofil som også kun nevnes seks ganger i løpet av en tidsperiode på 13 år, fra året 1957 til 1970.
- 5) I det totale antall avisartikler på 81 stykk blir ordene kun assosiert i negative konnotasjoner.

Dette tilsier at om en med andre ord skulle være så heldig eller uheldig kan en også si, å komme over en av disse avisartiklene ville en sitte igjen med en klar oppfatning om hva storsamfunnets og lokalsamfunnets tanker var rundt temaet. En av informantene som faktisk kom over en slik annonse var «Solfrid». Hun var rundt 15-16 år gammel da hun for første gang leste noe om homofile menn i avisen. Da hun spurte sine foreldre hva det var fikk hun til svar at det var noen som var syke og at de ikke skulle prate mer om temaet. At de var kjærester var det ingen som nevnte for henne. Og som hun sier:

På den tiden var det også kriminelt, så det ble sagt og fortalt i en kriminell sammenheng i avisen (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Selv om «Solfrid» med andre ord ble klar over at homofile menn var noe som eksisterte, var avisens måte å fremlegge artikkelen på samt foreldrenes reaksjon på spørsmålet hennes et klart tegn på at stillhet rundt det hele var en realitet. En kan si at avisenes måte å fremstille homofile på muligens var en form for det Ketil Knutsen henviser til som politisk stillhet. Politisk stillhet er som regel en del av et politisk verktøy for å skjule deler av historien eller hendelser som har hendt for den generelle befolkningen. (Jfr. Kap. 2.6.1) Selv om en i denne sammenhengen ikke vil kunne vise til konkrete fakta for å si at en har med politisk stillhet å

gjøre, kan en muligens påstå at den aktive stillheten utført av de aktuelle avisene, som da igjen til dels er styrt og påvirket av offentlige organ vil kunne være et ledd av en større politisk stillhet rundt temaet på den aktuelle tiden. En kan si at den politiske stillheten ikke kun gikk på fortidige hendelser men at den fortsatt var en aktiv pågående stillhet for at befolkningen ikke skulle vite at skeive mennesker eksisterte. Og at hvis innbyggerne fikk vite om dem skulle en i vært fall ikke selv få «lyst» til å «bli» skeiv. Med andre ord ble det utøvd både en form for stillhet og en slags sensur i det at en ikke satte søkelys på temaet.

Flere av kvinnene som ble intervjuet valgte blant annet å beskrive de skeive på den aktuelle tiden som et såkalt ikke-tema, noe som også bygger opp om dette. Noe Marit understreker ved å si:

Ja altså, det var jo noen homofile i den bygda der jeg vokste opp altså. Men det ble aldri brukt det navnet om dem. (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9)

Hun viser blant annet til dette med at hun visste det fantes homofile i bygda hvor hun selv vokste opp som barn men at det aldri ble brukt ordet homofil for å beskrive dem. Ble det brukt et ord for å beskrive dem var det ordet homoseksuell som ble brukt (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Ordet homofil ble nemlig ikke tatt i bruk før på 70-tallet, da Kim Friele endelig fikk endret bruken av ordet homoseksuell i offentlig og medisinsk sammenheng. Hun ønsket ikke at en kun skulle fokusere på det seksuelle ved homofili, da homofili også handler om kjærlighet. Marit beskriver de homofile i bygda si som spesielle, som svært feminine og som ugifte. Deres væremåte og oppførsel ledet blant annet til spørsmål fra innbyggerne om hvorfor de var slik de var, men spørsmålene forble ubesvart og mennene ble derfor bare sett på som «annerledes» (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Om det hele var en aktiv form for stillhet, både fra de skeives side men også ellers fra samfunnet kan diskuteres, men det kan se ut til at befolkningens oppførsel rundt temaet kan ha vært en konsekvens og et resultat av en aktiv offentlig stillhetsprosess.

Det ble i tillegg til dette også gjennomført mer omfattende handlinger for å sørge for at de skeive forble et ikke-tema, at de forble noe som enten ikke eksisterte eller som en skulle slå hardt ned på. Turid forteller historien om de unge kvinnene fra den østlige delen av landet som i 1950 og 1960 årene mot sin egen vilje ble lobotomert fordi de ikke ville gifte seg. De fleste av disse unge kvinnene kom fra det en vil beskrive som penere vestkantfamilier. Dette var kvinner som var lesbiske og som da ble sett på som opprørske i lokalsamfunnet fordi de ikke ønsket å leve det livet som foreldrene ønsket de skulle leve. For å ta fatt i dette

«problemet» ble løsningen innleggelse på psykiatrisk sykehus som igjen ledet til lobotomeringen (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). En har også her et eksempel på stillhetsprosessen som rådet. I tillegg til stillhetsaspektet er det også her aktuelt å se på de kulturelle minnes betydning i en slik sammenheng. Jan Assmann sier som nevnt tidligere at kulturelle minner er et kollektivt konsept for all kunnskap som dirigerer oppførsel og opplevelser i det interaktive rammeverket i et samfunn (Jfr. Kap. 2.5). Dette tilsier at det kan ha vært slik at innleggelsen og lobotomeringen ble gjennomført som et resultat av at kvinnene gikk imot den kulturelle oppfatningen av hvordan en skulle leve livene sine. De gikk imot de kulturelle minnene som dirigerte hvordan en skulle leve og oppføre seg, samt at en gjennom flere år hadde benyttet lobotomering for å «fikse» psykisk syke pasienter som da lesbiske ble sett på som.

4.1.1 Oppsummering

En ser med dette at tiden før det ble lovlig å være homofil i Norge var en tid hvor de skeive i det norske samfunn var et såkalt ikke-tema. Dette er beskrevet gjennom Marits historiske minner om det skeive miljøet i Paris i 1920-årene og hvordan et slikt miljø ikke fantes i Norge og Rogaland på den aktuelle tiden. Til tross for dette var «Aslaug» en av dem som hadde kulturelle minner om Mannedamene fra Haugesund og som da hennes tante gikk bort fant et brev som vitnet om det som kunne ha vært en forbudt kjærlighet. Både historien om Mannedamene og brevet som lå i kommoden var fra begynnelsen av 1900-tallet. Noe som vitner om at det til tross for mangel på dokumentasjon som viser til et miljø i Norge på den tiden likevel kan ha vært et miljø. «Gros» minner om andre verdenskrig ble også belyst. Hvordan hennes minner bar preg av å tilhøre et barns perspektiv. Det ble også gått nærmere inn på de generelle samfunns handlinger som ble gjennomført i perioden. De aktuelle handlingene ble belyst ved å blant annet se til avisenes mangel på dekning av tema, som igjen indikerer at det muligens var et ønske fra myndighetene om at de skeive forble et ikke-tema gjennom en mangel på offentlig belysning. At det rådet en stillhet i samfunnet. Som et eksempel på dette ble det vist til «Solfrids» egne minner fra da hun selv leste om homofile i avisen som ung. Til slutt ble også Turids kommunikative minner om lobotomeringen av vestkantkvinner på 50- og 60-tallet brukt som et eksempel på de aktive handlinger som ble utført for å opprettholde det en kan betegne som en stillhet rundt temaet.

4.2 Fra barn til unge voksne

Da kvinnene som ble intervjuet var en blanding av skeive og heterofile kvinner var det også interessant å se hvilke minner de ulike kvinnene hadde når det gjaldt skeiv historie fra sin egen barndom og ungdomstid. I tillegg til å ha ulike legninger vokste også kvinnene opp på

ulike tidspunkt i ulike deler av fylket og de kom også fra familier med ulik bakgrunn og ulik levemåte. Det skulle blant annet vise seg da de gikk inn i ungdomsårene at Turid, Marit, «Martine» og «Solfrid» selv var skeive. Å vokse opp som skeiv og ungdom i en tid hvor det fortsatt var ulovlig å være homofil gjorde at kvinnene opplevde legningen sin på ulike måter. Noen av dem fant sin nyoppdagede legning som en positiv oppdagelse, mens andre selv fikk kjenne på kroppen hvordan det var å gå imot samfunnets forestilling om hvordan en skal være. En av dem som tidlig lærte dette var Turid. Hun vokste opp i en bygd i Ryfylke og fikk da hun var 13 år og gikk på ungdomsskolen for første gang høre hva en homo var:

Jeg fikk høre at en homo, det var en gammel mann som lokket med seg småguttene opp i skogen ved hjelp av sjokolade. Og så tok han rumpen på dem. Og jeg var jo ikke gammel, jeg var ikke mann, jeg likte ikke sjokolade og jeg likte i vært fall ikke små gutter så per definisjon så var jeg jo ikke homo (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Dette minnet er direkte opplevd og fortalt av Turid selv, noe som gjør minnet til det Halbwachs definerer som et selvbiografisk minne, noe en selv har opplevd i fortiden (Jfr. Kap. 2.2). I tillegg til dette er det et kommunikativt minne, da Assmann definerer et kommunikativt minne som basert på hverdagsinteraksjon og hverdagskommunikasjon (Jfr. Kap. 2.3). Minnet hennes som hun deler med intervjueren er med på å forme det som Assmann viser til som muntlig histories objekter, som da er minner hentet eksklusivt gjennom muntlig kommunikasjon, i dette tilfellet samtalen som foregikk mellom Turid og meg selv som intervjuer under selve intervjuet som ble gjennomført. Det som også er interessant med dette minnet er at Turid selv brukte samfunnets kollektive holdning mot homofile menn som en slags mal for å understreke og vise til at hun selv ikke var homofil. Dette er også noe av grunnen til at det kun er kvinner som er representert i denne masteroppgaven. Da kvinner ikke inngikk i straffelovens paragraf 213 var det heller ikke noe fokus på kvinners forhold til andre kvinner. Dette resulterte i at de kvinnene som vokste opp og som selv skulle vise seg å bli romantisk og seksuelt tiltrukket av andre kvinner hadde vansker med å orientere seg selv og komme frem til noe konkret i forhold til sine identitetsskapelser. Hvis en da ser til det Jan Assmann sier om at kollektive minner er kunnskap med en identitetsindeks, altså kunnskap om en selv som individ og som en del av gruppe og at en må huske for å kunne tilhøre, at en må huske for å føle en tilhørighet (Jfr. Kap. 2.3). Da kan muligens kvinners manglende minner og kunnskap om hvordan det var å være lesbisk i samfunnet ha vært grunnen til at flere av kvinnene som vokste opp slet med å finne og definere sin egen identitet som skeiv. Selv om kvinnene tilhørte andre grupper og gjennom disse gruppene tilegnet seg identiteter

fantas det ikke noe gruppe for lesbiske kvinner for eksempel, da disse kvinnene var et ikke-tema.

«Martine» sine minner om hvordan det var å være ungdom og den følelsen hun fikk av å innse at hun ikke følte de samme følelsene som venninnene gjorde når de gikk arm i arm og så på ungguttene tilsier at en slik erfaring nok kan ha vært vanlig:

Jeg husker jeg gikk sammen med venninnene mine og de var forelsket i den typen og den typen samtidig som gikk de rundt å leiet på meg og jeg syntes det var veldig hyggelig jeg. Men det var jo fare for at de kun ville gå og leie på noen mens de gikk og drømte om disse guttene. Jeg drømte ikke om noen mann jeg. (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9).

Dette viser til at hun blant annet at hun prøvde å gjøre det samme som venninnene gjorde men at hun ikke klarte å gjennomføre det, noe som igjen ga henne en følelse av å være annerledes og at hun ikke var lik de andre jentene. Heldigvis hadde «Martine» en venninne med Hollandske foreldre som igjen hadde hollandske blader hvor lesbiske kvinner var representert (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Med andre ord var hun klar over at lesbiske kvinner eksisterte og at det gikk an å leve slik som ble vist i bladene. Dette viser hvordan disse bladene fungerte som et kulturelt minne ved å tilføre «Martine» kunnskap som igjen gjorde at hennes identitetsskapelse innenfor den gitte gruppen ble til.

Ser en så til de heterofile kvinnene som da består av «Aslaug», «Maria» og «Gro», var det kun «Aslaug» som hadde minner knyttet til skeivhet fra sin egen barndom. «Maria» og «Gro» er søstre og vokste opp sammen på en gård like utenfor Stavanger som barn. Selv om en gjerne skulle tro at det og vokse opp like utenfor Stavanger var synonymt med kunnskap vokste søstrene likevel opp i en tid hvor Stavanger og omegn var sterkt preget av religion og da spesifikt kristendommen i sin hverdag. Dette er noe jeg ønsker å gå enda nærmere inn på senere i denne analysen. Som et resultat av dette ble ikke søstrene klar over at skeive mennesker eksisterte før de selv var blitt voksne (Jfr. Intervju 2, vedlegg 7).

I motsetning til «Maria» og «Gro» har en da «Aslaug» som da hun var 13 år gammel ble klar over at skeive mennesker eksisterte:

Selv om jeg aldri hørte noe om skeive i Stavanger ble jeg gjennom tanten min som bodde i Oslo klar over at det eksisterte mennesker som forelsker seg i samme kjønn og at denne typen kjærlighet har krav på respekt og beskyttelse (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10)

Dette forteller oss at det på det aktuelle tidspunktet ikke muligens var like mye stillhet rundt temaet i hovedstaden lenger. Denne tolkningen samsvarer også med det eldre skeive de siste årene har beskrevet og fortalt om det skeive miljøet etter andre verdenskrig: nettopp det at flere skeive flyttet til Oslo fordi det der var større aksept og et åpnere miljø. Det var også her DNF-48 holdt til og det var her det først ble organisert sosiale sammenkomster for de skeive. «Martine» trekker blant annet frem at de skeive på den tiden holdt til og møttes på Sjølyst plass i Oslo. Der ble det avholdt hemmelige møter hvor deltakerne måtte holde en avis under armen som en slags kode for å komme inn på møtene. Hun viser også til at Kim Friele beordret kvinnene til å komme i skjørt på arrangementene, og at noen av de lesbiske ikke likte dette (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Dette er noe jeg ønsker å sette et lite søkelys på og som også viser seg igjen senere i denne analysen. Selv om Kim Friele var og er skeiv, noe som gjerne skulle tilsi at hun gikk imot storsamfunnets kulturelle holdninger, var ikke dette tilfelle. Hun var, i likhet med den heterofile delen av befolkningen, preget av de kulturelle minnene som tilsa hvordan en skulle oppføre seg og da i dette aktuelle tilfellet hva som var og som ikke var akseptert som påkledning for de ulike kjønnene i samfunnet. Ser en så tilbake på selve minnet til «Aslaug» er også hennes bruk av ord noe som er verdt å bemerke seg. Hun sier nemlig at hun ble klar over at en slik kjærlighet hadde krav på respekt og beskyttelse. Det som er interessant i «Aslaugs» tilfelle er at hun vokste opp i en kristen familie, var aktiv i menigheter rundt omkring i Stavanger og i voksen alder endte opp med å studere teologi samt arbeide innenfor Den norske kirke (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). At hun da allerede som barn ble klar over at en skeiv kjærlighet ikke var noe fælt og noe som burde slås ned på, men i stedet så på det som noe vakkert og som noe som måtte beskyttes. Det forteller oss at en til tross for å vokse opp i et samfunn preget av kulturelle minner som tilsier at en selv skulle være imot de skeive likevel har mulighet til å gå imot dette. Dette kan igjen lede til spørsmålet om de kulturelle minnene muligens ikke påvirker oppførselen vår like mye som Assmann viser til i sin teori (Jfr. Kap. 2.5).

4.2.1 Oppsummering

Det å se hvilke minner om skeive de intervjuede kvinnene selv hadde relatert til sin egen oppvekst var noe jeg så på som et viktig bidrag i analysen og som på bakgrunn av dette resulterte i det ovennevnte kapittel. Turids kommunikative minne fra barndommen om hva en homofil mann var, og hvordan dette minnet og hennes da tilegnede kollektive minner var med på å skape hennes egen identitet, da hun brukte samfunnets holdninger som en mal for egen identitetsskapelse er det første en møter i kapitlet. «Martines» minner om da hun selv innså at hun ble forelsket i jenter og følte seg annerledes og at hun ikke passet inn bygget opp om dette. Til tross for dette hadde hun et litt annet utgangspunkt, da hun gjennom noen Hollandske blader som fungerte som kulturelle minner hadde tilegnet seg kunnskap om at det fantes andre lesbiske der ute. De heterofile søstrene «Maria» og «Gro» var ikke klar over at skeive eksisterte da de var barn, noe som igjen bygger opp om stillheten som var i samfunnet som ble nevnt i det foregående kapitlet. «Aslaug» viste det seg derimot at ble opplyst fra sin tante som bodde i Oslo da hun var 13 år gammel. Dette igjen viser til at stillheten i Oslo på den tiden ikke var like fremtredende som ellers i landet, noe «Martine» så viser til med fortellinger om miljøet som var i Oslo. Det er også her hun viser til hvordan Kim Friele ønsket at kvinnene skulle kle seg på en spesifikk måte, som da understreker at også hun var påvirket av samfunnets kulturelle minner når det gjaldt oppførsel og i det tilfellet påkledning. Til slutt ble minnene til «Aslaug» trukket frem igjen, men da med en annen vinkling. En vinkling hvor også hun gikk imot sine kulturelle minner fra kirken hvor en naturlig ville ha fordømt homofili, men hvor hun i stedet så at dette var en vakker kjærlighet.

4.3 Det skeive miljøet

Som en betegnelse på en av gruppene som både Halbwachs og Assmann refererer til innenfor de nevnte kollektive og kommunikative minnenes beskrivelse er det naturlig å definere og se på det såkalte «skeive miljøet» som en slik gruppe. I definisjonen av det skeive miljøet refererer jeg spesifikt til en gruppe av mennesker som på en eller annen måte definerer seg selv som skeiv. Dette kan være mennesker som enten kun ser på seg selv som skeiv eller som definerer seg selv som en av betegnelse som ligger inn under denne paraplydefinisjonen, slik som da homofil, lesbisk, bifil, transperson og så videre. De skeive menneskenes legning og kjønnsuttrykk samt de utfordringer det å være skeiv måtte gi dem er noe av det som binder disse menneskene sammen. På grunnlag av dette var det derfor aktuelt og interessant å se nærmere på hvilke minner de fire intervjuede kvinnene som selv er skeive hadde og har relatert til akkurat dette miljøet og denne gruppen.

I barne- og ungdomsårene til kvinnene var det som nevnt ovenfor ikke noe utpreget skeivt miljø i Stavanger og Rogaland generelt. Blant annet følte som nevnt tidligere «Martine» seg alene om legningen sin. Heldigvis kom både hun og Marit i slutten av tenårene over den samme annonsen i Dagbladet hvor det ble annonsert at en kunne bli medlem i en brevklubb som het «Brevklubb for de av oss som er annerledes». Selv om det ikke direkte stod svart på hvitt i annonsen at dette var en brevklubb for skeive mennesker tolket de begge likevel at dette var en brevklubb for dem. Noe «Martine» beskriver på følgende måte:

Det var liksom underforstått det. Det var jo en klubb for oss som var annerledes. Så når vi da fikk de arkene med kontaktinformasjon på så fikk vi kun annonser som var av jenter (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9).

«Martine» understreker dette med at hun visste hun tilhørte en slik brevklubb med at hun følte resten av verden var heterofile og annerledes enn det hun var, nemlig lesbisk. Fordi hun var annerledes i form av at hun ble forelsket i jenter så forstod hun at den aktuelle brevklubben var for slike som henne. Hun sendte inn en kontaktannonse til den oppgitte adressen, hvor hun skrev at hun var lesbisk og hvor hun i tillegg la ved en kort beskrivelse av hvem hun selv var og hva hun likte å gjøre på fritiden. Seks måneder etter at hun hadde sendt inn annonsen sin fikk hun et brev i retur fra Marit. Og dette ble starten på et årelangt vennskap (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Det som er interessant ved dette spesifikke minnet som da både Marit og «Martine» besitter er deres beskrivelse av hvordan de opplevde barndommen og ungdomsårene sine. Hvordan de følte seg annerledes enn resten av samfunnet. Hvordan de følte at det ble et skille mellom dem selv som skeive og de heterofile. Denne måten å skille mellom ulike grupper mennesker i samfunnet er noe som også kom frem hos Turid og «Solfrid» i løpet av deres intervju. Dette skillet mellom de heterofile og dem selv som skeive. Et skille som de beskrev som dem og oss. Dette viser til det første punktet av det Jan Assman og John Czaplicka har definert som kulturelle minners karakteristikk, nemlig identitetsskapelsen eller relasjonen til gruppen. De viser til at manifesteringen av kulturelle minner defineres gjennom en form for identifiseringsbesluttsomhet på en positiv (vi er) eller negativ (det er det motsatte av oss) måte (Jfr. Kap. 2.5.1). Kvinnenes opplevelser som barn kan vitne om at de selv befant seg utenfor det generelle samfunns relasjoner til den heterofile gruppen fordi de selv ikke var heterofile. Samtidig er deres gjentakende bruk av beskrivelser som «de heterofile» et klart tegn på at de nå i nyere tider selv har tilegnet seg egne kulturelle minner som en skeiv gruppe, som igjen skaper et slags skille hvor de heterofile ikke er en del av denne gruppen og på grunnlag av dette ikke deler de samme kulturelle minnene.

Etter mye skriving frem og tilbake, samt en bomtur for Marit til Tyskland befant både «Martine» og Marit seg med tiden i samme by, i byen Stavanger. Her ble de etter hvert med på å bygge opp den lokale avdelingen av det som den gang het DNF-48, det norske forbund av 48. Men da Kim Friele i 1978 bestemte at medlemmer i DNF-48 ikke kunne ha medlemskap i andre organisasjoner med samme mål og på grunnlag av dette ekskluderte 33 av medlemmene, hvorav blant annet «Martine» var et av dem, endret alt seg. DNF-48s avdeling i Stavanger ble oppløst og i stedet fikk det som fikk navnet «Homofil og lesbisk bevegelse» se dagens lys i 1978/79. I spissen for denne organisasjonen stod Marit og «Martine». De første årene bestod det organiserte arbeidet hovedsakelig i å lage til og arrangere fester for de skeive som befant seg i byen. Da det ikke lenger var ulovlig å være homofil var det lettere for dem å skape møteplasser hvor en kunne bli kjent med andre som ikke gikk inn under den heterofile betegnelsen. Det var likevel flere som var livredde for å organisere seg av frykt for å bli sett og oppdaget av noen de kjente. Men det var nå noen som organiserte seg. Men de var de eneste jentene i organisasjonen. De andre var gutter. Så det ble til at de to jentene laget fester for guttene. De slepte på kasser med øl og vinflasker opp trappene på Skagen 27 eller 28. Hvilket nummer det var klarer de ikke helt å huske. Men de husker de var entusiastiske over å endelig ha fått en plass de kunne være. Som Martine viste til:

Guttene hadde hele tiden hatt kaien hvor de streifet. Eller så gikk de i Bjergstedparken. En slik måte å leve ut seksualiteten sin på hadde ikke vi kvinner. Derfor var et slikt møtested veldig viktig for oss kvinner (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9).

Det som er interessant med dette minnet er at det samsvarer litt med minnene som gikk på følelsen av et skille mellom de heterofile og de skeive. Måten de prater om de homofile guttene på som annerledes enn dem selv, som en egen gruppe. En kan si at til tross for at de alle var skeive tilhørte en ikke akkurat de samme gruppene ved alle aspekter livet. Dette samsvarer med det Halbwachs viser til ved at det finnes like mange kollektive minner som det finnes grupper og institusjoner i samfunnet (Jfr. Kap. 2.2). I tillegg til dette viser deres manglende evne til å huske om lokalet var i Skagen 27 eller 28 at deres minner er påvirket av tiden, som blant annet Jan Assmann i sin teori om kommunikative minner kaller for tidsrammer. Han mener at det en prater om og kommuniserer om i samspill med sitt eget samfunn kun strekker seg over tre generasjoner før det er glemt (Jfr. Kap. 2.3). Her kan en se at deres minner allerede er på vei til å forsvinne, fordi primærkildene selv, som da er Marit og «Martine» ikke klarer å kommunisere husnummeret korrekt videre fordi deres minner er i ferd

med å svinne hen. Skulle deres minner leve videre vil potensielt det aktuelle nummeret forsvinne ut av fortellingene og i stedet vil ordene «et bygg ved Skagen» kunne benyttes.

En av dem som selv har fått høre flere ganger at hukommelsen hennes er bra men som på denne tiden ikke kjente verken Marit eller «Martine» var Turid. Hun flyttet fra bygda si til Bergen på slutten av 1970-tallet og ble her en del av det skeive miljøet i Bergen. Hun forstod ikke selv helt hva som hadde hendt da ekskluderingen av de 33 medlemmene fra DNF-48 var et faktum. Men de personene hun ble kjent med på en pub kalt Bangla i Bergen var enten selv ekskludert eller solidariske med dem som da var ekskludert. Hun forteller blant annet at stedene de møttes på den tiden var hemmelige, og at en måtte skjule seg selv når en gikk inn i lokalene fordi politiet lå i buskene og tok bilder av dem som gikk inn. Hun visste ikke der og da hva de skulle med bildene, men i ettertid fikk hun vite at flere av dem som ble tatt bilde av blant annet ikke fikk visum til USA eller at de slet med å komme seg inn i det amerikanske landet. En av dem som opplevde nettopp det var Kim Friele (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette viser til at selv om homofili ikke lenger var sett på offentlig som en ulovlighet var det likevel fortsatt et tabu og noe den norske stat ønsket å ha «kontroll» over.

Turid fortsetter så å fortelle om tiden sin i Bergen og hvor hun blant annet en kveld var på en privat fest arrangert av dem som ikke lenger var medlem i DNF-48. De ekskluderte fikk nemlig ikke lov til å benytte seg av Ranhuset lenger som da DNF-48 driftet i Bergen. Ranhuset var stedet hvor arrangementer for byens skeive var blitt arrangert i flere år. Det som var spesielt på akkurat denne festen var at Turid for aller første gang skulle få oppleve det å se to menn kysse. Og hennes reaksjon på å se dette var at hun tenkte og følte at det hele var ekkelt. For å beskrive hvorfor hun følte slik hun gjorde legger hun til og understreker at det er viktig å huske på at hun selv og de andre skeive som vokste opp på den tiden vokste opp med akkurat de samme fordommene som alle andre, at homofili var noe annerledes og noe som hun da beskriver som ekkelt. Men som hun legger til:

Det er helt greit å ha fordommer, men det er ikke greit å ikke gjøre noe med de fordommene. Så jeg kvittet meg fort med de fordommene. Og så fant jeg jo ut at det var jo egentlig bare vakkert når to menn kysser hverandre (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Dette minnet viser tilbake til det som er nevnt tidligere, at de kulturelle minnene som dirigerte oppførsel hos medlemmene av et samfunn hadde påvirket dem uavhengig av hvilken legning en tilhørte. Til tross for dette valgte Turid å gå imot sine egne fordommer og innse at det hun var opplært til ikke nødvendigvis var det riktige. En kan si at de kulturelle minnene selv om

de i noen situasjoner vil kunne være med på å veilede et samfunn i en positiv retning også kan være med på å lede et samfunn i negativ retning, hvis en da ser på fordommene som nevnt i dette minnet. For å sette det hele på spissen kan en si at om ikke mennesker som Turid hadde satt spørsmål ved sine egne og resten av samfunnets fordommer mot skeive så hadde en potensielt ikke hatt et like inkluderende samfunn som en har nå i dag. Dette samsvarer blant annet med Jan Assmann og John Czaplicka sin sjette karakteristikk av kulturelle minner. De sier at kollektive minner er refleksive. Blant annet er de praktisk refleksive ved at de tolker vanlige praksiser gjennom leveregler som er aktuelle å vise til for dette spesifikke minnet Turid nevner. I tillegg er kollektive minner selv-refleksive i form av at de ser til seg selv for å kritisere og nytolke (Jfr. 2.5.1). Og det er nettopp det Turid gjør i sitt møte med sine egne fordommer mot mennene som kysser. Hun ser at fordommene ikke har grunn til å eksistere og gjøre noe med fordommene sine, i form av at hun kvitter seg med dem.

Når Turid så flytter til Stavanger noen år senere blir også hun i likhet med Marit og «Martine» kjent med det skeive miljøet som befant seg i byen på den tiden. Hun forteller om en tid hvor byens utesteder blant annet var preget av det en kan definere som et klasse- og gruppeskille. Corvetten var stedet hvor de skeive i byen brukte tiden sin i helgene. I andre etasje, på det som ble kalt for Høneloftet. Turid forteller om hvordan homser, lesber, høyskolestudenter, skuespillere ansatt på Rogaland Teater og raddiser sammen skapte et miljø som var preget av nytenking og sør-amerikanske kampsanger:

Jeg husker ikke navnet på den ene sangen men jeg husker refrenget «bella ciao, bella ciao, bella ciao». Der litt morsomt at jeg husker det fortsatt. (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Og de skeive holdt seg stort sett på Corvetten, fordi Alstor var utestedet hvor dem som tilhørte Unge Høyre gikk på dans. Selv om Corvetten var et fint møtested trekker hun likevel frem at skjenkingen stengte klokka 23 fordi det den gang var Krf som styrte byen med da en ordfører fra det samme partiet i spissen (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Det som er interessant med nettopp dette minnet er at det her gjentatte ganger kommer tydelig frem at Turids minner er preget av hvilken gruppe hun tilhørte i samfunnet. Hennes minner er kommunikative fordi hun selv har opplevd dem og gjennom intervjuet deler av sine minner. Det er likevel et minne som da er farget av hennes gruppetilhørelse. Blant annet viser hun til og prater om Corvetten på en måte som romantiserer utestedet og det miljøet som var der. I motsetning har en hennes måte å ordlegge som om Alstor på, hvor hun sier at de ikke gikk dit fordi det var der Unge

Høyre gikk. Snur en rundt på dette vil potensielt en person som faktisk gikk på Alstor og som tilhørte Unge Høyre ha andre mer positive minner om miljøet som var på nettopp det utestedet. Dette fordi de tilhørte ulike grupper politisk sett. Det samme gjelder hennes måte å ordlegge seg på angående skjenkestoppen, som hun velger å trekke frem som noe Krf var skyld i. Selv om Turid aldri direkte svartmaler noen av delene vil likevel hennes minne alltid være preget av å være hennes eget minne og da ikke et nøytralt minne. Det er også interessant å se på hvordan minnet hennes er lagret i kampsangens refreng og hvordan både minnet og sangen er med på å trigge hukommelsen når det gjelder detaljer om hendelsene som hendte. Dette tyder på at sangen fungerer som et kulturelt minne for Turid.

Turid går så videre ved å gå enda dypere inn på hvordan festmiljøet var blant de skeive på begynnelsen av 80-tallet. Hun viser til at det var en tid med mye festing og alkohol blant de skeive i byen. Og at det på den tiden var en utpreget bruk av det som homsene kalte for poppers. Hun kunne høre noen på en fest spørre om noen hadde poppers hvor hun så fikk høre at det var en hjertemedisin og hun da spurte om vedkommende hadde dårlig hjerte. Til tross for at hun selv var skeiv og tilhørte det samme miljøet var det ikke en verden hun selv levde i. Hun var rett og slett ikke interessert i å prøve dopet. I tillegg forlot hun også fester hvor det luktet cannabis. Det var også på 80-tallet at AIDS epidemien slo til for fullt. Flere av de homofile mennene Turid, Marit og «Martine» var med på den tiden gikk bort som følge av dette. Og så var det flere av dem som gikk bort grunnet alkoholisme og overforbruk av narkotika (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Selv om disse minnene kommer direkte fra førstehåndskildene gjennom deres uttalelser og fortellinger under intervjuene er det likevel aktuelt og her trekke frem at deres minner nå i dag kan defineres som ikke bare kommunikative minner men også som kulturelle minner. Dette fordi en gjennom årene som har gått har tilegnet seg kunnskap om hvordan det skeive miljøet på den tiden var, ikke bare i Norge men i verden generelt og hvor denne kunnskapen har blitt formidlet til storsamfunnet gjennom kulturelle formidlingsmåter som film, teater, serier, sanger osv. Blant annet kan en trekke frem et lokalt eksempel i Tore Renbergs bok og senere filmadapsjon «Mannen som elsket Yngve». I bokens filmadaptasjon får en møte en homofil frisør spilt av Kristoffer Joner som med sin salong holdt til i andre etasje på det som nå er Cafe Sting. Hvis en da går tilbake til Marit og «Martines» minner om hvordan guttene streifet på kaien sier blant annet Marit følgende:

Da marinefartøyene la til kai i Stavanger pleide han frisøren på Sting å si «Å gutter, nå må vi på kaien! Havets delikatesser kommer i kveld!» (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9)

Selv om hans ord ikke direkte er gjengitt i «Mannen som elsket Yngve» er likevel hans karakter og hans væremåte gjengitt og bevart som et kulturelt minne gjennom filmen. Ved å gjøre dette legger en til rette for at minnet om hans eksistens vil kunne bevares i flere år fremover. Og for Marit vil det å se filmens klipp om frisøren igjen kunne trigge hennes egne minner. Det som var felles for både frisøren og flere av de andre homofile guttene kvinnene kjente var at de gikk bort grunnet AIDS. Det at flere av de skeive fra denne tiden gikk bort i såpass ung alder kan også være en del av grunnen til at det finnes så lite dokumentasjon om den skeive historien i Rogaland som det gjør.

Et av minnene relatert til det skeive miljøet i Stavanger som har preget Turid en del er et minne som viser til hvordan de heterofile så på de homofile i byen på den aktuelle tiden. Hun forteller om en tid preget av en nachspielkultur som følge av den tidlige skjenkestoppen. Om en tid hvor det var vanlig å dra hjem til noen på nachspiel når dørene på Corvetten ble lukket bak en. En av disse kveldene skulle hun og to av hennes homofile venner befinne seg i det hun kaller for en rar og uhyggelig situasjon. Da Corvetten nærmet seg stengetid ble hun spurt av han ene hun var med om hun ville være med på et nachspiel. Hvor det var hen ville han ikke si, men han sa hun skulle stole på han. Utenfor Corvetten stod sjåfør og ventet på dem med en bil. Da de tre var godt plantet i hvert sitt sete satte han så kursen mot byens rike område, Eiganes. Han stoppet foran et stort og vakkert hus og Turid med sine venner ble ledet opp til hoveddøren. En butler var personen som åpnet døren for dem. Vel innenfor fikk de spørsmål om de ville ha noe å spise og drikke og ble så geleidet inn i en stue hvor en gruppe av kvinner og menn ventet på dem. Mennene satt i en sofa ikledd pene dresser mens kvinnene stod lent inntil en vegg i kjoler med bar rygg og hvert sitt lange munnstykke med tynne røyk som glødet rødt. Gruppen av mennesker så på dem, og på hverandre. De pratet mellom seg, og pekte på de nyankomne gjestene. Da fikk Turid det hun beskriver som hetta:

Hva f*** er det de har lokket meg inn i?! Jeg var ikke høy i hatten da altså. Jeg ville bare hjem. Ut. Bort derfra. For vi var jo ikke der for at de bare skulle se på oss. Det var i vært fall helt klinkende klart (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Hun legger til at selv om det ikke ble ytret direkte ord om hvorfor de var der så var det likevel til å ta og føle på at stemningen tilsa hva som var i ferd med å skje. Så derfor reiste hun seg og gikk. Det ble stilt spørsmål fra de andre om hvor hun skulle da hun gikk mot døren og da svarte hun dem direkte at hun ikke var noe form for prostituert. I ettertid har hun innsett at dette nok var en vanlig form for underholdning fra deres side. En form for underholdning

blant penere kretser i Stavanger (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette minnet er både preget av å fortelle oss noe om hvordan skillet mellom heterofile og skeive var i byen på denne tiden. At de skeive muligens kan ha blitt sett ned på av visse grupper i samfunnet, som i dette tilfellet da var overklassen fra Eiganes. I tillegg til dette er minnet preget av å være et vondt minne. Turid bruker korte ord og setninger for å beskrive det som hendte. Til tross for at dette tydelig er et vondt minne er det likevel et minne hun husker klart og også et minne hun velger å formidle videre. Dette motsier det Aleida Assmann refererer til når hun snakker om glemselsprosessen innenfor minneteoriene. Hun viser til at minnene våre er påvirket og begrenset av psykologisk press, noe som resulterer i at vonde eller uoverensstemmende minner er gjemt, fortrent, skrevet over og muligens visket ut (Jfr. Kap. 2.6.1). I Turids tilfelle er ikke minnet gjemt eller fortrent men i stedet noe hun aktivt arbeider for å ikke glemme.

4.3.1 Oppsummering

Da det skeive miljøet kan sees som en av gruppene en som menneske tilhører og har tilknyttede minner til var det naturlig og også ta med det skeive miljøet som et tema i analysen. Marit og «Martine»s minner om brevklubben og hvordan de endelig ble kjent med noen som var lik seg selv var et eksempel på identitetsskapelsen som Jan Assmann og John Czaplicka viser til i sine kategoriseringsbeskrivelser av kulturelle minner. Deres minner om starten på det skeive miljøet i Stavanger vitner også om et «oss» og «dem» skille mellom de homofile og de heterofile. I tillegg var deres manglende evne til å huske husnummer på lokalet et eksempel på det Jan Assmann viser til som tidsrammer innenfor de kollektive minnene. Turid fortsetter så med å fortelle om sitt første møte med et skeivt miljø, som da var i Bergen. Også hun trekker frem et klart skille ikke bare mellom de heterofile og de homofile, men også innenfor det skeive miljøet, noe som viser til at de kulturelle minnene som lå til grunn for oppførsel påvirket også de skeive selv. Hun besatt også fordommer mot homofile menn, som hun raskt kvittet seg med. Dette viser til at selv om en har kulturelle minner som dikterer oppførsel i et samfunn så betyr ikke dette at mennesker MÅ følge disse slavisk. Dette samsvarer med Jan Assmann og John Czaplickas sjette kulturelle minnekaraktéristikk, som er selvrefleksjon. Turids minner om det skeive miljøet i Stavanger og deres forkjærlighet for utestedet Corvetten er også preget av å være minner som tilhører den gruppen hun selv tilhører. Spørsmålet om minnene er romantisert dukker opp. Hun viser også til festmiljøet som var på den tiden, og hvor hun trekker frem bruken av poppers og hvor mange som gikk bort grunnet AIDS epidemien. Hennes minner er kommunikative, men er likevel som årene er

gått blitt til kulturelle minner. Det trekkes inn et eksempel på dette, med en frisør som holdt til på Sting som har blitt forevige gjennom Tore Renbergs «Mannen som elsket Yngve». Til slutt blir en tatt med inn i et minne om det skeive miljøet som er det en kan betegne som et vondt minne for Turid. Selv om typen minne skulle tilsi at det var gjemt grunnet psykologisk press som Aleida Assmann viser til er dette likevel ikke tilfellet for Turid.

4.4 Kvinnebevegelse og homokamp

Når de intervjuede kvinnene som kan betegnes som skeive ser tilbake på 1970 og 1980-tallet er det to tema som går igjen i deres fortellinger. Deres fortellinger og minner som går igjen fra den tiden er minnene som omhandler kvinnebevegelsen og homokampen som pågikk i løpet av den tjue år lange perioden. «Martine» er en av dem som trekker frem at hun syntes 1970-årene var en veldig fin tid å være skeiv og kvinne på. Det var noen veldig aktive år som hun syntes var svært spennende å få lov til å være en del av. Før 70 årene syntes hun det var trist å være jente. Men gjennom kvinnebevegelsen på 70-tallet så var nettopp dette å kunne akseptere seg selv som kvinne veldig viktig. At en kunne være den en selv ønsket å være uten å måtte ha lange negler, gå i skjørt og eller ha på seg høye hæler. En fikk lov til å være akkurat slik en selv ønsket å være. Og det var det som var det viktigste med kvinnebevegelsen følte hun (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Dette minnet er det en kan beskrive som et positivt kommunikativt minne. Om minnet potensielt er et romantisert og selektivt minne fordi årene er gått siden 70-tallet kan muligens være et tilfelle, men det er likevel et minne som har vært med på å skape «Martines» identitet.

I tillegg til dette trekker «Martine» frem ordet lesbisk og hvilken betydning kvinnebevegelsen hadde for bruken av dette ordet. Ordet lesbisk var nemlig et skjellsord frem til året 1975. Det var med mange ord ingen lesbiske som brukte ordet for å beskrive seg selv. Men da kvinnebevegelsen begynte å spre seg og en fikk Kvinnehuset i Oslo endret dette seg. Innad i Kvinnehuset var det nemlig en gruppe kvinner som bestemte seg for å ta navnet Lesbisk bevegelse. I stedet for å la ordet lesbisk ha en negativ betydning fikk ordet i stedet en positiv og sterk betydning. En skulle nå kalle seg selv for lesbisk om en ble romantisk og seksuelt tiltrukket til andre kvinner. Kim Friele og DNF-48 var derimot ikke begeistret for at ordet plutselig ble tatt i bruk. Friele hadde som nevnt tidligere brukt mye tid på å få ordet homofil til å bli det beskrivende ordet for dem som var skeive (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Dette med språk og språkets betydning i minnesammenheng kan en her se et eksempel på. Jan Assmann viser blant annet til at språket er en del av de kulturelle minnene som finnes i et samfunn. Hvilken betydning enkelte ord kan ha i et samfunn og innenfor en gruppe, og hvordan en slik

betydning kan endres med tiden (Jfr. Kap 2.5). Her er lesbisk og ordets betydning et eksempel på dette. Før 1975 var ordet lesbisk ansett som å være et skjellsord, fordi de kulturelle minnene som lå til grunn for samfunnets oppførsel dikterte hvilken betydning ordet skulle ha. Da kvinnebevegelsen blomstret opp endret de det kulturelle minnet slik at ordet fikk en ny og positiv/deskriptiv betydning. Etter dette har ordet lesbisk forblitt et ord som de skeive selv bruker, på lik linje med homo, bifil osv. Selv om ordet homo i dag fortsatt brukes som skjellsord av flere, brukes det likevel av de homofile selv, noe som her vil kunne tilsi at kvinnebevegelsen endret den kollektive bruken av ordet lesbisk på et større plan enn en har klart å få til med ordet homo. Det er også en ting å bemerke seg at tre av de skeive kvinnene som ble intervjuet selv ikke liker ordet skeiv da dette er et ord som kom til Norge på begynnelsen av det 21. århundre. Det kan likevel trekkes paralleller mellom både ordet skeiv og lesbisk og måten ordene har gått fra å være et skjellsord til å være et ord gruppene selv har tatt i bruk gjennom en aktiv prosess hvor de kulturelle minnene for oppførsel og språk er blitt endret. Det skal også nevnes at Turid på 80-tallet fikk kjempet gjennom og godkjent et par nye ord av det som heter «Norsk Språkråd». Ordene var Sammor og Samfar og de ble begge godkjent som en del av det nynorske språket. Ordene brukes til å beskrive en person i et samkjønnet parforhold med barn hvor vedkommende selv ikke er biologisk mor eller far til barnet, men hvor vedkommende likevel har like rettigheter som den biologiske forelderen (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Selv om dette minnet tilhører Turid er det likevel et kulturelt minne fordi hennes arbeid med å innføre ordene resulterte i en endring av språket og en endring i hvilke ord som brukes i for eksempel offentlige dokument.

Tilbake til kvinnebevegelsen og homokampen er det ifølge Turid ikke tilfeldig at de to bevegelsene fikk sine oppblomstringer og virkelige gjennombrudd samtidig. Hun viser til det ved at kvinnebevegelsen var avhengig av homobevegelsen og omvendt:

Lesbene skulle ikke hjem til mann og barn. Og kvinnebevegelsen ga lesbene takhøyde og rom, og inkludering. En hadde et slags felles mål. En felles kamp. Det var til det beste for kvinner og lesbiske (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

At lesbene ikke skulle hjem til mann og barn ga dem tid og mulighet til å fokusere alt av sin tid og energi på kampsaker som angikk begge bevegelsene. Kvinnebevegelsen ga blant annet de lesbiske kvinnene både rom og inkludering, et sted hvor de kunne være seg selv og hvor det var greit å ikke følge samfunnets forventning om hvordan en skulle leve livene sine, som da primært var preget av et liv hvor både mann og egenfødte barn stod i fokus. Selv om de to

bevegelsene var ulike hadde en på samme måte et slags felles mål og en kjempet en slags felles kamp. En kamp for at både kvinner og lesbiske skulle ha mulighet til å leve sine liv på best mulig måte (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette minnet er et kommunikativt minne ved at minnet kan defineres som et gruppeminne, selv om minnet tilhører og formidles av Turid. Det forteller om en følelse av å tilhøre en gruppe, bestående av kvinner som kjempet for kvinners og lesbiskes rettigheter. Det er et minne som formidles hvor en sitter igjen med en følelse av at Turid og de resterende kvinnene som var aktive i de ulike bevegelsene var en del av et større vi.

En annen form for kamp som også ble tatt i bruk for første gang på begynnelsen av 70-tallet var «Pride» paradene, eller «27.juni demonstrasjonene» som de den gang het. Marit er en av kvinnene som husker at de dro til Oslo for å gå i demonstrasjonstogene. Hun forteller at demonstrasjonene kom til Norge som en del av en større global demonstrasjon som ble til etter Stonewall opprøret i 1969. I Stavanger prøvde de også å få inn paroler i demonstrasjoner som 8.mars toget og 1.mars toget. Men det ble som regel til at de ble gående å demonstrere i en bakgate (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Det skulle faktisk vise seg at Stavanger by ikke kom til å få sin egen Pride parade før i 2017, hele 48 år etter demonstrasjonene ble satt i gang. Det ble likevel arrangert det som først fikk navnet «Homodagene» i 1998. Turid var den som startet det hele. Og det het «Homodagene» frem til året 2000. Da begynte bruken av ordet skeiv å dukke opp som uttrykk og «Homodagene» byttet navn til «Stavanger på Skeivå». Skeive var likevel et ord og et begrep som kom fra Oslo og som de skeive i Oslo bestemte seg for at en skulle benytte seg av. Resten av landet ble ikke tatt med i den aktuelle diskusjonen og dette er grunnen til hvorfor flere av de eldre fra Stavanger og Rogaland ikke kan fordra ordet skeiv. De følte seg tilsidesatt av Oslohomoeene. (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Når det gjaldt 27. juni demonstrasjonene var «Solfrid» en av dem som dro enda lenger nord, til Trondheim, for å være med i en av disse demonstrasjonene. Hun viser til at det i dag er slik at alle og enhver kan gå i Pride paradene i Norge om en skulle ønske dette. Både om en selv er skeiv eller ikke. På 70 og til dels 80-tallet var det derimot ikke slik. Hun minnes flere som gikk i paradene med papirposer over hodene for å ikke bli gjenkjent. I dag er det også flere tusenvis av mennesker som selv ikke er skeive men som likevel støtter kampen. De velger blant annet å vise sin støtte gjennom å se på paradene som går gjennom gatene i de utallige byer og bygder rundt omkring i Norge. Også dette var annerledes de første årene da Pride paradene ble gjennomført i da noen få byer rundt omkring i Norge. Blant annet minnes Solfrid at slagordet som ble ropt og sagt under demonstrasjonene gikk slik:

«Vi er mange flere, resten står blant dere» (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

At det var nettopp det som var slagordet var det en tanke bak minnes «Solfrid». Mange av dem som så på demonstrasjonene på den tiden var ofte selv skeive, men da var de som regel selv i skapet fortsatt eller rett og slett redde. De turte ikke å ta sjansen på å bli gjenkjent av andre i samfunnet hvis de valgte å delta (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Når en da ser på «27. juni demonstrasjonene» og «Pride» paradene i lys av både kvinnenes minner om paradene men også paradenes påvirkning på storsamfunnet ellers er paradene i seg selv gjennom årene blitt til det Halbwachs definerer som historiske minner (Jfr. Kap. 2.2). Kvinnenes minner om paradene er i seg selv det en kan betegne som kommunikative minner ved det faktum at de er minner som er selvopplevd og selverfart og som så videreformidles gjennom intervjuprosessen. Samtidig er paradene gjennom årene blitt en form for å bevare minnet om Stonewall opprøret, ikke bare for å ære dem som stod på sitt og mistet livene i opptøyene, men også for å aktivt kjempe for at de skeive skal ha rett til å være seg selv og ha muligheten til å leve det livet de selv måtte ønske. For å holde liv i slike minner sier Halbwachs at en kan arrangere offentlige tilstelninger, slik som da Pride paradene gjennom årene er blitt. Det er også her aktuelt å se på hvordan Jan Assmann presiserer at det som han da definerer som kulturelle minner kan variere fra gruppe til gruppe og fra generasjon til generasjon. Holdningene til det som har hendt er også ulike. Noen husker av redsel for å gjenta historien mens andre husker fordi de ønsker å gjenta det som hendte (Jfr. Kap 2.3). Når en ser til Pride paradene er disse et klart eksempel på et kulturelt minne som gjennom de offentlige tilstelningene er med på å gjøre sitt for at historien ikke skal gjenta seg. Dessverre ser en nå i dag at ulike land som tidligere før var støttende ovenfor de skeive er i ferd med å snu, slik som Polen med sine «homofrie» soner. En opplever også i mer inkluderende land som Norge at flere fra de yngre generasjonene som da feirer Pride og kjemper for de skeives rettigheter har problemer med å relatere Pride til Stonewall opprørene. Dette kan ha noe å gjøre med at tiden er gått fra da opprørene hendte og at de originale minnene er i ferd med å forsvinne. Personene som deltok i opprørene er selv blitt gamle og flere av dem er gått bort. Her kan en trekke inn det Paul Ricœur sier om stillhetsprosesser innenfor minnemarkeringer. Han sier at minnesmarkeringer er en kontrast til minner som bare repeterer, fordi minnesmarkeringene i seg selv skaper. For å kunne feire fremtiden må en ikke glemme fortiden, men i stedet minske dets sentralitet, dets dominans, dets kraft til å kunne fastslå fortiden og fremtiden. En må se fremtiden, ikke gjennom å glemme fortiden, men gjennom å strekke den til marginene av vår tidsforestilling (Jfr. Kap. 2.6.1). Dette underbygges når en ser

på hvor store de ulike Pride festivalene er, og hvor fokuset ikke lenger nødvendigvis ligger på historien som startet det hele men de kamper en nå i dag kjemper. Til tross for dette har også Pride festivalene gjort sitt for å ikke glemme historien som lå til grunn helt. Som nevnt i innledningen på denne masteroppgaven valgte de norske arrangørene å bruke historie som tema i 2019 da det var 50 år siden opprørene. På denne måten kunne de yngre generasjonene tilegne seg egne minner knyttet til opprørene gjennom paroler omhandlende Stonewall, noe som igjen gjør at minnet om opprørene vil ha mulighet til å leve enda lenger en det muligens ville ha gjort om de kun skulle ha forblitt førstehåndsminner.

4.4.1 Oppsummering

Da kvinnebevegelsen og homokampen gikk igjen i flere av kvinnenes minner ble dette analysens fjerde tema. «Martine» startet med å dele kommunikative minner om 70-årene som var preget av både kvinnebevegelsen og homokampen og hvor fine hun syntes årene var. Minnet kan være selektivt som både Halbwachs og Assmann viser til, men det er likevel et minne som har vært med på å forme «Martines» identitet. Det blir også vist til ordet lesbisk, og det faktum at ordet ikke ble tatt i bruk før på 70-tallet, noe flere, deriblant Kim Friele ikke var noe begeistret for. Ordet trekkes frem som et eksempel på det Jan Assmann viser til som språkets betydning innenfor de kulturelle minnene i et samfunn og hvordan et ords betydning kan endre seg over tid og være ulik fra gruppe til gruppe. Turid trakk også frem et kommunikativt minne og at hun selv fikk ordene sammor, samfar og samforeldre godkjent som nynorske ord av språkrådet på 80-tallet. Dette minnet er også et kulturelt minne, da tilførselen av ordene endret språket, da spesielt med tanke på offentlige dokumenter. Turid trekker så frem et kommunikativt minne om at kvinnebevegelsen og homokampen var avhengige av hverandre, ved at de lesbiske kvinnene som tilhørte kvinnebevegelsen ikke måtte hjem til mann og barn og derfor kunne bidra mer. Marit har også kommunikative minner om det som da het «27.juni demonstrasjoner» og hvordan en prøvde å få disse til Stavanger. Turid har også kommunikative minner knyttet til dette og var en av dem som startet «Homodagene» i 1998 som etter hvert fikk navnet «Stavanger på Skeivå». Til slutt blir det lagt frem at paradene som er nå i dag er det Halbwachs definerer som et historisk minne, og at en gjennom paradene gjør sitt for å ikke glemme det som hendte, for at historien ikke skal gjenta seg, som Assmann viser til som et eksempel på kollektive minner.

4.5 Bibelbeltet

At Rogaland og Stavanger var og er en del av det såkalte Bibelbeltet som strekker seg langs kysten av Norge er noe som har preget det skeive livet i fylket, i byene og på bygdene. Kristendommen har stått sterkt og har preget menneskers liv med retningslinjer over hvordan en skal leve sine liv. En kan si at kristendommen med sine levereregler har fungert som et slags kulturelt minne i form av oppførsel og hvordan en skulle leve livene sine. Et eksempel på dette er «Solfrid» som da hun var 27 år ble forelsket i en kvinne og som da valgte å komme ut av skapet til sin egen nære familie. Men til tross for at hun ble forelsket i denne kvinnen valgte hun likevel å forbli i ekteskapet. Hun definerer det som at hun var en snill pike og gjorde det som var forventet av henne. Den generelle holdningen og forventningen i samfunnet var at en skulle konfirmere seg som ungdom, gifte seg i kirken med en mann, få barn som så ble døpt i Jesu navn og videre leve et liv i den kristne tro. Hun gjorde enkelt og greit bare det som var forventet av henne (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Dette samsvarer med det «Aslaug» har opplevd og som hun til dels fortsatt opplever nå i dag. Hun er som nevnt tidligere ansatt i Den norske kirke og møter jevnlig mennesker som er preget av dette. Ifølge henne er det mye tenkning blant de religiøse som foregår. Mange av dem har gjerne i flere år egentlig støttet skeives rett til å få elske den de selv vil og i skjul støttet deres kamp mot felles rettigheter. «Aslaug» sier det slik:

Jeg treffer mennesker som forteller meg at de er enige med meg. Både folk som arbeider i kirken og som er frivillige som sier at de er egentlig enige med meg men de sier det ikke høyt. De er redd for å skape bråk. Og de er redd for hvor mye bråk det potensielt kan bli. Og de er redd for at det ikke er verdt det bråket. Og jeg sier at: det er verdt det bråket. Det er verdt det for de det gjelder. Det er verdt det for de som er skeive (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

Hun mener med dette at det lever en fryktkultur i fylket vår. En slags iboende frykt hos de fleste innbyggerne for å ikke være på lik linje som alle andre. En frykt for å ikke passe inn i den berømte A4 boksen. Så de lever sine liv vel vitende om at de innerst inne er enige med henne og det hun står for. Men de tør likevel ikke å uttale seg høyt om det fordi de er redd for å skape bråk ved å gjøre dette. Noen av dem vurderer og har vurdert å si seg enig med henne. Men frykten for bråket og da spesielt en frykt for hvor mye bråk det ville bli skremte og skremmer dem. De var og er redd for at det ikke er verdt det bråket. «Aslaug» er på sin side er en av stadig flere religiøse som tør å stå frem og vise sin støtte og kjærighet til dem som

måtte definere seg selv som skeive. Men den manglende støtten og det nedlatende synet på skeive er og har i flere år vært et problem innenfor de religiøse miljøene i Rogaland fylke (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Her kan blant annet Arnfinn Nordbø's bok «Betre død enn homofil» vise til hvordan det ikke bare var men også kan være for religiøse å komme ut av skapet i sine religiøse miljøer i Stavanger og omegn (Jfr. Kap. 1.3). En kan med dette kunne påstå at kristendommen med alle sine grener fra den tiden den kom til Norge har lagt grunnlaget for oppførsel og levereregler ut ifra de kulturelle minnene som er lagret i og tilhører religionen. Religionen med Bibelen som «lovbok» har til syvende og sist i seg selv blitt et kulturelt minne som ikke bare dikterer hvordan de norske kristne skal leve sine liv men også hvordan kristne verden over skal leve sine liv. Det er likevel ikke like svart/hvitt som det hele gjerne skulle tilsi. For selv om en som kristen ser til Bibelen som sin veileder i livet tolkes likevel boken av hver enkelt person som leser den. Dette går til dels imot teorien til Jan Assmann hvor han definerer at kulturelle minner er preget av at de formidles av spesialister (Jfr. Kap. 2.5.1). Selv om en med andre ord har mennesker som «Aslaug» som studerer teologi og ansettes innenfor Den norske kirken kan likevel enkeltmennesker lese og tolke Bibelens ord på den måten de selv skulle føle for. «Aslaug» trekker inn et eksempel på dette:

Det var jo sånne ord og uttrykk i Bibelen som ble brukt. Sodomi for eksempel. Det ordet tror jeg kan ha blitt brukt i hytt og pinevær. At ordet har blitt brukt akkurat som det passet dem (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

Hun viser også til det at flere motstandere av skeive alltid har henvist til fortellingen om Sodoma og Gomorra hvor ordet kommer fra for å underbygge sine hatytringer. Sodoma og Gomorra er to byer i en fortelling i første Mosebok hvor Gud straffet innbyggerne i de to byene fordi de levde et syndefullt liv. Selv om det var flere handlinger som gjorde dem syndige er det spesielt deres handlinger når det gjaldt seksuelle avvik, som da primært gikk på deres homoseksuelle oppførsel som det gjennom årene har vært fokus på hos motstanderne av homofili og homoseksualitet (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Her kan en igjen se til språkets betydning innenfor de kulturelle minnene og hvordan språket i seg selv både kan være minnebærere og en form for retningslinjer når det gjelder oppførsel. Det som er interessant her er at det også finnes en annen fortelling i Bibelen, som da de fleste motstandere av skeive ikke ønsker å vedkjenne seg. Både «Aslaug» og Turid trekker frem den samme fortellingen, om enn på litt ulike måter. Turids fortelling er preget av tidens gang, noe hun selv er klar over, og hun har derfor problemer med å sette navn på hvilken evangelist fortellingen hører til. Navn som Markus og Matteus nevnes, men hun sier at det også kan ha vært Johannes, selv

om hun holder en knapp på Markus. Hun forteller også at fortellingen er satt til påsketider, rett før Judas forråde Jesus (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). «Aslaug» på sin side kan fortelle at fortellingen kommer fra Samuels bok og at fortelling handler om David og Jonathan (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). En kan her klart og tydelig se hvordan kommunikative minner svekkes etter hvert som tiden går. Turid sine minner om fortellingen vedlikeholdes ikke, da hun ikke jevnlig samtaler med noen om den aktuelle fortellingen. I motsetning til dette har en «Aslaug» som konstant og kontinuerlig gjenforteller fortellingen gjennom sitt arbeid innenfor kirken og på denne måten vedlikeholdes minnet om fortellingen. Til tross for at Turids fortelling har sine mangler er likevel fortellingens handling den samme hos begge kvinnene. Fortellingen handler nemlig om David og Jonathan, som var svært gode venner, og hvor Jonathan sa til David at han kunne gitt sitt liv for ham. Dette viser til at en som menneske potensielt vil glemme detaljer over tid men at essensen i minnene våre består.

En av dem som fikk kjenne på kroppen hvordan religion kan påvirke væremåten til mennesker rundt en selv var «Solfrid». «Solfrid» og hennes samboer var bosatt på Karmøy, hvor samboeren var fra det en vil kunne betegne som et indremisjonsmiljø. Da samboeren måtte gi tapt mot kreften undret «Solfrid» seg over hvor få kondolanser som kom og hvor få blomster som kom. Hvor lite oppmerksomhet hun fikk fra dem rundt seg i samfunnet hvor de hadde bodd. Hun understreker at det var bemerkelsesverdig mindre enn hva det hadde vært hvis det var en mann som var hennes kjæreste og som da hadde gått bort. I ettertid har hun tenkt at det gjerne kan ha vært fordi innbyggerne trodde de skulle være hensynfulle og beskytte henne og hennes legning ved at de ikke gjorde eller sa noe. At de kanskje trodde hun var mer i skapet enn hun var. At de på grunn av dette ikke snakket om det til hverandre, av redsel for at den en pratet med skulle være det hun viser til som homofob (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8). En kan her se at innbyggernes oppførsel både kan være en form for stillhetsprosess, da de potensielt ikke ønsket å vie det mer oppmerksomhet enn nødvendig, men også potensielt fordi de ønsket å skjerme «Solfrid» fra de eventuelle hatytringer som måtte komme. Stillheten kan med andre ord både ha blitt brukt som et verktøy for å gjemme et tabu, men også som et virkemiddel for å utvise empati. Men det var ikke nok med bare de manglende kondolansene og blomstene. «Solfrids» opplevelse av religion som påvirker av væremåte skulle også vise seg i samboerens begravelse. Samboerens far, en mann fra det nevnte indremisjonsmiljøet skulle vise seg å ytre noen ord som fortsatt den dag i gjør vondt for «Solfrid» å tenke på.

Hennes far sa:

Sånn går det når man ikke følger Bibelens ord og ikke følger det fjerde bud som sier at en skal leve slik dine foreldre vil og akter og ærer dem (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Hans ord var om hans egen datter. Hans egen datter som hadde tapt kampen mot kreften. Og som hadde tapt kampen mot kreften ifølge han selv fordi hun var homofil. Som en straff fra Gud. Dette er et vondt minne for «Solfrid». Selv om setningene her er gjengitt som hele setninger ble ordene ytret i korte trekk og med en underliggende smerte i «Solfrids» stemme under intervjuet. Til tross for dette er ikke minnet glemt. Ser en til Aleida Assmanns teori om det å glemme skulle alt tilsi at nettopp dette minnet ikke ville være like tilgjengelig lenger grunnet det psykologiske presset som henger sammen med minnet. Faktisk skulle det tilsi at minnet i seg selv kunne være visket ut, fortrent og eller glemt for alltid (Jfr. Kap. 2.6.1). At dette ikke er tilfelle vitner om at det å glemme muligens ikke er en prosess som foregår likt for alle mennesker, og at noen i visse tilfeller gjerne også velger å huske et minne, for å både kunne lære av minnet men også for å kunne oppnå en følelse av tilgivelse ovenfor den eller de personene som bidro til at hendelsen er et vondt minne.

At religionen har spilt sin rolle i holdninger og tenkemåter om de skeive kan en med andre ord erkjenne. Men religionen spilte og spiller også en rolle for dem som selv er innenfor de ulike grenene av religioner og som plutselig innser at de selv er det en kan betegne som skeiv. Som Marit sier:

Du kan tro det var mange av de religiøse som var så dypt inni religionen at de aldri turte å komme ut av skapet (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9).

En av dem som fikk oppleve hvordan dette forløp seg var Turid. Hun stod i flere år på stand hver lørdag i Stavanger sentrum. Da standen var en stand for å promotere den skeive organisasjonen i byen tiltrakk dette seg naturlig også de religiøse som med Bibelen under armen skulle vise sin forakt for dem som stod der. Etter hvert når de som stod på standen så at det var de samme personene som kom og leste de samme versene hver gang begynte likevel tankene å snurre:

Det er jo slik. At når de samme personene kom lørdag etter lørdag, og leste det samme hver eneste gang. Så kunne det jo være at de hadde sine indre egne demoner. Sine egne indre fordommer, redsel, usikkerhet. Så vi kunne jo ikke kjeppjage dem bort heller. For vi visste jo ikke. Så vi var enige om det, vi som stod der. At vi skulle aldri

be dem om å ryke og reise. Uansett hvor bedritne ting de måtte finne på å fortelle oss eller kalle oss. Det var viktig for oss at hvis de på et senere tidspunkt skulle ha lyst til å komme inn i organisasjonen, at de ikke følte at de ikke kunne det på grunn av det. At de skulle føle seg velkomne (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Dette minnet er et kommunikativt minne som er preget av å være farget av årene som er gått. Selv om Turid forteller om det hele på en nøytral og tilsynelatende positiv måte må en ta i betraktning at årene som har gått og hennes nyere kjennskap til personer som har vist seg å være skeive innenfor de religiøse miljøene har endret hennes måte å forholde seg til minnet på. Dette understrekes av et annet minne hun har fra den samme tiden. Hun forteller at Krf eller Kristelig folkeparti hadde styremøter hver tirsdag på midten av 80-tallet. Og etter at møtene var over gikk et av styremedlemmene ned til kaien i Stavanger sentrum og kjøpte sex av menn. Selv om dette var noe han gjorde i skjul på kveldene gikk han på dagtid rundt i menighetene og fordømte homofili. Han levde med andre ord et dobbeltliv. Til slutt ble Turid og de andre skeive i byen så lei av denne dobbeltmoralen at de tok tak i ham og truet han med at hvis han ikke roet seg med den offentlige fordømmelsen så ville de avsløre han. Det var klart for dem at han prøvde å skjule sin egen legning bak det å være mest mulig imot homofili offentlig (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette minnet tilsier at toleransen blant de skeive for dem som var religiøse og i skapet og som samtidig fordømte homofili kanskje ikke var like høy som det det første minnet tilsier. Begge minnene er likevel Turids egne minner og skulle en ha tilegnet seg et mest mulig nøytralt bilde på hvordan det hele foregikk måtte en ha sammenlignet hennes minner med minnene til de andre som også opplevde det samme.

Selv om religion og da primært kristendommen og de skeive i flere år kan ha sett ut til å ha hatt et anstrengt forhold dem imellom er dette likevel ikke gjeldende for alle kvinnenens minner om temaet. Blant annet besitter «Aslaug» minner som også taler for det kristne miljøets forhold til de skeive. Hun hadde en lærer da hun studerte ved det teologiske fakultetet i Oslo i 1977 som var åpen homofil. Gjennom han ble hun kjent med den gruppen som heter «Åpen kirkegruppe» som er en gruppe som er inkluderende ovenfor de skeive i samfunnet. Da hun så flyttet tilbake til Stavanger fikk hun etter hvert jobb innenfor den Norske kirke. Og gjennom jobben sin ble hun kjent med en kvinne som var gift med en annen kvinne og arbeidet i en menighet. Hun utførte også forbønnshandlinger for de skeive før det ble lovlig å gifte seg i kirken. En kunne på den tiden gifte seg om presten tillot det, noe hun gjorde. Det første paret hun viet var en gutt som kom fra Brasil som hadde funnet seg en Rogalending:

Det var en som kom fra Brasil som hadde funnet seg en Rogalending. Og jeg husker jeg ble veldig rørt. For moren til han fra Brasil var med å førte sønnen til alteret. Det var rett og slett vakkert (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

Hun legger til at det var et fint bryllup. Et bryllup som gikk stille og rolig for seg. De var ikke interessert i å gjøre noe stort utav det. De ønsket ikke noe bråk. Det stod som hvilken som helst annen forbønnshandling for borgerlig inngått ekteskap. Men det var vakkert, og hun følte og visste at hun gjorde det riktige ved å utføre forbønnshandlingen, selv om det på den tiden fortsatt ikke var lovlig for skeive å gifte seg i kirken (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

«Aslaugs» minner vitner om at de ulike minnene og oppfatningene av hvordan det stod til mellom de skeive og kristendommen er ulike ut ifra hvilken gruppe en som menneske tilhørte og tilhører. Ingen av de skeive intervjuede kvinnene er lenger medlem av den Norske kirke for eksempel og flere av dem har et anstrengt forhold til religionen. Deres minner er derfor farget av dette og vil muligens ikke kunne vise et helhetlig bilde av hvordan det også kunne være. Dette er også grunnen til at det var ønskelig å intervju en religiøs person som kunne dele av minner fra et religiøst ståsted.

4.5.1 Oppsummering

At religion og da spesielt Kristendommen har vært med på å forme innbyggernes liv i Rogaland gjennom flere år var grunnen til at nettopp dette temaet som fikk tittelen «Bibelbeltet» ble neste tema i analysen. Den første som presenterer sine kommunikative minner relatert til det aktuelle temaet var «Solfrid». Hun minnes da hun forelsket i en kvinne som 27 åring, men likevel valgte å være snill pike og forble gift. En skulle konfirmere seg, gifte seg i kirken, få barn som ble døpt. Alle disse store valgene var en del av de religiøse kulturelle minnene som la retningslinjer for hvordan en skulle leve sine liv. Dette samsvarer med det «Aslaug» viser til med sine opplevelser at det finnes en frykttkultur i fylket. En frykt for å ikke være slik som alle andre. Og at det da er Bibelen som har lagt føringer gjennom årenes løp for hvordan en skal leve. Dette er likevel ikke alltid gjeldende, da hvert enkelt menneske som leser Bibelen og hører Guds ord tolker det de leser og hører på hver sine måter. «Aslaug» gir et eksempel på dette hvor hun viser til at homomotstandere har valgt å kun se til tekster i boken som fordømmer homofili og ikke de som viser kjærlighet mellom to kjønn. «Solfrid» fortsetter så med å vise til sine egne minner om hvordan samfunnets holdninger var preget av religionen da hennes samboer gikk bort, ved å ikke motta kondolanser og hvor samboerens egen far i begravelsen ytret ordene om at hans egen datter var død som en straff for sin egen legning. Selv om et slikt minne i følge Aleida Assmann

skulle vært glemt grunnet sitt psykologiske press på «Solfrid» satt minnet fortsatt klart i hennes hode, noe som motsier denne teorien. Turid og Marit fortsatte så ved å vise til sine egne kommunikative minner som omhandlet religiøse som var i skapet. Turids minner om standarbeidet de gjorde, og hvor flere av dem som fordømte deres handlinger selv viste seg å være homofile, slik som Krf politikeren. Til slutt fikk en ett innblikk i «Aslaugs» egne kommunikative minner, om hvordan hun i motsetning til de andre kvinnene også besitter positive minner som omhandler kristendommen og skeive. Blant annet ble hennes eget minne om da hun for første gang utførte en forbønnshandling for et homofilt par før det ble lovlig trukket frem. Et minne som for henne er et vakkert minne. Dette bygger opp om at grupperes kollektive og kommunikative minner kan være annerledes, ut ifra hvilken gruppe en tilhører.

4.6 Holdninger og rettigheter

At det ikke alltid har vært like lett å være skeiv i Rogaland og Stavanger er noe både de skeive kvinnene kan skrive under på men som også de heterofile kvinnene har sett og opplevd. En av de intervjuede kvinnene som allerede i ganske ung alder fikk kjenne på samfunnets holdninger var som nevnt tidligere i denne analysen Turid som da hun gikk på ungdomsskolen fikk høre hva en homo var. Da hun ble litt eldre ble hun også klar over at flere i bygda hennes var nettopp dette. Det var nemlig en eldre kar i bygda som hadde levd et tilsynelatende hetero liv i sine yngre dager men som da etter hvert ikke hadde klart å legge skjul på hvem han var. Men det var ikke lett for ham. Samfunnets holdninger mot ham var det hun beskriver som vemmelige og til å spy av. Men Turid pratet likevel med ham. I ettertid har hun innsett at dette kanskje var fordi hun selv visste hun var homo selv innerst inne. Den eldre herremannen fortalte henne i vært fall at han var lei av å ha blant annet banksjefen i bygda på døra om nettene. Det var andre menn som også kom til han. Eldre menn. Det var samfunnets «støtte» som en kan kalle dem som var på døra hans om nettene. Så det var han ganske fortvilet over. De kom til ham om natten for å få tilfredsstilt sine egne skjulte seksuelle behov samtidig som han ble sett ned på av dem i offentligheten, og sosialt isolert i samfunnet kun fordi han var seg selv (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Hennes minne og fortelling om hvordan holdningene mot den eldre herremannen i bygda var vitner som jeg har gått inn på tidligere i denne analysen om et samfunn preget av uoffisielle regler for hva som var en godkjent levemåte og ikke. Minnet forteller oss også noe om det tabuet som var rundt det å være homofil på 70-tallet. Selv om paragraf 213 ikke lenger eksisterte tok det likevel tid før samfunnets allmenne holdning endret seg og flere av dem turte ikke å leve ut sin legning i

frykt for å bli tvangsinnlagt på psykiatriske sykehus da homofili som psykiatrisk diagnose fortsatt var gjeldende frem til 1982.

Når Turid ser tilbake på holdningene mot skeive som den gang rådet i samfunnet går tankene hennes tilbake til årene på Corvetten og på dem som satt der og sang allsanger og kjempet for det de stod for. Hun viser til at de gjennom den kampen oppnådde at holdningene mot de skeive endret seg til det bedre. Og at de skeive med tiden ble mer inkludert. En kan si at hennes minne vitner om at hun var del av en større prosess som kom til å endre de kulturelle retningslinjene for hvilke holdninger en som en del av en større gruppe eller et samfunn skulle ha (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Det skulle likevel ta flere år og noen vonde opplevelser før de negative holdningene var så godt som forsvunnet. Blant annet hadde Turid og hennes samboer det hun selv beskriver som en ekkel opplevelse i 1993. De var ute på det som den gang het «Skjenkestua» for å feire at partnerskapsloven var blitt vedtatt. Mens de satt der kom en mann bort til dem og lurte på om de ville ha selskap. Da Turid ga til svar at de verken trengte selskap eller menn gikk et lys opp for mannen. Han spurte dem så om de var «slike» kvinner, noe Turid stilte seg uforstående til. I stedet for å la kvinnene være i fred fortsatte han å spørre dem spørsmål. Da Turid svarte ja på spørsmålet om de bodde sammen tilbød han dem 5000 kroner for å være med hjem å se på. Fikk han være med dem hjem og avslutte skulle de få 10 000 kroner. På dette tidspunktet i intervjuet stopper Turid opp. Som intervjuer er det lett å se at fortellingen vekker vonde minner. Hun sukker før hun fortsetter:

Selv om han etter dette ble kastet ut var kvelden vår likevel ødelagt. Der satt mitt liv, min kjæreste, mitt alt, det kjæreste jeg har i livet mitt. Der satt hun og ble tråkket på av et annet menneske på den måten (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Hun trekker frem at de som er heterofile aldri opplever slike nedverdiggende hendelser når de er ute på byen. Ingen hadde pratet slik til et heterofilt par. Hun sier at det fikk henne til å føle seg redusert fra en kvinne til et pornoblad. Denne hendelsen er grunnen til at paret etter dette ikke har vært ute alene sammen etter dette. De har en frykt for å skulle oppleve noe slikt igjen (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette minnet har noe av de samme karakteristikene som tidligere minner har hatt. I og med at minnet er et vondt minne skulle dette tilsi ifølge Aleida Assmann at minnet var visket bort og glemt (Jfr. Kap. 2.6.1). Dette er likevel ikke faktum i dette tilfellet. I tillegg til dette er det kommunikative minnet et eksempel på skillet mellom de heterofile og de homofile, et skille som flere av de skeive kvinnene føler på. Kanskje er det

nettopp slike opplevelser som det Turid og hennes samboer opplevde som er grunnen til at slike skiller oppstod.

Også i nyere tid har Turid opplevd å møte intoleranse fra mennesker rundt henne, selv om storsamfunnet rundt stort sett har endret holdningene sine om skeive til det positive. Blant annet fikk hun kjeft av en annen kvinne fordi hun var lei av å høre henne snakke om det hun definerte som homopolitikk. Den homopolitiske samtalen kvinnen siktet til var en samtale hvor Turid fortalte de andre i rommet at hun var på hytta helga før med sin kjære. Hun trekker også frem at hun har møtt flere som er så tolerante ovenfor henne selv og hennes legning at de ikke skal spørre et eneste spørsmål, selv om de gjerne måtte ha noen. Men også her har hun møtt på problemer når samtalen dreier seg over til å handle om hva en gjorde i helga som var. Da kommer kommentarene og spørsmålene om det er slik at hun alltid skal snakke om homofili. Hun sier:

De heterofile, de forteller om sine kjære, sine barn og barnebarn og hva de gjorde på hytta i helgen. Og de prater om seksualiteten og sexlivet sitt. Nevner jeg da at jeg og samboeren min var på hytta i helga så kommer det slike kommentarer fra flere (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Disse minnene understreker et «oss» og «dem» -perspektiv som Jan Assman viser til i sine karakteristikk av kulturelle minner (Jfr. Kap. 2.5.1). En kan få en følelse av at hennes egne minner har vært med på å legge grunnlag for dannelsen av kollektive minner hvor identitetsskapelsen til de skeive som har opplevd lignende hendelser og/eller som hører Turids fortellinger muligens vil kunne bære preg av et anstrengt forhold til heterofile i samfunnet.

At det kun har vært skurringer i holdningene til de heterofile mot de skeive er heller ikke tilfelle. Blant de skeive selv har det også i flere år vært interne negative holdninger mot ulike grupper av skeive. Turid viser til dette med at flere av de skeive i flere år ikke likte de homofile mennene som var mer feminine i oppførselen og bekledningen sin. De forstod ikke hvorfor de absolutt var nødt til å oppføre seg så feminint som de gjorde. En av hennes venner var en av disse «skrullene» som de ofte ble kalt. Han fikk gjennomgå, både psykisk og fysisk av både sine egne og av resten av samfunnet. Til tross for dette holdt han seg tro mot seg selv, og endret aldri livsstil og væremåte for å blidgjøre majoriteten av det skeive miljøet som eksistere den gangen. Hun viser også til det at det i 1991 kom flere fra Sverige til Norge for å redde barna i Norge fra å bli adoptert av samkjønnede par. Selv om de skeive fra Rogaland og flere andre fylker i landet var imot dette delte ikke flere av de homofile i Oslo denne

tankegangen. I kampen for å ikke la svenskene «redde» barna tok Kim Friele til orde og ba Stavanger om å slutte å kjempe imot:

Da vi kjempet imot sa Kim Friele «nå må dere slutte å prate om disse barna i Stavanger, vi vil ikke ha dem». Ja men det er noen i Stavanger som vil ha dem sa vi. «Ja men vi ER ikke sånn! Vi er ikke som heteroene, vi skal ikke ha barn, nå må dere slutte» var svaret hennes til oss (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Selv om flere i Stavanger ønsket å adoptere barn var Frieles generelle oppfatning at de aller fleste ikke ville ha barn, fordi samkjønnede par ikke var like som de heterofile parene og på grunn av dette ikke var ment til å skulle ha barn. I tillegg til dette var de homofile i Oslo imot partnerskapsloven som kom i 1993. Også her var Kim Friele en av dem som ikke likte loven i det hele tatt. Hun syntes de homofile i Stavanger var masete, ifølge Turid (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Det som er interessant med disse minnene er det faktum at selv om både Kim og Turid tilhører samme gruppe innenfor de kommunikative minnene, delte de likevel ikke de samme tanker og oppfatninger om hva som var rett og galt. En kan si at deres kulturelle minner for oppførsel og verdier må ha vært ulike eller at en av kvinnene har gått bort i fra sine originale kulturelle minner og gjennom årene har tilegnet seg nye kulturelle minner og leveregler. Det er også her viktig å se til det faktum at de formidlete minnene kun er Turid sine, og at Kim Friele potensielt ville ha beskrevet hendelsene på en helt annen måte.

De skeive rettighetene eller mangelen på dem er også noe som preger minnene til Turid. Å likestille de skeive og de heterofile i det norske samfunn, spesielt med tanke på lovverket, er noe hun har arbeidet og kjempet for i flere år. For å sette lys på hvordan det var før forteller hun om hvordan det var å være samboer med en kvinne som hadde et barn før i tiden. Var en samboer med en kvinne som hadde barn fra før av hadde en nemlig ingen rettigheter ovenfor barnet, selv om en var en omsorgsperson for vedkommende. Gikk barnet i barnehage eller på skole og noe hendte med barnet kunne ingen andre enn den biologiske forelderen kontaktes. Skulle den biologiske forelderen gå bort fikk Barnevernet all rett over barnet og kunne om de ønsket sende barnet til Alta i stedet for å la barnet bli hos sin andre «mor». Hun viser også til at det var slik før at hvis en person i et samkjønnet par døde hadde ikke den gjenlevende parten noe rett til den avdødes kropp. Den gjenlevende kunne få lov til å arrangere en seremoni, men den avdødes kropp kunne vedkommendes blodsfamilie bare ta med seg som de selv ville. Hvis vedkommende da ikke var fra samme by kunne dette resultere i at familien kom fra et sted lang borte og tok med seg urnen eller kisten (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Selv

om dette er Turids personlige og kommunikative minne er hennes fortellinger om hvordan det var og den kampen hun kjempet en viktig del av det kulturelle minnet innenfor den skeive historien. For lovene ble etter hvert endret, slik at sammor og samfar fikk juridiske rettigheter ovenfor barnet hvis noe skulle hende med mor eller far, og lovene ble endret slik at partnerskap nå teller like mye som blodsfamilie når en person er avgått med døden.

Turid trekker også frem at hun fra partnerskapsloven kom i '93 følte at holdningene til samfunnet rundt henne endret seg sakte men sikkert til det positive. Likevel opplevde hun å sette spørsmål med hvordan rettsvernet handlet i ulike saker som omhandlet skeive på 90-tallet. Hun trekker frem historien om 15 år gamle Benjamin som ble drept fordi han var mørk i huden og hvor hele Norge gikk i fakkeltog for å vise sin solidaritet for Benjamin og sin avsky mot slike handlinger. Noe hun syntes var en veldig fin handling. Samtidig stusset hun over at det mellom årene 1992 og 1996 var seks homofile menn som ble drept i Oslo.

Hvor var fakkeltogene for dem?

er spørsmål Turid har stilt seg selv flere ganger. For faktum var at det var ikke noe fakkeltog for dem. Likevel ble to unge gutter på 18 og 19 år dømt til noen måneder i fengsel for drapet på han ene. Da VG i etterkant tok for seg vitneforklaringen deres og prøvde å kaste et kondom på samme måte som Olav skulle ha gjort etter guttene viste det seg at det hele umulig kunne ha skjedd. Med andre ord var han bare uheldig og møtte på to unge gutter som bestemte seg for at hans liv var verdt å ta. Turid tror også det var tilsvarende som hendte med de andre fem som ble drept. At de ble plukket opp på homsesteder og at drapsmannen så fulgte etter dem hjem og drepte dem der. Totalt ble det drept seks homofile menn. Men det var ingen fakkeltog for de homofile mennene og de to unge guttene som ble dømt fikk bare noen måneder hver i fengsel (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Dette minnet bærer et preg av det tidligere nevnte skillet mellom de heterofile og de homofile. Selv om årene er gått kan en skimte en slags bitterhet mellom linjene, uten at Turid selv bruker negative ord for å beskrive det som hendte.

At de rettslige vernene for skeive i Norge er blitt bedre siden første del av 1900-tallet er noe en kan takke arbeidet til de som kjempet fra 70 tallet av. At det ikke lenger er ulovlig å være homofil. At det ikke blir sett på som en sykdom. At en får lov å inngå partnerskap, og nå også kan gifte seg i kirken som ble lovlig i 2017. Det var også mye takket være medias dypdykk i saker som hjalp noen av rettighetene å få forrang. Blant annet avslørte VG på midten av 90-tallet at det som da var Statoil over flere år hadde sparket sine ansatte på bakgrunn av mistanke om skeiv legning. Turid var selv en av dem som opplevde å sette seg ned foran

datamaskinen på kontoret sitt hos Statoil og innså at hun ikke lenger fikk logget seg på systemet. Ikke noen ord. Bare slettet fra systemet. Som en reaksjon på VGs avsløring av Statoils gjentatte diskrimineringshandlinger ble det i 1998 lagt til en egen paragraf i arbeidsmiljøloven som forbyr norske arbeidsplasser å sparke sine ansatte på grunnlag av legning. Men det er fortsatt kamper som må tas. Blant annet er ulikheter i lønn blant kvinner og menn noe som påvirker samkjønnede par mer enn heterofile par, da kvinner som regel tjener mindre og da stiller svakere når parforholdet består av to kvinner.

4.6.1 Oppsummering

At holdningene mot skeive har preget hverdagen til kvinnene og deres minner gjennom årene var grunnen til at nettopp dette ble analysens neste tema. Turids kommunikative minner om sin hjembygds negative holdninger mot en homofil mann er det første minnet som trekkes frem. Hennes minner understreker det faktum at det tok flere år før holdningene endret seg, selv etter opphøringen av paragraf 213 i 1972. Hun ser også tilbake til minnene fra Corvetten, og hvordan deres kamp sakte men sikkert endret samfunnets holdninger. Hun var en del av en større prosess hvor kulturelle minner over tid bidro til denne endringen. Selv om holdningene likevel endret seg trekker hun frem et vondt minne fra 90-tallet hvor hun selv og hennes kjære hadde en ekkel opplevelse med en mann som tilbød dem flere tusen kroner for å være med dem hjem. Selv om minnet er et vondt minne husker likevel Turid minnet, noe som motsier det Aleida Assmann sier om gjemte og glemte minner. Dette er også et eksempel på hvorfor skillet mellom heterofile og homofile gjerne oppstod. Et eksempel på dette som trekkes frem er Turids minner om hvordan hun opplever at heterofile reagerer når hun forteller om hva hun gjorde i helga. De skeives holdninger innad sin egen gruppe er også noe hun viser til. Da ved minner om skeives holdninger mot feminine homofile menn, om Kim Frieles negative holdning mot partnerskapsloven og om svensker som kom til Norge på 90-tallet for å redde barn fra å bli adoptert av skeive. Turid viser så til mangelen på rettigheter for skeive gjennom minner som omhandler samkjønnede pars rettigheter ved død og delt foreldrerett. Hun trekker også frem rettsvernet som et eksempel ved å vise til ulikheter mellom samfunnets reaksjon på drapet av Benjamin på 90-tallet og drapene på seks homofile menn i samme periode.

4.7. Tilbakeblikk og ettertanke

Årene er gått siden de intervjuede kvinnene var unge og det er en stund siden de eldste minnene deres ble formet. Noen av dem er på vei inn i siste del av livene sine, andre har nettopp startet sin pensjonisttilværelse og noen av dem er fortsatt i arbeid, i noen år til. De har alle levd spennende og begivenhetsrike liv som har formet dem til å bli den de er i dag.

Gjennom intervjuene som ble gjennomført så jeg ved flere anledninger hvordan kvinnene naturlig benyttet seg av fortellingene og minnene sine til å se tilbake på livene sine, i lys av sin egen nåtid. En kan si at kvinnene gjennom å minnes har deltatt i å utvide horisonten for meningsproduksjon, slik som Aleida Assmann viser til i sin teori om kulturelle minner. Deres minner har vært med på å skape en mening i det som hendte, og en mening i deres liv (Jfr. Kap x). Det har likevel kommet frem i flere av intervjuene at kvinnes alder har spilt en rolle i deres erindring og gjenfortelling av historiene som ble fortalt. «Solfrid» startet blant annet sitt intervju med å si at det ikke var og er like lett å huske alt lenger i en alder av 80 år (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8). Det samme sa både Marit og «Martine» som ble intervjuet sammen. De pekte til det faktum at noe skjer når en bikker 60 år (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Turid trakk som nevnt tidligere frem at alle som regel skryter av hennes hukommelse. Men hun legger også til at det kun er frem til hun sier noe vedkommende ikke liker, da stopper de henne og sier at hun husker feil (Intervju 1, vedlegg 6). Selv om Turid forteller det hele med et smil rundt munnen er dette likevel et tegn på det Jan Assmann viser til ved at minner er selektive (Jfr. Kap 2.4.1). Ikke bare kan selve hendelsen som huskes og minnes være selektiv, men hvilke deler av hendelsen og minnet en velger å fremheve kan også være selektivt. I noen tilfeller kan kvinnes minner vike sterkt fra hva andres minner om den samme hendelsen er. Det er også flere av kvinnene som når de ser tilbake på sine minner, både gode og vonde, ikke ville endret på det de opplevde, fordi de formet dem til å bli den de er i dag. «Solfrid» er en av dem som har tenkt en del på dette:

Jeg syns også det er viktig å få frem at vi er ikke noe offer. Hvordan de andre har vært mot oss. For da blir vi liksom så stakkarsliggjort. Å stakkar, de vokste opp i en tid hvor det var tøft. JA, og mange hadde det tøft. Men det er også viktig å se at, motstand gir jo også muligheter til selvutvikling (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Hun er redd for at en hvis en fokuserer for mye på det negative vil en raskt kunne sette dem i en bås og se på dem som stakkarslige. At en automatisk tenker at det er synd på dem fordi de vokste opp i en tid hvor det var hardt og vanskelig å være skeiv. Opplevelsene og den selvutviklingen folk har hatt har gitt dem muligheten til å bli trygg på seg selv. At en blir så trygg at folk får synes hva de vil, folk får mene hva de vil, men at de selv velger å leve sine liv slik de selv vil. På denne måten får en også et samhold med andre som er i samme situasjon. Og det gir også en styrke. Så det er veldig viktig, påpeker hun, og ikke gjøre folk til et ofre. Hun er også glad for at hun hele tiden har vært åpen om hvem hun er og hva hennes

legning er. Både fordi hun gjennom sin åpenhet har fått respekt for den hun er og fordi folk har sett at hun ikke er noe annerledes enn alle andre (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8). Måten «Solfrid» her ser tilbake på sine egne minner og opplevelser og hvordan de har formet henne selv som person er en del av den identitetsskapende prosessen som Jan Assmann viser til i sin teori (Jfr. Kap 2.4.2). Når hun ser tilbake på sine egne minner kan hun nå se at de har vært med på å forme henne, i hennes dannelsesreise som menneske. I tillegg føler hun en tilhørighet til det skeive miljøet som en gruppe gjennom å erindre sine egne minner. At både henne selv og andre eldre skeive tilhører en spesifikk gruppe som har opplevd mye av de samme tingene og som har måttet kjempe sammen for å komme dit en er nå i dag.

Turid ser også tilbake på sine minner på en måte som tilsier at også hun er glad for at hun fikk oppleve det hun gjorde. Selv om hun har opplevd mye vondt knyttet til sin legning, blant annet hennes «ut av skapet» opplevelse som var veldig vond, kan hun likevel nå i dag se tilbake på hendelsen og tenke at det var like greit at det gikk som det gikk. Selv om det der og da skapte mange vonde følelser og minner var det et ledd av hennes reise for å bli trygg på seg selv som kvinne og lesbisk. Hun trekker frem at det å finne ut at hun var homo og lesbisk gjorde livet hennes i lengden mye lettere. Det hjalp henne i å finne sin egen identitet. Det er også legningen hennes som er grunn til at hun har fått være med på og oppleve utrolig mye spennende gjennom livet hennes. Fra hennes opplevelser på Corvetten og demonstrasjonstogene som gikk 27.juni hvert eneste år. Hun følte at hun som individ var en del av noe større, at samfunnet var en enhet, som et vi. Når hun ser på dagens samfunn i lys av sine minner av hvordan det var før kjenner hun at hun savner den følelsen av fellesskap. Hun synes det er for mye fokus på enkeltindividet nå i dag og ikke samfunnet som en enhet, som et vi. Det virker for henne som at det nå er viktigere å selvrealisere seg selv enn å delta i det kollektive løftet for å gjøre livet og hverdagen bra for alle. For eksempel det å være med å slåss mot at rettigheter blir fjernet. Det gjør henne litt ekstra takknemlig for at hun gjennom årene har fått treffe mange spennende mennesker, og at hun har fått venner for livet som deler samme tankegang som henne. Hadde hun ikke vært lesbisk eller aldri hadde kommet ut av skapet hadde hun med andre ord ikke fått oppleve noe av det hun har fått oppleve til nå. Og det er hun takknemlig for. I tillegg er hun nå i voksen alder glad for at hun vokste opp der hun gjorde, selv om bygda var preget av sine negative holdninger mot skeive som igjen gjorde hennes år i bygda vanskeligere.

Blant annet har hun fortsatt en venninne boende der, en venninne fra barndommen som hun er glad for å ha i livet sitt:

Det er veldig fint å ha den kontakten med henne. For då kan jeg få muligheten til å mimre. Mimre med henne tilbake og om min egen ungdomstid. Så jeg har i vært fall et menneske jeg kan mimre med. Det setter jeg stor pris på (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Hennes glede og takknemlighet for å ha denne venninnen til å mimre med stemmer med det Halbwachs sier om at minner må vedlikeholdes gjennom sosial kommunikasjon med andre mennesker en deler de samme minnene med (Jfr. Kap. 2.2). Når Turid da prater med denne venninnen er samtalen mellom dem med på å holde minnene i live hos dem begge. I likhet med «Solfrid» er også Turids minner et såkalt tilbakeblikk som igjen er med på å skape et bilde av hennes egen identitet. At hun nå i 2020 kan se tilbake på det som har hendt og se at hennes minner og opplevelser til sammen er det som har bragt henne hit hun er i dag.

«Martine» ser tilbake på minnene hun har delt og trekker frem at hun synes det er helt utrolig at hun blir intervjuet om historien. En historie hun aldri hadde tenkt skulle bli så viktig. Og at det hele må bety at hun er blitt gammel fordi en ung person ikke hadde blitt intervjuet om det samme. Samtidig kjenner hun på det at jo mer hun prater og forteller om det som hendte for nesten 50 år siden, jo flere navn og hendelser hun trodde hun hadde glemt igjen kommer tilbake til henne. Likevel synes hun det er trist å tenke på at flere av dem hun kjente i miljøene er gått bort og at flere tidsvitner er forsvunnet uten å ha fått historiene sine hørt og bevart (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). At hennes minner trigges av å prate om temaet er akkurat det Aleida Assmann sikter til når hun viser til de glemte minnene som ikke-intensjonelle handlinger (Jfr. Kap. 2.6.1). En kan si at hennes minner lå gjemt bak andre minner, i en latent tilstand. På en viss måte kan en definere «Martines» egen del av hjernen hvor minner lagres for hennes eget lille arkiv, hvor minnene er lagret og kan hentes frem om en skulle ha behov for det.

Også «Aslaug» viser til det faktum at hun er gammel i sine intervju. Og at dette er noe av grunnen til at hun ikke hadde kjennskap til så mange skeive da hun var ung. Hun ser likevel tilbake på sitt liv, sine minner og de valgene hun tok i de minnene vel vitende om at valgene hun gjorde var de riktige og at valgene var med på å opplyse henne og samtidig veilede henne til det hun er i dag. Hun trekker blant annet frem en jente hun hadde som konfirmant som et eksempel på hennes riktige valg av handlinger. Denne jenten kom til henne flere år etter at hun var konfirmert og ga henne da en kopi av en tekst hun hadde skrevet. I teksten stod det at hun ikke hadde vært i live om det ikke var for «Aslaug». Noe som var veldig sterkt for henne

å lese. Når hun underviste konfirmanter var hun nemlig usikker på hvem hun skulle rette ordene sine mot. Men for denne jenta var ordene hennes det som hjalp henne til å se sin verdi som menneske, jente og som lesbisk. Og den teksten, bare tanken på den teksten har fortsatt den kraften at det får «Aslaug» til å bli helt rørt, flere år etter hun fikk den i hendene hun uten å vite det hadde reddet livet til (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Minnet til «Aslaug» er på lik linje med de andre minnene et tilbakeblikk hvor selve minnet i seg selv er et klart tegn på at hennes valg i livet har vært de rette valgene. Til tross for at hun vokste opp innenfor et religiøst miljø har hun fra ung alder fulgt sin indre stemme og handlet på den måten hun følte var rett. En kan si at minnet hennes i seg selv har vært en del av hennes identitetsskapelse som har foregått gjennom årene som har gått.

4.7.1 Oppsummering

Da oppgaven tar for seg kvinners minner som empiri var det også ønskelig å se på hvilke tanker kvinnene hadde rundt deres minner og hvordan minnene har påvirket deres utvikling som mennesker gjennom årene, slik som Aleida Assmann blant annet viser til som meningsproduksjon i kulturelle minner. At tiden har spilt og spiller en rolle på kvinnes minner trekkes også frem av både «Solfrid» og Marit og «Martine, som på ulike måter sier at de ikke husker like godt lenger det som hendte, noe som samsvarer med det Halbwachs sier om tidsperspektivet. Turid viser i motsetning til dette at de fleste sier hun husker svært godt, men at dette bare er frem til hun sier noe de ikke synes stemmer, noe som tilsier at minner er svært selektive, som Halbwachs viser til. «Solfrid» er også en av dem som ser tilbake på de hendelsene hun opplevde og minner hun har som skeiv, både gode og dårlige, som opplevelser og minner hun ikke ville endret på, fordi de har formet henne til å bli den hun er nå i dag. Dette viser til det Jan Assmann definerer som den identitetsskapende prosessen, hvor våre minner former oss som mennesker. I likhet med «Solfrid» er også Turid takknemlig for alt hun har fått oppleve, og ville ikke endret på sine minner, fordi det har lært henne mye og fordi hun har fått æren av å bli kjent med flere unike mennesker. Hun ser også tilbake på det som hendte før og sammenligner det med nåtiden, noe som gjør at hun ser likheter og ulikheter. Og hun trekker frem det at hun i dag har en venninne fra barneskolen som fortsatt bor der hun vokste opp, som hun kan mimre med. Dette samsvarer med det Halbwachs sier om kollektive minner. At en må tilbringe tid med mennesker som deler de samme minnene som en selv for at minnene ikke skal forsvinne. «Martine» er den som sier hun synes det er rart å bli intervjuet om historien, noe hun aldri hadde sett for seg at hun kom til å gjøre. Samtidig trigges det flere minner etter hvert som hun prater. Minner som hun trodde var

glemt. Noe Aleida Assmann viser til som latente minner, og forklarer ved at minnene ligger klar for å oppdages på ny. Den siste som deler sine tanker er «Aslaug» som når hun ser tilbake er glad og takknemlig for at hun har opplevd det hun har og for at hun alltid har fulgt hjertet sitt, til tross for at dette var å gå imot de allmenne kulturelle holdningene. Hun trekker frem et minne om en konfirmant som i nyere tid fortalte henne at hun ikke hadde vært i livet hvis det ikke var for «Aslaug» og hennes holdning til skeive.

4.8 Manglende dokumentasjon og bevaring

Som den siste delen av denne analysen ønsket jeg å høre fra kvinnene hvilke tanker de hadde rundt den manglende dokumentasjonen og bevaringen av den skeive historien i Rogaland. I og med at det var akkurat dette temaet som la grunnlaget for forskningsspørsmålene i min masteroppgave. Selv om det i denne delen av analysen ikke er et like stort fokus på hvilke minner kvinnene har knyttet til nettopp dette temaet har jeg likevel valgt å se nærmere på dette der hvor jeg ser det som naturlig.

Det første som blir nevnt når spørsmålet om grunner til mangel på dokumentasjon blir stilt er religionen, kristendommen, pietismen, det mørke vestland og dens jerngrep på befolkningen i fylket. Blant annet trekker «Solfrid» frem dette som en grunn for den manglende dokumentasjonen:

Det er det mørke fastland. Fra Haugesund og sørover. Pietismen råder. En veldig streng religion. En får ikke lov å være glad (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8).

Hun viser til at det er fordi det ikke var lov å være homofil i de religiøse kretsene og fordi religionen ikke bare stod sterkt innenfor de religiøse kretsene men også fordi den stod sterkt eller i samfunnet. Verdiene og holdningene til et samfunn var bygget på religionen (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8). Dette samsvarer med de minner og de teorier som ble belyst under temaet kalt «Bibelbeltet». De kulturelle minnene som lå til grunn for verdier og holdninger i samfunnet var preget av å være religiøse. Dette igjen ledet til en generell stillhet rundt homofili og for flere av dem som var homofile var det uaktuelt å la folk få vite deres legning.

Det er også her at både Marit og Aslaug trekker inn Arnfinn Nordbø som et eksempel på hvorfor religionen er en del av grunnen til mangelen på dokumentasjon om det skeive miljøet og den skeive historien fra Rogaland fylke. Marit viser til Nordbøslakta som et eksempel på hvordan det var å komme ut som skeiv innenfor et religiøst samfunn og hvordan Arnfinn ble kastet ut fra sitt eget hjem av sin egen familie. Om hvordan han i senere tid skrev bok om

hendelsen hvor foreldrene var intervjuet. Hvor de fortalte at de ikke kunne ha noe med han å gjøre. At han ikke var velkommen hjem noe mer (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). «Aslaug» kan også selv huske all støyen som oppstod både da han kom ut av skapet, men også da han skrev boken. Hun møtte ham også da hun var prest i kirken (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Selv om hans bok som nevnt tidligere er selvbiografisk er likevel utgivelsen av boken et ledd i en stadig større dokumentering om det skeive livet fra Stavanger og omegn. En kan si at hans bok er blitt en del av kanonen som Aleida Assman viser til. Kanonen står for det aktive arbeidsminnet av et samfunn som definerer og støtter den kulturelle identiteten til en gruppe (Jfr. Kap. 2.7.1). Hans bok er med andre ord med på å definere og støtte den kulturelle identiteten til skeive fra Rogaland som en gruppe gjennom å vise til hvordan det var for han selv, men også for mange andre som gikk gjennom lignende opplevelser som det han gjorde. «Aslaug» trekker også her inn et eksempel på hva religionen og samfunnets holdninger mot de skeive kan ha resultert i. Hun trekker paralleller mellom de skeives kamp for å få lov til å være seg selv i et fylke hvor det hele ikke var godtatt med fornorskingen av samene. Hun legger til at det kanskje kan være en litt sær sammenligning, men at fornorskingen av samene ledet til at flere samer la lokk over den samiske historien fordi de ønsket så sterkt å være så like som mulig som storsamfunnet ellers. Ikke et ønske av egen vilje, men av frykt for hva som kunne skje hvis de ikke gjorde det. Som et resultat av dette har mye av deres historie gått tapt, og på et tidspunkt var språket også i ferd med å forsvinne. Hun trekker også frem Romanifolket og Taterne som et eksempel. Det er av dem flere som fortsatt ikke tør å si høyt til de andre i samfunnet at de tilhører en av disse gruppene, av frykt for å bli dømt eller sett ned på av sine medborgere (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10). Kanskje er «Aslaug» inne på noe. Det de skeive, samene, romanifolket og taterne har til felles er nettopp det faktum at de er minoriteter i et samfunn. Grupper som lett har blitt offer for en offentlig sensurering. Dette definerer Aleida Assmann som den aktive formen for å glemme. Den aktive formen for å glemme er en bevisst handling. En slags form for å kaste og ødelegge. Selv om det å glemme er nødvendig og en konstruktiv del av en indre sosial forandring, er handlingen likevel svært ødeleggende når handlingen er rettet mot en fremmed kultur eller en forfulgt minoritet. Sensur har blant annet vært et kraftig om ikke alltid suksessfullt instrument for å ødelegge materielle og mentale kulturelle produkter (Jfr. Kap. 2.6.1). Den stillheten som rådet i samfunnet om de skeive, og det tabuet som hang sammen med stillheten kan på sett og vis betegnes som en form for sensur.

I tillegg til en sterk religion som la føringer for folks oppførsel i regionen må en også se til mangelen på tidsvitner som en grunn til hvorfor dokumentasjonen er preget av et lite volum. Turid trekker blant annet frem en lesbisk venninne som valgte å avslutte livet sitt januar 1982, Stein som var med henne til Eiganes valgte det samme bare en måned etterpå og han tredje, han som var så feminin, han gikk bort i 1988. Tre av hennes nærmeste venner borte i løpet av en periode på seks år (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Mellom de årene var det flere av hennes venner og bekjente som døde av Aids epidemien som pågikk, noe også «Martine» viser til. Noen av dem var aktive i organisasjonen i Stavanger. På grunn av dette er det dessverre ikke så mange gjenlevende av de som var skeive både før og etter 70-tallet (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9). Dette kan være en av grunnene til at det ikke finnes like mye skeiv dokumentasjon fra Rogaland og stedene rundt.

Turid trekker også frem det faktum at organisasjonsarbeidet for de skeive kom sent i gang i Stavanger, og at dette også er en del av det logiske svaret på hvorfor dokumentasjonen er mangelfull. Møter og treff avholdt hjemme hos privatpersoner og en hadde ikke nødvendigvis skrivemaskin eller blåpapir. De hadde heller ikke datamaskiner og kopimaskiner slik som en har nå i dag. I tillegg til dette flyttet folk på seg, og de var ofte bare leieboere der de bodde. Så under de mange flytteprosessene ble mye kastet. En så bare at det var noen håndskrevne notater og antok at det ikke var noe viktig som stod på dem. Så det meste forsvant nok i flyttinger fordi det ikke var lagret på noe harddisk eller diskett. En hadde ikke noe lagringsmedia, en hadde kun papir. En hadde heller ikke lokaler til å oppbevare de aktuelle papirene i (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6). Ser en da til Aleida Assmans teori om de kulturelle minnene understreker hun i tillegg at utvelgelseskriteriene for hva som skal huskes og sirkuleres i det aktive kulturelle minnet og hva som bare skal lagres ikke er klare og heller ikke ubestridte (Jfr. Kap. 2.7). En kan med andre ord si at fordi en ikke hadde klare retningslinjer om hva som burde lagres når det da gjaldt organisasjonsarbeidet som ble gjort så var det heller ingen som sørget for at de aktuelle dokumentene ble tatt vare på. Hun viser også til at arkivers lagringsplass i moderne tid har overgått menneskers aktive minner. Spesielt i den digitale tidsalder har skillet mellom den eksterne informasjonen og den interne kunnskapen blitt enda mer dramatisk. Kapasiteten til datamaskiner dobles hvert andre år, mens den menneskelige kapasiteten er lik (Jfr. Kap. 2.7.3). Dette kan vise til at en nå i dag ved datamaskinenes hjelp har mulighet til å ivareta og dokumentere på en helt annen måte enn en hadde mulighet til å gjøre før, og at det på grunn av dette blir feil å skulle sammenligne den dokumentasjonen som ble gjort eller ikke med hvilke muligheter en har nå i dag. Marit

trekker likevel frem at det muligens kan finnes noe arkivmateriale i form av strafferegister hos politiet som vil kunne tilsi hvem som var homofile eller ei før 1972 (Jfr. Intervju 4, vedlegg 9).

Hadde kvinnene noen tanker rundt den manglende dokumentasjonen med henblikk på fremtiden var også et av spørsmålene som ble stilt til kvinnene som ble intervjuet. Dette spørsmålet ble stilt fordi jeg som historiestudent har tilegnet meg kunnskap om hvorfor det å dokumentere og formidle historien er viktig. På grunnlag av dette var det derfor interessant for meg å se hva kvinner som ikke har bakgrunn innenfor academia og historiefagene tenkte rundt temaet.

«Solfrid» viser til at hun tror en vedvarende mangel på dokumentasjon med tanke på fremtiden vil kunne resultere i at mennesker både nå og fremover vil kunne anta at det ikke er eller fantes homofile i Rogaland, eller at det var så vanskelig å være homofil i Rogaland at ingen turte å lette på sløret. Det kan da bli en større sjanse for at folk kan vokse opp til å bli homofobe eller fortsette å være homofobe fordi de ikke har møtt eller hørt om/lest om mennesker som var og er skeive. Spesielt er hun redd for at dette skal påvirke de eldre generasjonenes holdninger (Jfr. Intervju 3, vedlegg 8). Her kan en trekke inn Aleida Assmans sitat «De som ikke kan huske fortiden sin er dømt til å gjenta den». Hun viser til at et samfunn blir synlig for seg selv og andre gjennom sin kulturelle arv. Hvilken fortid som blir tydeliggjort i arven og hvilke verdier som dukker opp i sin identifiseringstilegnelse forteller oss mye om grunnloven og tendensene til et samfunn (Jfr. Kap. 2.7). Med andre ord kan en si at hvis en ikke aktivt arbeider for å dokumentere og formidle den skeive historien i Rogaland risikerer en at samfunnet tilegner seg en oppfatning om at den delen av historien ikke er viktig.

I tillegg til dette risikerer en at historien gjentar seg selv fordi en ikke har håndfaste kilder å se tilbake til for å lære av fortiden. Turid understreker dette ved å vise til at det ikke hjelper med det de klarte å oppnå på 70 og 80-tallet hvis ingen er på vakt og arbeider for å beholde det, videreutvikle det og videreføre det. Hun sier med styrke i stemmen:

Vi MÅ ikke glemme, vi MÅ ikke glemme det som har blitt gjort! Vi må huske og hver eneste dag jobbe for rettighetene våre (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Hun sikter til det at en må prøve å lære av historien også, slik at en ikke gjentar de negative hendelsene på ny. Blant annet tror hun det kan skape usikkerhet blant dem som kommer etter

henne. Hva var det som egentlig hendte, og hvorfor hendte det er spørsmål unge kan stille seg og ikke kunne få svar på. Lover og paragrafer som opphørte eller som ble vedtatt kan en se til lovverkene for. Men det andre, hvordan det var å leve som skeiv, hvordan miljøene var, hvordan arbeidet som pågikk over tid var med på å skape et samfunn som de unge nå i dag kan høste godene av. Forsvinner dette risikerer en at dagens unge ikke ser viktigheten av det å kjempe, noe som igjen kan resultere i at de rettighetene en allerede har kjempet frem forsvinner. Turid håper at de som kommer etter henne ser denne viktigheten av å fortsette å kjempe for sin rett til å elske den en måtte ønske og til å leve det livet en selv måtte ville (Jfr. Intervju 1, vedlegg 6).

Sist men ikke minst har også «Aslaug» noen tanker om dokumenteringens betydning for fremtiden. Hun har selv sett og erfart hvor viktig en bevaring og dokumentering kan være, med Bibelen som sin veileder i livet. I tillegg til dette tror hun alltid det er en fordel å vite mest mulig om historien vår, for å ikke skape et vakum hvor en selv er uvitende, slik hun selv var frem til hun ble 13. Hun legger til:

Nei, historie er viktig. Så ære være det arkivet i Bergen. Det visste jeg ikke fantes før du fortalte meg om det. Og ære være deg som tok deg tid til å samle sammen våre minner og fortellinger (Jfr. Intervju 5, vedlegg 10).

Arkivet «Aslaug» sikter til er «Skeivt Arkiv» i Bergen, som aktivt arbeider for å bevare og gjøre dokumenter og materiale relatert til den skeive historien tilgjengelig for dem som måtte ønske å benytte seg av det. Aleida Assman viser til at arkivet er basen for hva en kan si i fremtiden om nåtiden når nåtiden er blitt fortiden (Jfr. Kap. 2.7.2). Det historiske arkivet er med andre ord en slags beholder for dokumenter som har falt ut av deres institusjoner og som senere kan bli forstått og tolket i en ny kontekst. Innholdet i arkivet er lagret og potensielt tilgjengelig men det er ikke tolket. Det er jobben til andre, slik som den akademiske forskeren, eller kunstneren å undersøke innholdet i arkivet og gjenvinne informasjonen ved å sette det inn i en ny kontekst.

4.8.1 Oppsummering

Hvilke tanker de ulike kvinnene hadde om det faktum at det ikke finnes noe særlig dokumentasjon om den skeive historien i Rogaland ble denne analysens aller siste tema. Den første grunnen som blir gitt til hvorfor ikke noe er dokumentert er bibelbeltet og kristendommens jerngrep på samfunnet. «Solfrid» viser til dette ved at homofili ikke var godtatt i samfunnet, noe som resulterte i at flere ikke turte å komme ut av skapet. Det er også

her «Martine» og Marit trekker frem Arnfinn Nordbøs bok og den opplevelser han hadde da han selv kom ut av skapet i et kristent miljø på Randaberg. Hans bok kan sees som en del av den kulturelle minnekanonen som Aleida Assmann viser til. Den er blitt en del av en litterær kanon. «Aslaug» trekker frem samenes forforskning som et eksempel for å beskrive hva som kan være grunnen til manglende dokumentasjon ved å vise til at mye av samenes kultur og minner er gått tapt fordi en ikke turte å være seg selv, noe som igjen også kan være gjeldende for de skeive som vokste opp i Rogaland fylke. At de skeive har blitt offer for en aktiv sensurering som Aleida Assmann kaller det. Mangelen på tidsvitner trekker Turid frem. Det at mange av de skeive valgte å ta sine egne liv eller gikk bort i AIDS epidemien gjør at mange av dem som potensielt kunne dokumentert ikke fikk sjansen til det. Hun viser også til at en da organisasjonsarbeidet satte i gang ikke aktivt arbeidet for å dokumentere, og at en ikke hadde blåpapir eller datamaskiner med lagringsplass som en har nå i dag.

Kvinnene ble også spurt om de hadde noe tanker rundt fremtiden med tanke på mangelen på dokumentasjon. «Solfrid»s tanker om dette er at en i fremtiden kan lure på om det i det hele tatt fantes skeive i fylket og at en lettere kan oppleve homofobi, fordi en ikke har lært om skeive gjennom ulike kanaler. Dette samsvarer med det Aleida Assmann sier om at et samfunn blir synlig for seg selv og andre gjennom sin kulturelle arv. Velger en derfor å ikke dokumentere kan befolkningen tro at den delen av historien ikke er viktig. Turid viser også til hvor viktig det er å ikke glemme det som er blitt gjort, for å kunne lære av det slik at historien ikke gjentar seg. Og for at de unge som vokser opp skal forstå hva som måtte til for å skape det inkluderende samfunnet som er nå i dag. Den siste som deler sine tanker er «Aslaug» som sikter til hvor viktig det er å vite mest mulig om historien. Hun viser til Skeivt Arkiv i Bergen, og hvor viktig et slikt arkiv er. Aleida Assmann viser til at arkivet er en lagringsplass for minner, som en dag i fremtiden kan fortelle om nåtiden og fortiden. Og at det blant annet er forskere og akademikers oppgave å benytte seg av det som ligger lagret i arkivene.

5. Avsluttende drøfting og konklusjon

I oppgavens avsluttende kapittel er det ønskelig å se om problemstillingen ble besvart gjennom en drøfting av de funn som ble gjort i analysedelen. Det er også gjennom denne drøftingen et mål å se på bruken av de teorier som ble valgt og om valgene av disse var gode eller dårlige. Til slutt i dette kapittelet vil det forfattes en konklusjon på de spørsmål som la grunnlaget for masteroppgaven og mine tanker rundt denne konklusjonen.

Grunnlaget for problemstillingen lå som nevnt helt først i innledningen på denne oppgaven i et ønske om å se nærmere på hvilke minner eldre kvinner hadde om den skeive historien i Rogaland. Dette ønsket resulterte i problemstillingen som ble forfattet til å lyde slik:

«Hvilke minner har eldre kvinner om skeiv historie i Rogaland?».

I tillegg til dette ble det presentert to forskerspørsmål som jeg gjennom oppgaven ønsket å se nærmere på. Dette var spørsmål som gikk på hvilke tanker de intervjuede kvinnene hadde om mangelen på dokumentasjon og hvilke tanker de hadde rundt denne mangelen med tanke på fremtiden.

For å kunne besvare dette spørsmålet ble det utført fem ulike intervju med totalt syv ulike kvinner som på hver sin måte hadde minner knyttet til det som kan betegnes som den skeive historien i Rogaland. Transkripsjonene av de innhentede minnene la grunnlaget for analysens empiri. Ved å dele empirien inn i tematiske overskrifter ble det så mulig å gjennomføre en narrativ analyse som både hadde som oppgave å skape et narrativ ved å formidle det hele som en historie og også drøfte empirien i lys av teorien.

Analyseprosessen har til tider vært en krevende prosess, både i utvelgesmetoden av empiri som skulle brukes og selve gjennomførelsen av analysen. Blant annet var jeg ikke forberedt på at jeg selv skulle ende opp med å etablere emosjonelle bånd til kvinnene og deres historier. Til tross for dette emosjonelle båndet har jeg likevel gjort mitt aller beste for å løsrive meg fra dette i selve analysen ved å være så nøytral som mulig. Dette understreker likevel det faktum at ens arbeid som forsker og akademiker alltid vil bære preg av ens egne personlige forutsetninger og ståsted. Minnene som er trukket frem i analysen er derfor subjektivt tolket av meg, og ville potensielt ha blitt tolket annerledes av noen andre. De funn som er gjort og presentert representerer derfor ikke noe fasit, men er i stedet et produkt av mine egne tanker og meninger.

Med tanke på de funn som er gjort er det et funn som var gjeldende for hele oppgaven. Dette var funnet og min egen realisering av hvor komplekse kvinnenes minner var og er. De funn som er gjort gjennom analysen viser til det faktum at de ulike teoriene som er nevnt i teoridelen kontinuerlig overlapper og skli inn i hverandre når man tar dem i bruk i en slik analyse som det jeg har gjort. Dette har praktisk vist seg ved at det å skulle trekke ut kun en teori som skulle være implementerende for et minne var en vanskelig og til tider umulig oppgave å skulle gjennomføre. I flere av tilfellene ble det derfor enten tatt et aktivt valg om å kun trekke frem og vise til en spesifikk teori. I motsetning til dette ble det i andre tilfeller tatt et valg om å nevne og trekke inn flere teorier. Hvilke minner som er representert med hva var til dels tilfeldig og til dels et resultat av min egen elimineringsprosess hvor spesifikke karakteristikk for de ulike teoriene hjalp meg å definere hvilken teori som var gjeldende for hvert enkelt minne. At en slik måte å dele de ulike minnene inn på var gjeldene for store deler av minnene vitner om at minner i seg selv er en del av en dynamisk og stadig endrende prosess både på individnivå men også i det sosiale rom.

For å vise til et praktisk eksempel på dette fra analysen har jeg valgt å vise til «Aslaugs» minner om «Mannedamene» fra Haugesund. Hennes minner om kvinnene er et selvbiografisk minne som Halbwachs ville kalt det og et kulturelt minne, som Jan Assmann viser til. Dette fordi minnet er hennes eget og fordi historien om de to kvinnene med kallenavn *mannedamene* i nyere tid er arkivert og distribuert gjennom dokumentarer, artikler og bøker som er lett tilgjengelig for den allmenne befolkning (Jfr. Kap 4.1).

Kulturelle minner som Jan Assmann, John Czaplicka og til dels Aleida Assmann viser til skulle også vise seg å være gjeldende kategoriseringer for flere av kvinnenes minner. Selv om dette er teorien som i mine øyne er den mest komplekse av dem alle åpnet den likevel opp for muligheten til å kunne se på minner i et annerledes og mer betydningsfullt lys. Å ikke bare skulle tenke på kulturelle minner som håndfaste objekter med meningsbetydning men å skulle se utover objektens sfære til den til tider mer uforklarlige kulturelle sfæren som lever blant oss mennesker. Etter min mening er særlig disse iboende kulturelle minner et fenomen som burde studeres nærmere og som de fleste mennesker skulle vært klar over er en del av dem. Ved å tilegne seg kunnskap om de kulturelle minnene og hvordan de påvirker våre holdninger, vår oppførsel og vårt syn på verden vil en som menneske ha et bedre grunnlag for å kunne stille spørsmål ved sine egne holdninger, sin egen oppførsel og sitt eget syn på verden. Ved å stille spørsmål med dette har en som menneske mulighet til å endre og til å stake ut en ny kurs med nye kulturelle minner som vil gagne seg selv og sin omverden på en

bedre måte. Dette kom også frem i analysen hvor Turid gikk imot sine egne iboende fordommer mot homofile og hvor hun aktivt endret disse slik at hun ikke lenger hadde de samme fordommene.

Det var også spennende å se hvor mye stillhet har påvirket kvinnenens miljø gjennom årene. Selv om flere av kvinnenens minner ikke direkte bar preg av en slik stillhet var mangelen på minner hos noen av dem et tegn på en slik prosess. At «Maria» og «Gro» ikke visste at skeive fantes da de var barn eller det faktum at «Aslaug» ikke fikk vite om at skeive eksisterte før hun var tenåring er eksempler på dette. Dette igjen legger til rette for videre tenking og drøfting rundt menneskers egen evne eller mangel på evne til å se og oppfatte slike stillhetsprosesser i sine egne liv og nærmiljø. At kvinnene som ble intervjuet nå i dag ser at det rådet en slik stillhet tilsier ikke at de var klar over det da de selv var unge.

Å høre kvinnenens tanker rundt mangelen på dokumentering og hvordan dette vil kunne påvirke fremtiden må sies å ha vært høydepunktet i analysen som ble gjennomført. Dette fordi hovedfokuset der ikke nødvendigvis var å trekke inn teori, men å i stedet høre hva noen utenfor academia og historiestudiene tenker om temaet. Kvinnenens tanker om temaet ble en positiv overraskelse. Her vil jeg trekke inn Turids klare tanker om hvor viktig det er å ikke glemme hva som har hendt og «Aslaugs» tanker om hvor viktig historie er som to eksempler. Dette kan fortelle oss at hverdagslige mennesker har en iboende mulighet til å se seg selv og sin egen tid som en del av et større bilde. En kan her si at Aleida Assmanns teorier om bevaring av minner gjennom kanonen og arkiver stemmer, og hvor viktig et slikt arbeid er for å bevare det en kan.

Når jeg da ser tilbake på mine valg av teorier som ble brukt i analysen er følelsen jeg sitter igjen med at valgene var gode. Jeg vil også påstå at det var smarte valg, da teoriene ikke bare kunne brukes for å beskrive og definere de ulike minnene, men også fordi de kunne brukes som et knippe med retningslinjer for videre tenking. I tillegg til dette viste det seg gjennom analysen at noen av minnene ikke samsvarte med det teoriene sa. Slik som «Solfrids» vonde minne om hvordan samboerens far uttalte seg under hennes begravelse. I teorien skulle et såpass vondt minne i følge Aleida Assmann vært fortrent og/eller glemt grunnet psykologisk press. Dette var ikke tilfelle, noe som motsier at denne teorien kan brukes om alle vonde minner.

De funn som er gjort og den drøftingen som er gjort både i selve analysen men også i første del av dette kapittelet gjør at jeg sitter igjen med en overordnet generell konklusjon med

utgangspunkt i oppgavens problemstilling som er at de eldre kvinnene besitter minner som på hver sin måte kan trekke linjer til hver eneste teori som legges frem i teorikapittelet. En besitter som menneske med andre ord ikke bare en spesifikk type minner, men i stedet et hav av ulike minner som gjennom en aktiv prosess er med på å orientere og veilede oss som mennesker i de samfunn vi bor i og som veileder oss med tanke på hvordan vi forholder oss til vår egen fortid, nåtid og fremtid. De minner som er trukket frem og belyst i analysedelen av denne oppgaven vitner om at dette er tilfelle. Ved å legge frem minnene i lys av den aktuelle teorien har det også tilrettelagt for drøfting rundt de ulike teoriene, da spesifikt rettet mot de styrker og svakheter hver teori besitter. Analysen har vist at det fortsatt er rom for tolkning av teoriene og for en potensiell nyansering av de teorier som allerede finnes.

Sist men ikke minst har analysen påpekt et eksisterende behov for å videreføre det påbegynte arbeidet med å innsamle og bevare de minner som eldre besitter om den skeive historien i Rogaland. Selv om det i denne oppgaven ble tatt et aktivt valg ved å kun benytte meg av kvinner som informanter, noe jeg fortsatt står ved lag, vil det om arbeidet skal fortsette være aktuelt å ikke bare innhente eldre kvinners minner, men også eldre menns minner, for å på best mulig måte bevare et tilfredsstillende mangfold av minner. Det vil også gagne et videre arbeid å intervju enda flere mennesker fra ulike grupper i samfunnet. Det å intervju en eldre religiøs person som ikke støtter skeive for eksempel. Eller noen som en gang arbeidet innenfor rettsvesenet, enten som politi eller dommer. Jo flere mennesker fra ulike grupper i samfunnet som blir intervjuet jo klarere og fyldigere vil samlingen bli. Dessverre har også analysen påpekt det faktum at tiden spiller imot dette eventuelle arbeidet og det faktum at flere viktige minner allerede kan være tapt som en følge av dette. Til tross for dette viser analysens funn at det likevel er verdt et forsøk. At det gjøres et forsøk på å samle inn enda flere minner som til sammen kan brukes for å muligens nedskrive og forfatte en helhetlig historie som enda ikke har sett dagens lys. Historien om skeive i Rogaland.

6. Litteraturliste

Arukwe, A., (2012, 20.oktober). Når ble det galt å være homofil?.

Hentet fra: <https://p3.no/nar-ble-det-galt-a-vaere-homo/>

Assmann, A. (2011). *Cultural memory and Western civilization : Functions, media, archives.*

Cambridge: Cambridge University Press.

Assmann J. (2011). Communicative and Cultural Memory. In: Meusburger P., Heffernan

M., Wunder E. (eds) *Cultural Memories – The Geographical point of view.* London and New York: Springer 15-28.

Assmann, J., & Czaplicka, J. (1995). *Collective Memory and Cultural Identity.* New German

Critique, (65), 125-133. URL: <https://www.jstor.org/stable/488538>

Dessingué, A., & Winter, J.M. (2016). Introduction : Remembering, forgetting and silence. In

Dessingué, A. & Winter, J.M. (Red.), *Beyond Memory. Silence and the Aesthetics of Remembrance.* (s. 1-12). New York: Routledge.

Engesbak, R. (2013, 26.juni). Historien om Stonewall. *BLIKK*. Hentet fra:

<https://blikk.no/historien-om-stonewall/112630>

Erl, A., Nunning, A., Young, S.B, (2010). *A companion to cultural memory studies.*

Berlin: De Gruyter.

Forsell, I. (2018). *Etableringen av 22. juli-senteret: En undersøkelse av diskursen i media.*

(Mastergradsavhandling, Universitetet i Stavanger). Hentet fra:

https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/2503760/Forsell_Ingrid.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Halbwachs, M., & Coser, L. (1992). *On collective memory (The Heritage of sociology).*

Chicago, Ill.: University of Chicago Press.

Hammer, O.I.N. (2018). *Skeiv identitet i Trondheim på 1960- og 70-tallet. En studie av*

homomiljøets utvikling, og §213s betydning i prosessen. (Mastergradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet). Hentet fra:

https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2503378/Hammer_OddIvar_Noremsaune.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Hansen, C.S. (2018). *Minnestedet etter Utøya-massakren. En analyse av den offentlige debattens utvikling og konsekvenser*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Stavanger). Hentet fra: https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/2504253/Soyland_CharlotteHansen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hannsen, T., (2017, 30.januar). Homofile og lesbiske kan gifte seg i kirken fra 1.februar. *Adresseavisen*. Hentet fra: <https://www.adressa.no/nyheter/innenriks/2017/01/30/Homofile-og-lesbiske-kan-gifte-seg-i-kirken-fra-1.-februar-14134807.ece>
- Hauan, M. (2006). *Kunnskapssamtaler - samtaler til kunnskap : Intervju som metode* (pp. S.8-19). Oslo.
- Henmo, O. (2015). *Kampene : Et portrett av Kim Friele*. Oslo: Cappelen Damm.
- Hovland, E. (Red). (2008). *Skeiv i sørvest*. Stavanger: LLH Rogaland.
- Johansen, H. (2019). *Skeive linjer i norsk historie : Frå norrøn tid til i dag*. Oslo: Samlaget.
- Knutsen, K. (2016). Strategic silence : political persuasion between the remembered and the forgotten. In Dessingué, A. & Winter, J.M. (Red.), *Beyond Memory. Silence and the Aesthetics of Remembrance*. (s. 125-140). New York: Routledge.
- Kristiansen, H.W. (2008). *Masker og Motstand : diskre homoliv i Norge 1920 – 1970*. Oslo: Unipub.
- Kvale, S., Anderssen, T., & Rygge, J. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Adnotam Gyldendal.
- Nordbø, A. (2009). *Betre død enn homofil? : å vere kristen og homo*. Oslo: Samlaget.
- Skeivt Arkiv. (u.å.). Tidslinje. Hentet 21.april 2020 fra: <https://skeivtarkiv.no/tidslinje#event-ragr>
- Skjelbred, A., Moestue, A., & Norsk etnologisk gransking. (2006). *Kunnskapssamtaler* (Vol. 39, By og bygd (Oslo : 1943 : trykt utg.)). Oslo: NEG, Norsk folkemuseum.
- Trettebergstuen, A., & Nylund, B. (2017). *Homo : For deg som er, lurer på om du er eller har lyst til å bli homo : Eller for deg som bare lurer på hvordan disse homogreiene funker*. Oslo: Pitch forl.

7. Vedlegg

7.1. Vedlegg 1: Egenerklæring

UNIVERSITETET I STAVANGER –

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

Jeg erklærer herved at innlevert skriftlig arbeid i emne nr:

MHIMAS 1

Historiedidaktikk masteroppgave

emnenummer

emnenavn

1. ikke tidligere har vært brukt til skriftlige innleveringer ved Universitetet i Stavanger eller annet lærested.
2. ikke gjengir andres arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
3. ikke gjengir eget tidligere arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
4. oppgir alle referanser/kilder (også hentet fra Internett) i litteraturlisten.
5. markerer sitater med anførselstegn eller innrykk og anviser hvor sitatet er hentet.

Jeg er kjent med at brudd på disse bestemmelsene er å betrakte som fusk. Fusk eller forsøk på fusk vil bli behandlet slik som beskrevet i Lov om universiteter og høyskoler, §§ 54, nr. 1 b og 42, nr. 3.

Jeg er villig til å la Universitetet i Stavanger få rett til å bruke denne besvarelsen i forsknings- og undervisningssammenheng: Sett ett kryss:

Ja: Nei:

Sted/dato: Stavanger, 15.05.2020

Underskrift:

Grethe Marie Strøm

7.2 Vedlegg 2: Intervjuguide – skeive

Presentasjon av formål med intervjuet:

- masteroppgave ved Universitetet i Stavanger
- innhenting av kvalitativt kildemateriale gjennom intervju
- grunnlag for hvorfor intervjuobjekt er valgt
- informasjon om personvernrettigheter
- informasjon om lydopptak

Innledende samtale spørsmål:

- Fortell litt mer om hvem du er, hva du har gjort i ditt liv og hvilken rolle du har hatt i det skeive miljøet i Rogaland/Norge.
- Har du noe kunnskap til og/eller fortellinger om hvordan det skeive miljøet i Rogaland var før 1970?
- Kan du huske noe om hvordan samfunnets holdninger til skeive var før 1970? Hva husker du i så fall? Fortell.
- Hvordan påvirket samfunnets holdninger din egen oppvekst som skeiv?
- Hva tror du er grunnen til at det finnes så lite arkivmateriale om skeiv historie i Rogaland før 1970?
- Hva tenker du rundt det at den eldre skeive historien (i Rogaland) ikke er skriftlig dokumentert?
- Kan en slik ikke-dokumentering få konsekvenser? I så fall, hvilke?
- Er det noe mer du ønsker å fortelle?

7.3 Vedlegg 3: Intervjuguide – heterofile

Presentasjon av formål med intervjuet:

- masteroppgave ved Universitetet i Stavanger
- innhenting av kvalitativt kildemateriale gjennom intervju
- grunnlag for hvorfor intervjuobjekt er valgt
- informasjon om personvernrettigheter
- informasjon om lydopptak

Innledende samtale spørsmål:

- Fortell litt mer om hvem du er, hva du har gjort i ditt liv og hvilken rolle du har hatt i

samfunnet eller arbeidslivet i Rogaland/Norge.

- Har du noe kunnskap til og/eller fortellinger om hvordan det skeive miljøet i Rogaland var før 1970? - Kan du huske noe om hvordan samfunnets holdninger til skeive var før 1970? Hva husker du i så fall? Fortell.

- Hvordan påvirket samfunnets holdninger din egen oppvekst?

- Hva tror du er grunnen til at det finnes så lite arkivmateriale om skeiv historie i Rogaland før 1970?

- Hva tenker du rundt det at den eldre skeive historien (i Rogaland) ikke er skriftlig dokumentert?

- Kan en slik ikke-dokumentering få konsekvenser? I så fall, hvilke?

- Er det noe mer du ønsker å fortelle?

7.4 Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet "Skeiv historie i Rogaland før 1970"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å innsamle og forfatte en masteroppgave om skeiv historie i Rogaland før 1970. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom intervjuer er det ønskelig å forfatte en masteroppgave som tar for seg skeiv historie i Rogaland før 1970. Det finnes svært lite, om enn noe, skriftlig arkivmateriale fra før den perioden. Da spesielt med tanke på hverdagslivet til de skeive som levde i fylket og de holdninger mot skeive som eksisterte i samfunnet på denne tiden.

Det vil gjennomføres intervju med eldre personer som enten personlig har tilkobling til det skeive miljøet eller heterofile personer som vil kunne uttale seg om hvordan det var før den gitte tid. I tillegg til dette vil det brukes det kildematerialet som finnes gjennom avisartikler og eventuelt annet materiale som finnes hos Skeivt Arkiv i Bergen samt litteratur i form av bøker rundt temaet.

Selve masteroppgaven vil være på 40 000 ord +/- 10%. Oppnår oppgaven karakteren C eller bedre vil den publiseres offentlig på Universitetet i Stavangers egen nettside for masteroppgaver.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

På grunnlag av din personlige tilknytning til det skeive miljøet, kunnskap om temaet og/eller alder har du fått spørsmål om å delta i dette forskningsprosjektet. Dine kontaktopplysninger er hentet gjennom eget nettverk og/eller internettsøk.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du vil bli stilt spørsmål av meg. Dine svar på spørsmålene vil bli tatt opp via lydopptak og transkribert etter intervjuets slutt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Veileder for masteroppgaven vil ha tilgang til intervjuet som transkriberes.
- Navn og kontaktopplysninger på lydopptak vil erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Lydopptak vil lagres på egen harddisk frem til prosjektets slutt og vil etter dette slettes.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes mai 2020. Etter prosjektslutt vil lydopptak fra intervju ødelegges og slettes. Publiseres masteroppgaven som nevnt ovenfor på internett er dette for å kunne brukes av senere studenter som en mal eller for å innhente nyttig informasjon de måtte trenge i sine egne forskningsarbeid. Velger du derfor å la ditt ekte navn brukes i oppgaven vil navnet lagres i oppgaven på ubestemt tid, eller til Universitetet i Stavanger måtte velge å slette oppgaven.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Stavanger ved Alexandre Dessingué på epost alexandre.dessingue@uis.no eller telefon: 51 83 13 80.
- Universitetet i Stavanger sitt personvernombud: personvernombud@uis.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost personverntjenester@nsd.no eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Alexandre Dessingué

Professor/veileder

Grethe Marie Strøm

Masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Skeiv historie i Rogaland før 1970» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes gjennom navn og at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, hvis masteroppgave publiseres på internett

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. Mai 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Samtykkeerklæring (anonym)

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Skeiv historie i Rogaland før 1970» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. Mai 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.5 Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Skeiv historie i Rogaland før 1970

Referansenummer

875392

Registrert

16.10.2019 av Grethe Marie Strøm - gm.strom@stud.uis.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Institutt for kultur- og språkvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Alexandre Dessingué, alexandre.dessingue@uis.no, tlf: 51831380

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Grethe Marie Strøm, grethe.strom@hotmail.com, tlf: 90081222

Prosjektperiode

20.11.2019 - 18.05.2020

Status

18.11.2019 - Vurdert

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 18.11.19 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om seksuelle forhold eller orientering samt alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 18.05.20.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER NSD

vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD:

Silje Fjelberg Opsvik Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

7.6 Vedlegg 6: Intervju – Turid

Fortell litt mer om hvem du er, hva du har gjort i ditt liv og hvilken rolle du har hatt i det skeive miljøet i Rogaland/Norge.

Jeg kom ut av skapet høsten 1978 i Bergen. Den gangen hadde Kim Friele ekskludert 33 homofile og lesbiske fra det norske forbund av 48. Så det var ganske ampert i Bergen. Jeg skjønnte ikke helt hva det var som hadde skjedd. Men jeg ble kjent med en del homser og lesber på en pub som kle kant Bangla. De personene som jeg fikk kontakt med der var enten ekskludert eller solidariske med de som var ekskludert fra forbundet av Kim. Så jeg... ehm... **latter** jeg var med de ekskluderte holdt jeg på å si.

De utenfor?

Yes. De utenfor. Jeg syns det var kjekke folk og fredelige var de. Så jeg var mye med dem. Og så var jeg på en fest, en privat fest, fordi de ekskluderte og solidariske fikk ikke lov å gå på ranhuset som DNF driftet i Bergen. Det var første gang jeg så to menn kysse. Jeg tenkte blærh **vemmelse**. Men det er jo noe med det, vi skeive vokste opp med de samme fordommene som alle andre. Og så, det må jeg bare si nå, det er helt greit å ha fordommer, men det er ikke greit å ikke gjøre noe med de fordommene. Så jeg kvittet meg fort med de fordommene. Og fant jo egentlig bare ut at det var jo ganske flott.

Den ene gangen vi var der så kom det opp, inn i stua, som var i motsatt ende av der jeg satt, en mann gjennom døra. Og så tenkte jeg «jøss, er DU her?!». Det var en mann fra bygda mi. Jeg lurte på om han så meg, for han snudde seg fort og forsvant ut døra igjen. Og jeg så han aldri mer igjen.

Litt senere fikk jeg en telefon fra en bedrift i bygda mi, om jeg kunne tenke meg en jobb der. Og da var jeg så dum at jeg sa ja. Men jeg var liksom så usikker og livet var i fritt fall og jeg visste ikke hvem var og hvor jeg var på vei hen. Alt var bare totalt kaos inni meg. Jeg ante liksom ikke noe om hvor jeg skulle finne noe fotfeste i livet.

Så jeg takket ja og reiste etter hvert tilbake tid. Og da jeg kom hjem så viste det seg at alle visste, hele bygda og foreldrene mine visste at jeg var homo. Og jeg hadde ikke fortalt det til noen. MEN, jeg hadde sett en mann fra bygda mi i en dør på en fest.

Og selv så var jeg jo, jeg var ikke selv klar over hvem jeg var. Jeg var et kaos av følelser, tanker. Jeg hadde ingen identitet. Så jeg var ikke klar for å ta en diskusjon egentlig. Og det var i vært fall ikke moren min heller. Så det ble full skjæring der.

Venner som jeg hadde hatt gikk nå på andre siden av gaten når de så meg. Så det var ganske tøft. Og jeg var ikke forberedt på det. Jeg var ikke klar for det. Jeg visste ikke hvordan jeg skulle gripe det an. Og arbeidsgiver hørte jo de samme ryktene. Jeg kan jo ikke påstå. Etter hvert så gjorde jeg ikke akkurat en god jobb på enkelte områder. Men, arbeidsgiveren gjorde det veldig vanskelig for meg også. Bortimot umulig. Så etter en stund. Etter noen måneder så bare kollapset jeg og ble lagt inn på sykehuset. Jeg var bare skinn og ben. Dette var i 1978/79. På sykehuset sa legen til meg at jeg ikke skulle gå tilbake til den jobben der. Jeg skulle si opp og så skulle han sykemelde meg ut oppsigelsestiden. Så da jeg sa opp og ble sykemeldt så ansatte de tre stykker for å gjøre den jobben jeg hadde måtte gjøre. Så jeg tenker, det var ikke rart at det gikk som det gikk med meg. Jeg arbeidet fra tidlig morgen til sent på kvelden. Sov kanskje 4-5 timer hver natt. Hadde ikke tid til å spise. Hadde rett og slett en ufrivillig anoreksi for å sette det på spissen.

Så med andre ord så var ikke livet godt. Jeg valgte da å dra derfra. Dro tilbake til Bergen. Da jeg bodde i Bergen før alt dette hadde jeg truffet en dame på Bangla. Som jeg trodde jeg var veldig forelsket i. Jeg hadde jo aldri kjent på forelskelse før. Det var en helt ny følelse. Og det var jo fantastisk. Men jeg har jo i ettertid, etter jeg ble mer voksen. For da jeg var 22-23 år så var jeg på et følelsesmessig stadie som heteroene er når de er 13-14-15. På den tiden så var det forventet at en skulle bo sammen når en var på den alderen jeg var. Mens egentlig så skulle jeg gjort som de 13-15 årige heteroene og fulgt hverandre til porten for å så si hade. Med foreldre som stod innenfor og sa nei til noe mer. Det var jo der jeg var følelsesmessig fordi jeg ikke hadde noe tidligere erfaring. Jeg hadde ikke hatt noen følelser. Jeg hadde ikke vært forelsket. Jeg trodde bare jeg var sent utviklet eller tenkte tanker som «hva feiler det meg?». Jeg visste ikke at jeg var homo. Før jeg plutselig kom inn på den puben i Bergen og forstod at oisann, kanskje det er noe her.

Så det var jo et kjempe sjokk. Og jeg tror jo som sagt at jeg i ettertid ser at jeg var mer forelska i forelskelsen enn i hun dama. Vi prater og snakker veldig godt sammen enda altså.

Men på den tiden hadde hun akkurat sagt ja til en jobb i Nord-Norge. Så jeg flyttet til Harstad. **Latter.** Jeg hadde nå drømt om Nord-Norge og tenkt at jeg en gang skulle dra dit i løpet av livet. Så ble det bare en realitet litt raskere enn jeg hadde forestilt meg.

Så da, sommeren 1979. Da flyttet vi til Harstad. Og der hadde jeg ingenting. Ikke jobb eller noe. Jeg hadde en bil med en stereo med en plate i. Det var alt jeg eide. Jeg flyttet dit for kjærligheten rett og slett. Så jeg gikk på arbeidskontoret for å se om det fantes noe jobb til meg og da sa han som arbeidet der at «jeg er så luta lei av alle dei søringane som kjæm hit og tror dei kan leve av bærre luft og kjærligheit». **Latter.** Så det var en god velkomst å få. Velkommen til nord-norge liksom. Men jeg fikk meg jobb i televerket.

Selve forholdet gikk adundas. Dette måtte nesten det. Det var så mye. Og jeg gikk ikke godt sammen med foreldrene hennes. Så selvfølgelig endte forholdet slik til slutt. Det var slutt påsken 1980.

Jeg ble værende der oppe. Og var mye i Tromsø. Noe som resulterte i at jeg ble med og stiftet «den homofil og lesbiske bevegelse» der oppe. Der var jeg ganske aktiv.

På denne tiden var homobevegelsen og kvinnebevegelsen nok litt påvirket av venstresiden. En skulle ikke ha ledere, en skulle ha flat struktur. Ingen skulle styre. Ingen skulle være sjef. Men det var jeg imot. Jeg ønsket ikke at hvem som helst skulle kunne komme inn fra gata og bare bestemme. Så til slutt så fikk jeg gjennom struktur med leder og vedteker og hele pakka. I ettertid fikk jeg høre av en venn at hadde det ikke vært for meg som stod på mitt så hadde ikke organisasjonen overlevd sitt første år en gang.

Så var det ei venninne av meg som skulle gifte seg så jeg dro til Stavanger. På dette tidspunktet visste jeg ikke helt hva jeg skulle gjøre videre. Men jeg fikk meg noen småjobber rundt omkring så jeg kunne få litt lønn og bodde hos noen venner her. Et vennepar som hadde et ekstra rom.

På denne tiden var det mye festing. Mye drikking. Det var også veldig mye... det som homsene kalte for poppers. Jeg tror det egentlig var hjertemedisin. Jeg forstod ikke helt vitsen med det. Jeg har aldri prøvd det. Var overhodet ikke interessert. Og så var det veldig mye alkohol. Og så tror jeg noen. Eller, jeg forlot en del fester fordi det luktet cannabis. Hvis det var vorspiel eller fester med stoff, da gikk jeg. Jeg var veldig,

veldig imot det. Så det var ikke jeg med på. Så jeg vet det eksisterte, men jeg tror ikke egentlig det var så mange som gjorde det.

Jeg kunne være på en fest og så kunne jeg høre noen spørre «har du poppers?» og jeg bare «poppers, hva er det for noe?». For å høre at det var hjertemedisin og spørre dem om de hadde dårlig hjerte. Det var meg. Jeg levde ikke i deres verden. Det var ikke rart de så rart på meg **latter**.

Jeg tilhørte pilskulturen jeg. Var veldig glad i øl og det er jeg fremdeles. Lyst øl, ikke mørkt. Så jeg var ikke helt der hvor mange andre var når det gjaldt andre stoffer. Hvis de andre dro frem en slik sigarett eller joint heter det vel som gikk på rundgang. Da sa jeg takk for meg og gikk. De satt jo bare der i en sirkel med bena i kryss og sa ikke et ord. Det var jo ikke gøy en plass. Drakk de alkohol så var nå det litt bedre i vært fall for da ble det litt liv i dem.

Utover den høsten, da jeg hadde kommet til Stavanger så ble det Corvetten, det var et av to utesteder i Stavanger. En hadde også Alstor, men der gikk unge Høyre. På dans. Og så var det Atlantic, de hadde bar på hotellet. Men jeg tror en måtte bo, eller ha et rom på hotellet for å kunne gå i baren hvis jeg husker rett. Så da var det Corvetten og så var det Dickens. Corvetten var i andre etasje, høneloftet ble det kalt. Der gikk homser, lesber, sosial høyskolestudenter, skuespillere ansatt på Rogaland teater, raddiser. Så hadde de en gitar bak disken, så av og til, hvis det var en som kunne spille gitar, så fikk en låne gitaren og så var det allsang og kampsang. Jeg husker ikke navnet på den ene sangen men jeg husker refrenget «bella ciao, bella ciao, bella ciao». Der litt morsomt at jeg husker det fortsatt. Det var en sør-amerikansk frigjøringsang.

Vi gikk også i en del demonstrasjonstog ute, mot både ditten og datten. Vi var for mye, men ikke for krig.

Men jeg likte meg veldig godt på Corvetten altså. Det var et utrolig godt miljø der. På fredager og lørdager så gikk vi ned dit senest kl 17-18. Kl 18 var det for sent, da kom en ikke inn. Da var det fullt. De stengte serveringen kl 11 og så måtte en være ute av lokalet til kl 23:30. Det var Krf da, med Krf ordfører. Så det var strengere da en nå kan en si. Og på grunn av dette var det noe vanvittig med nachspiel etter at utestedene stengte ned. Og det var egentlig verre en verst på de nachspielene. Så det var nok det som gjorde at de etter noen år utvider sjenketidene. For å få roet ned.

Jeg husker en kveld, jeg var med to homser. Jeg likte veldig godt begge to. Han ene var ei skrulle (feminin), og han var skrulle ute på gaten også. Og fikk utrolig mye drit slengt etter seg. Om han ble slått ned er jeg usikker på, men jeg vet at han måtte tåle uendelig mye. Også innenfor homomiljøet. Det var mange homser, og lesper også for den saks skyld som ikke kunne fordra skrullene. « Er det nødvendig å være så feminin da?!» *nedlatende* «kan de ikke oppføre seg normalt?!». Det var en slags indre selvjustis på en måte. En var redd for at de heterofile skulle tro at alle homofile menn var slik. Men det er jo ofte slik, at minoritetsgrupper går på hverandre.

Men jeg syns han var stein tøff, var veldig glad i han også. Han døde dessverre i 88. Sikker overforbruk av rusmidler.

Og han andre, han var mer sånn, pen ung mann. Han gikk mer i mengden, skilte seg ikke noe voldsomt ut. Hadde bart. Han var en skikkelig herlig gutt.

Skrulla kom en kveld da vi var ute og spurte om jeg ikke hadde lyst å være med på et nachspiel.

Jeg spurte hvor det var hen og han mumlet noe og sa at jeg bare måtte bli med så skulle jeg få se. Jeg nølte og spurte om det var langt unna men han sa at det var rett opp i høgget. Han sa at vi skulle få mat, drikke og alt og at jeg bare skulle slappe av. Bare stol på meg sa han. Så var det oss tre da. Og da vi kom ut av Corvetten så stod den den fancy bilen utenfor og ventet på oss. Med sjåfør. Jeg fikk beskjed om å ikke si noe og satt meg lydløst inn i bilen som så satte kursen mot Eiganes.

Vi stoppet utenfor et hus og sjåføren sprang ut og åpnet døren for oss. Det var veldig pent opp til inngangsdøren. Når vi så nærmet oss den så var det en butler som åpnet døra for oss. Da vi kom inn i gangen så følte jeg at han rynket litt på nesen av oss tre som nettopp hadde ankommet. Jeg var iført duffelcoat og palestinaskjerf. Så sa butleren «vil damen ha noe å spise?» ja takk svarte jeg, jeg vil gjerne ha en medium stekt biff og bakte poteter svarte jeg. Det vil ta cirka et kvarter svarte han. Jeg stod bare å måpte. Hadde ikke forventet et slikt svar. Han spurte så om jeg ønsket noe å drikke. Jeg tar en øl svarte jeg. Ja hvilken spurte han og åpnet et skap som sikkert inneholdt over 70 ulike typer øl. Jeg tok en Tau jeg. Visste ikke hva jeg skulle svare.

Og så kom vi da inn i stuen. Og den var stor, selvfølgelig. Romslig. Og i sofaene så satt det smokingkledde gubber. Tror det var 2-4 stk. Og langs veggene så står det 2-3

damer. I aftenkjoler. Med bar rygg og greier. Og veldig frisert. Og i hendene så holdt de sånn, munnstykke, sånn lange munnstykker med en sigarett i enden. Så der stod de og holdt hver sin og stod og kikket på oss som hadde ankommet. Hvisket litt mellom seg.

Vi ble geleidet bort til et bord hvor både ølen og etter hvert maten ble servert. Og mens vi satt der så stod de andre og diskuterte og pekte på oss tre. Da begynte jeg å få helt hetta. Hva f er det de har lokket meg inn i?! Da var jeg ikke høy i hatten altså. Jeg ville bare hjem. Ut. Vekk derfra. Jeg følte at det var rett før jeg måtte i badekaret og kle av meg klærne. Nei, det var ikke min greie. Jeg har aldri tent på pene damer heller, eller sånn, dame-damer. Så da jeg hadde spist opp så sa jeg til han pene, vi kan kalle han Stein, «du nå går vi». «Vi kan ikke det» svarte han. «Ja, men jeg vil ikke være med på dette her» svarte jeg. Vi satt og pratet litt oss mellom og så begynte de dresskledde mennene å snakke mellom seg og damene pekte på oss igjen og da sa jeg bare «NEI», reiste meg og gikk. Det var det aller siste i verden jeg kunne tenke meg, å havne i seng med noen av dem. Det var den følelsen jeg satt igjen med. For vi var jo ikke der for at de bare skulle se på oss. Det var i vært fall helt klinkende klart. Heldigvis var Stein enig med meg, så vi fikk jakkene våre og skona våre og løp av gårde nedover mot byen. Det var helt forferdelig.

Jeg fikk et spørsmål når jeg reiste meg om jeg skulle gå. «Ja jeg er ikke noe prostituert» svarte jeg. Jeg var invitert på nachspiel jeg. Ikke på noe annet. Så jeg var virkelig ikke høy i hatten da altså.

Men det var nok en vanlig form for en type underholdning fra deres side. I penere kretser i Stavanger. Dette var i 1981. Så det hadde nok vært vanlig en stund da. For han ene, han som ikke gikk, han var veldig vandt med den gruppen av mennesker. Så han var ikke så heldig da han plukket med seg meg og Stein da. Han valgte feil. Og jeg fikk aldri spørsmål om å være med igjen.

På den tiden var livet såpass fuktig, jeg syns det var for mye festing, for mye alkohol og drikking. Så jeg fant ut at jeg måtte vekk ifra byen. Faren min hadde drevet et regnskapskontor i bygda der jeg kom fra, så jeg pratet litt med ham og så fikk jeg jobb der fra første januar 1982. Mens jeg arbeidet der så var i Stavanger i helgene. I løpet av det året fikk jeg da kjæreste i Stavanger.

Men så var det det da. Det var ei bygd. Holdningene var ikke spesielt gode. Seksualitet mellom menn var avkriminalisert i 72. Og alle snakker om at homoseksualitet ikke var forbudt lenger, men konkubineloven ble også opphevet samtidig faktisk. Som sa at hetero menn ikke hadde lov å ha sex med kvinner de ikke var gift med. Det var også forbudt. Uten at noen hang seg noe særlig opp i den loven da. Så det var liksom dette med homoseksuell som var viktig.

Og det at lesbiske ikke var med i eller nevnt i den loven. Det var en vanvittig diskusjon på, ja det var vel 1920-tallet mellom stortingspolitikere som også var i regjering, og stort sett bare var menn, og kirken, som var prester, biskoper osv, som også bare var menn. Og de mente da at kvinnen hadde ikke sin egen seksualitet, så det var ikke noe vits å ha dem med i lovverket.

Altså, Norge går rundt og skryter av hvor vidsynte vi er og ditten og datten, men vi er ikke det altså. Vi skryter på oss mye flott, men det er ikke så flott altså. Ei heller når det gjelder holdninger. Det er ganske mye grumsete der.

Så 70-tallet, det var jo litt sånn... Jeg meldte meg ut av statskirken i 78/79. Og det gikk på bispemøtet sin holdning til kvinner. Og homofile. Det var utenkelig. Og hvis en var det så måtte en i vært fall ikke finne på å gjøre det. Og selv om det ene budet sier at en skal ikke lyve, så var det slik i noen religiøse miljøer at en var nødt til å lyve. For å i det hele tatt få lov til å gå i kirka eller bedehuset. Så da måtte en leve et liv i løgn.

Da er vi komt i den delen av tidsrammen at vi er komt til midten av 80-tallet. Jeg ønsker ikke å gå inn på nøyaktig tid, fordi da kan en gjerne finne ut av hvem det er snakk om.

Men, det var krf, de hadde møte hver tirsdag. Styremøter eller noe sånt. Og et av styremedlemmene der. Etter møtene så gikk han ned til kaien og kjøpte sex av menn. Og så gikk han rundt i menighetene utenom og fordømte homofili resten av tiden. Han levde et dobbeltliv. Så til slutt så tok vi tak i ham og sa at hvis han ikke holdt kjeften så skulle vi avsløre han. Han fikk et valg. Han skulle skjule sin egen legning bak å være mest mulig imot det offentlig. Men han fikk beskjed om å roe seg ned. Hvis ikke så ville vi avsløre han, i vært fall til familien. Til kona.

Og vi har jo de enda. De som er aktive i krf. Eller nå er det kanskje konene deres. Nå har jo kvinner også lov til å være aktive der.

Men før var det i vært fall en dobbeltmoral ute og gikk. Det er helt sikkert.

Hun ene vi var veldig mye sammen med, hun var fra Sola. I januar 1982 så valgte hun å avslutte livet sitt. Og i februar i 82 så valgte Stein å avslutte livet sitt. Og han skrulla, han døde i 88. Og mellom de årene der så var det veldig mange som døde av Aids. Eller som tok livet av seg. Det var veldig mange som døde. Det er ikke så mange igjen av dem som var homofile som levde da dessverre.

Jeg hadde en annen god venninne også, den gangen. Tror helt ærlig hun var den smarteste personen jeg noensinne har kjent. Men hun jobbet hardt for å drikke seg i hjel, noe hun til slutt klarte. Men hun brukte litt lenger tid. Hun døde ikke før på 90-tallet.

Hva tror du kan ha vært grunnen til at de valgte å avslutte livene sine?

Jeg har tenkt mye på det. Altså, for en del av de kvinnene så var de seksuelt misbrukt, i strengt religiøse hjem. Og hvis de da prøvde å få hjelp for dette misbruket så var det de som ble sett på som syke. For de som misbrukte var jo tilgitt av Gud.

Hun som døde på 90-tallet, hun var misbrukt. Så hun giftet seg svært ung for å komme seg bort. Og så skilte hun seg kort tid etter. For hun var jo egentlig lesbisk.

Jeg tror bare det ble for mye for dem. De så ikke noe lys i enden av tunellen. Og samfunnet ga dem jo ikke noe støtte heller. Samfunnet fordømte dem jo.

På 70 og 80-tallet. En kan bare gå til Vaisenhuset, som indremisjonen drev. Det var noen gutter der som prøvde å si at lederne i indremisjonen misbrukte dem seksuelt. Men det var jo ingen som hørte på dem. Var du kristen eller kalte deg selv for kristen så var det ingen som trodde du kunne gjøre noen andre vondt. En hadde ikke sjanse hvis en skulle stå opp mot en kristen person.

Og det var det samme med Stein. Faren hans var i menighetsrådet og var god venn med han Krf politikeren. Stein fikk ikke lov å komme hjem han.

Jeg lurer på om Bibelbeltet kan ha gjort det verre for folk her.

Jeg mener det. Jeg mener det har hatt stor påvirkning for hverdagsliv og holdninger i storsamfunnet. Men også hos homser og lesber selv.

Jeg bruker ikke så mye ordet skeiv. Jeg bruker homser og lesber. Fordi skeive eksisterte ikke før år 2000. Så for meg blir det helt feil for meg å bruke ordet skeiv.

Så ja, jeg tror at...

Vi stod jo en del på stand. På første del av 80-tallet. Og da var det flere som kom bort til oss og stod å leste fra bibelen til oss. Da var det Sodoma og Gomora som var yndlingstema.

Men så er det jo slikt. At når de kom lørdag etter lørdag, og leste det samme hver eneste gang. Så kan det jo være at de har sine indre egne demoner. Sine egne indre fordommer, redsel, usikkerhet. Så vi kunne jo ikke kjeppjage dem bort heller. For vi visste jo ikke.

Så for min del. Nå er jo dette en stund siden, så noe av det er gått i glemmeboka. Jeg klarer ikke helt å huske hvilken evangelist det var, om det var markus eller mateus, det kan også være johannes. Jeg holder en knapp på markus. Men, det står der, settingen var rundt påske, før judas forråde jesus. Og da tok jeg gjerne og skiftet navn. Og så kunne jeg si: Åge la hodet sitt i fanget til Jens, og da sa Jens: ingen har jeg elsket høyere enn deg Åge.

«Å så vemmelig!» ville de som regel si. Syns du ville jeg spørre. Jo det syntes de. Ja men det står i bibelen ville jeg svare. Nei det gjør det ikke ville de raskt kontre med. Jo sa jeg, men der heter Åge Johannes og Jens heter Jesus.

Vi ville så få beskjed om at det ikke var lov å ta det ut av sammenhengen. Nei men du kan ville jeg svare. Ja, for jeg er kristen var svaret.

Vi hadde noen slike diskusjoner med kristne. Så det ble liksom om å gjøre å finne bibelvers som kunne snu littegran på sodoma og gomorra historien.

For det nyttet ikke å snakke om følelser eller homofile med dem.

Men han ene mener jeg faktisk tok kontakt med organisasjonen senere. En av dem som stod og leste fra bibelen. Det viste seg at han slet noe voldsomt. Han forsvant igjen. Jeg vet ikke hva som hendte med han.

Jeg må si at vi var ganske smarte altså. Vi forstod det at flere av dem som møtte opp der med bibelen i hånda for å snakke til oss som stod på stand, at det kunne være en grunn til at de gjorde det.

Så vi var enige om det, vi som stod der. At vi skulle aldri be dem om å ryke og reise. Uansett hvor bedritne ting de måtte finne på å fortelle oss eller kalle oss. Det var viktig for oss at hvis de på et senere tidspunkt skulle ha lyst til å komme inn i organisasjonen, at de ikke følte at de ikke kunne det på grunn av det. At de skulle føle seg velkomne.

Så det var mye av det vi gjorde på 80 og 90-tallet.

Nå vet jeg ikke hvordan det er nå, men jeg kunne aldri tenkt meg å avsløre noen. For jeg tenker på sånn som jeg selv ble avslørt. Så vondt unner jeg ingen å ha det. Men samtidig så tenker jeg jo, etter på. Når livet begynner å gå på skinner igjen. Så tenker jeg at: jaja, det var like greit. Så slapp jeg å gruble på om jeg skulle eller ikke skulle fortelle dem det. Men det skapte jo selvfølgelig mye vondt.

Jeg fikk beskjed av moren min at jeg ikke var velkommen hjem før jeg hadde fått meg en mann og egenfødte barn.

Husker du noe om hvordan det var da du var barn i bygda di? Hørte du om noen skeive der?

Jada. Jeg hørte om to stykker. Når jeg gikk på barneskolen, begynnelsen av ungdomskolen, rundt 12-13 års alderen. Da hørte jeg at en homo, det er en gammel mann som lokker med seg småguttene opp i skogen ved hjelp av sjokolade. Og så tar han rævå på dem. Og jeg var jo ikke gammel, jeg var ikke mann, jeg likte ikke sjokolade og jeg likte i vært fall ikke små gutter så per definisjon så var jeg jo ikke homo.

Og så vet jeg at der va en gang på gymnas, da hadde jeg komt litt ut av skapet kan en si, så var det en venninne av meg som sa at hvis noen av hennes venner noen gang kom til henne å sa at de var homo så kom hun aldri til å prate til dem igjen. Og jeg

bare «wow». Var ikke det strengt tenkte jeg. For hennes del var det helt uaktuelt å være venn med noen som var homo. Og vi har jo ikke pratet siden etter det heller. Og det var til og med før jeg visste jeg selv var homo.

Det var liksom de to gangene jeg hørte om homo da jeg var barn.

Tror du det kan ha vært noen i bygda som var skeive?

Å jada. Banksjefen.

Det var en eldre kar. Jeg tror han hadde vært gift. Som ikke klarte å legge skjul lenger på hvem han var så han var vel litt åpen. Hadde bodd der hele sitt liv.

Husker du hvordan holdningene fra samfunnet var mot ham?

Vemmelig. Rett og slett bare vemmelige. Til å spy av.

Så ja. Jeg pratet av og til med ham. Noe senere. Og han var så møkka lei av å ha banksjefen på døra. På nettene. Blant annet. Det var jo andre menn også. Eldre menn. Samfunnets «støtte» som var på døra hans om nettene. Så det var han ganske fortvilet over. Samtidig som han ble sett ned på av dem, og sosialt isolert i samfunnet for å være seg selv.

Jeg kjenner ei lesbisk som bor der inne nå, med sine tre barn. Og hun sier det går fint å bo der inne nå. Men så er det jo også over 2000 stykker som har flyttet derfra siden jeg var ung og bodde der. Så det har nok skjedd litt i samfunnet der inne. Det er jo et fint sted, med fin natur og det er trygt å vokse opp der. Det er egentlig et perfekt sted, i vært fall hvis en er a4.

Du pratet jo om hvordan du ble behandlet da de fant ut at du var homo. Er det noen av dem som behandlet deg dårlig som har kommet til deg i nyere tid og sagt unnskyld?

Nei. Det er det ikke.

Har jeg gått forbi dem i hjembygda så har de nå sagt hei men det er det eneste.

Men da når ryktene gikk, da var det ei venninne av meg som kom bort og sa «DU! Er det sant det de sier?» Hva da spurte jeg. Ryktet vel svarte hun. Hvilket rykte spurte jeg? At du er homo vel sa hun. Ja er du, er du homo? Ja svarte jeg. Nei er du?! Fortell! Og hun spurte og gravde og vi to er gode venner den dag i dag.

Ikke alle var påvirket av fordommene.

Og hun er kristen og hele pakka hun.

Og det er veldig fint å ha den kontakten med henne. For då kan jeg få muligheten til å mimre. Mimre med henne tilbake og om min egen ungdomstid. Så jeg har i vært fall et menneske jeg kan mimre med. Det setter jeg stor pris på.

Når en ser på rettighetene vi har kjempet og sloss for å få så skal en ikke ta for gitt at en får beholde de rettighetene. De kan like fort bli tatt ifra oss. Og jeg syns det er svært skremmende med hvordan et parti i den sittende regjering nå har klart å fjerne rettigheter og lover som gjelder kvinner.

På 50-60 tallet så var det jo lobotomering. Og spesielt sånn penere vestkantfamilier lobotomerte døtre som ikke ville gifte seg. De som var lesbiske eller som ble sett på som opprørske.

I dag derimot så er det det en kaller for homoterapi. Men det er jo to sider av samme sak. Det som ligger i begge behandlingsmetodene er at du ødelegger mennesker. Og det er skremmende.

Der har en også Krf som sier at det går imot trosfriheten å skulle ulovliggjøre noe slikt. Men det har ikke noe med tro å gjøre. Det går imot menneskerettighetene. Og det norske folk ser ikke ut til å bry seg nevneverdig mye. Så lenge det ikke angår dem selv. De kan trykke liker på Facebook og så har de gjort sitt bidrag.

Jeg tenker på oss som satt på Corvetten og sang allsanger og kjempet for det vi stod for. Vi oppnådde i vært fall at holdningene endret seg til det bedre. Til mer takhøyde. Til mer inkludering. Og fra homofile og lesbiske den gangen.

Så fikk vi partnerskapsloven i 92-93. Og når en får et juridisk vern på en måte, og at det er avkriminalisert, avdiagnostisert og så får vi en rettighet. Og etter at den partnerskapsloven kom, da følte jeg at holdningene til det norske folk endret seg veldig, til det positive.

Mens nå føler jeg det motsatte skjer.

Så endret de fra partnerskapslov til ekteskapslov. Og då husker jeg at jeg var på TV haugalandet. Fordi på selvmeldingen før så skulle en krysse av for om en var enslig,

samboer, ektefelle eller registrert partner. Men så forsvant rubrikken med registrert partner. Og det var før ekteskapsloven kom på plass. Det skapte stort rabalder. De som var veldig religiøse syntes det var helt fælt at folk skulle kunne levere selvangivelsen og lure på hvor den rubrikken var blitt av. Om det nå betydde at de som var registrerte partnere var ektefeller.

Men jeg syntes faktisk det var fælt jeg også. Fordi da var vi plutselig blitt usynliggjort igjen. For når det stod en rubrikk med registrert partner så kunne i vært fall de unge reflektere over at det fantes en annen form for samlivsform.

Da den felles ekteskapsloven kom på plass var det jo greit selvfølgelig.

Jeg hopper litt sånn frem og tilbake jeg. Så du får bare hente meg inn igjen hvis jeg skulle skli for mye ut.

På 70-tallet så hadde vi jo forbundet i Stavanger. Der var ikke jeg med. Men det ble, da Kim Friele ekskluderte 33 medlemmer fra DNF-48. Så da gikk Marit og «Martine» sammen og samlet underskrifter fra forbundsmedlemmene her. Så startet de homofil og lesbisk bevegelse i Rogaland. Oppstod 78/79.

Da kom det mange lesbiske og homofile bevegelser rundt omkring i Norge. Tror det kan ha vært oppe i 14 stykk.

Så var det pinsen i 1981. Da samlet folk represanter fra de ulike homofile bevegelsene seg fra hele landet i Stavanger og dannet FHO, fellesrådet for homofile og lesbiske organisasjoner i Norge.

Jeg fikk meg som sagt en kjæreste i Stavanger. Hun hadde et barn. En liten gutt. Som jeg knyttet sterke bånd til og hadde daglig omsorg for i ca fem år. Men jeg hadde jo ingen rettigheter. Og hvis det var noe i barnehagen så kunne de jo ikke kontakte meg. For jeg hadde ingen juridisk rettighet.

Så når vi splittet opp og jeg flyttet hit så var det veldig viktig at jeg bosatte meg i nærheten. Slik at jeg kunne hente han i barnehagen osv. Og når han da ble eldre så kunne han gå hit selv, hvis han hadde lyst til det. Det var veldig viktig for meg.

Men i den perioden da vi bodde sammen. Hvis moren hans hadde død, så kunne barnevernet ha vedtatt å sende han på et barnehjem i Alta. I stedet for at jeg fikk ha

han. En person som hadde vært i livet hans i flere år. Jeg hadde ingenting å stille opp med hvis noe skulle hende henne.

Så da jeg flyttet hit så hadde jeg en sånn «pappa-avtale» kan en si. Annen hver helg. Og så var han hos meg i romjulen og i vinter og høstferier og slikt. Da dro vil til Sauda som regel.

Og så traff jeg Janne. Og hun ble med til hjembygda mi i 91. Og etter det så har det i grunn vært greit å dra dit.

Men han gutten og min familie. Det er ikke snakk om noe forhold der. Det kom ikke på tale.

Janne sin familie er veldig inkluderende. Så der var det ikke noe problem.

Det er veldig synd for moren min. Hun sitter jo der inne helt alene og kunne hatt mye mer besøk. Men det er visst bare blodslekt som teller for henne for tiden. Søstera mi har heller ingen kontakt med han.

Jeg har bare sagt til guttungen at han må ikke ta det personlig. For det handler ikke om ham, det handler om meg.

Det at jeg ikke har egenfødte barn er et av problemene. Da mener moren min og søsteren min at det er søsteren min som skal ha all arven når den en dag kommer. Noe jeg selvfølgelig er uenig i.

Så jeg ble lei meg og satte ned foten og sa at nå er det nok. Det er det som er grunnen til at de kuttet båndene til guttungen.

Så det er mange sider av det å være, ja, homo. I forhold til familie. Hadde jeg vært hetero og hatt egenfødte barn så hadde det jo ikke vært noe problem.

Det er en del ting som blir forventet at det er greit blir tatt i fra deg fordi du ikke har arvinger.

Jeg blir faktisk straffet for legningen min.

Men det viser jo bare tilbake til det at en ikke kan ta vunnede rettigheter for gitt.

Altså, kvinnebevegelsen var veldig avhengig av homobevegelsen. Og omvendt. Kvinnebevegelsen hadde aldri fått til så mye arbeid hvis det ikke var så mange lesber i kvinnebevegelsen. For lesbene skulle ikke hjem til mann og barn. Kvinnebevegelsen ga lesbene takhøyde og rom, og inkludering. En hadde et slags felles mål. En felles kamp. Det var til det beste for kvinner og lesbiske.

Og det er det jeg savner litt i samfunnet i dag. Det er for mye fokus på enkeltindividet nå og ikke samfunnet som en enhet, som et vi. Det er viktigere å selvrealisere seg selv nå enn å delta i det kollektive løftet for å gjøre livet og hverdagen bra for alle. For eksempel det å være med å sloss mot at rettigheter blir fjernet.

Så for meg, som er lesbisk, homo, skeiv, det at flere og flere gir en f og ikke gidder å organisere seg eller kjempe for samfunnet. Det betyr at skeive i fremtiden kan få det mye tøffere enn de har det nå i dag. En må ikke slutte å kjempe. Det skremmer meg.

Men jeg håper og krysser fingrene for at folk kan våkne litt etter hvert og ser hva de må gjøre.

Som transperson for eksempel så har en ikke all verdens muligheter nå i dag. Det er en lang kamp for å få en kjønnskorrigerende operasjon.

Jeg så jo at det nyttet på 70-tallet. Samfunnet ble bedre. Det gikk fremover.

Jeg og Janne var ute og skulle ta oss en øl i 93. På skjenkestua. Vi skulle feire at partnerskapsloven var vedtatt. Så møter vi et ganske kjent, i vært fall den gangen, politikerpar. Så kikker de på oss og så sier de «å, ute å feire?». Ja sier jeg. Ja det var godt at bondevik fikk seg en på trynet sa han. De kunne ikke unne oss partnerskapsloven en gang. Det var viktigere for dem at han fikk seg en på trynet.

Det var også en annen gang jeg og Janne var der. Så kom det svivende en fyr. «Å, sitter dere her helt alene?!». Nei vi er to stk svarte jeg. Jaaajaaa, men to damer svarte han. Ja, vi er ikke alene svarte jeg. Så datt han ned på stolen og sa at vi trengte selskap. Nei vi gjør ikke det sa jeg. Jo sa han, det er jo ingen menn her. Nei, og så? Spurte jeg. Å guuud, er dere sånn?! Ropte han ut. Ja hva mener du spurte jeg? Ja er dere sammen? Bor dere sammen? Ja svarte jeg. Kan jeg få lov å være med hjem å se på spurte han?..... Dere skal få 5000 hvis jeg får være med hjem å se på. Er du god i hodet spurte jeg? Dere skal få 10k hvis jeg får være med å avslutte!

De som er hetero får jo aldri såne opplevelser når de er ute på byen.

Så ropte jeg på Morten, en homofil som arbeidet der og mannen ble kastet ut. Men da er jo kvelden allerede ødelagt. Da sitter jo mitt liv, min kjæreste, mitt alt, det kjæreste jeg har i livet mitt, hun sitter der og blir tråkket på av et annet menneske på den måten.

Og ingen hadde sagt noe slikt til et heterofilt par.

Så etter det så har vi ikke orket å gå ut bare oss to. Det er bedre å være en liten gjeng.

Fordi det var, det var en så vennelig opplevelse rett og slett. Og du føler der redusert til et pornoblad. Så nei, vi har ikke vært ute alene etter det. Vi ønsker ikke å oppleve noe slikt igjen. Dette var på midten av 90-tallet. Så 10k det var mye penger da.

Noen var veldig flinke til å spørre og si «dette kan jeg ingenting om, jeg kjenner ingen homofile, kan jeg spørre?» Og selvfølgelig kunne de få lov til det. Og det ble til veldig gode vennskap.

Og så har en de som er så tolerante at de ikke skal spørre om noen ting. Men en får ikke lov til å fortelle hva en har gjort i helgen for da kommer det kommentarer som «skal du alltid snakke om homofili?!». Så heteroene, de forteller om sine kjære, sine barn og barnebarn, hva de gjorde på hytta i helgen. Og de prater om seksualiteten og sekslivet sitt. Nevner jeg da at jeg og Janne var i helga så kommer den kommentaren som jeg nevnte.

Men i dag så har vi jo nye utfordringer i forhold til dem vi hadde på 70-80tallet. Blant annet ved at vi har nye etniske grupper i landet vårt. Og det er ikke lett for en muslim å være homofil ofte.

Og så har en menigheter langs bibelbeltet som har barnehager, barneskoler, ungdomsskoler og videregående skoler. Og når en da er ferdig der så er en jo nesten 20 år. Og hele livet deres dreier seg rundt menigheten. Hvis et av de barna plutselig finner ut at de er homofil, lesbisk eller transperson så risikerer de jo å ikke bare miste familien sin men hele livet sitt.

Så de som bryter ut, de begynner jo akkurat som en flyktning, de begynner på null.

Så jeg syns jo at den fremveksten av intoleranse som jeg ser nå, det gjør meg trist.

Jeg føler også at mange skjuler sin intoleranse bak religion. De bruker religion for å skjule at de er fordomsfulle. Det er mye enklere å vise til et bibelsitat enn å ta tak i fordommene sine.

Vi hadde i vært fall enhetsskolen. Hvor alle måtte gå sammen og en ble kjent med at det finnes ulike mennesker med ulike bakgrunn, religion, legning osv.

Jeg har en grand niese. Hun går på en kristen skole. For hun slet litt med den offentlige skolen. Og på den skolen der så prater læreren om at to av samme kjønn ikke kan være kjærester. «Ja men det er tanten min» sier jo hun. Nei det går ikke sier han. Ja men hun er det jo sier hun og får da beskjed om at det er feil, det er galt. For det har Gud sagt.

Det hjelper ikke med det vi klarte å oppnå på 70 og 80-tallet hvis ingen er på vakt. Og arbeider for å beholde det, videreutvikle det og videreføre det.

Vi MÅ ikke glemme, vi måååå ikke glemme det som har blitt gjort! Vi må huske og hver eneste dag jobbe for rettighetene våre. Det synes jeg er viktig.

For at vi skal beholde de rettighetene vi allerede har kjempet frem.

Er du hetero så kan du adoptere barn. Det kan ikke de homofile. Da skylder de på at de ikke har giverland. De vil stå kjempe langt bak i køen i Norge.

Eller heterofile kan dra til nesten samtlige ambassader i verden og gifte seg.

Samkjønnede par kan dra til noen få. Og de kan jo faktisk bli enda færre. Norske myndigheter sier at de ikke vil vie noen i land det ikke er lov fordi de ikke ønsker å fornærme vertskapet. Men wikileaks typen kunne sitte i flere år i den ecuadorianske ambassaden i London uten at noen kunne gjøre noe med han fordi han var på ecuadoriansk territorium?! De norske ambassadene hadde ikke trengt å si noe til vertslandet. Men neida. Er en homo så er det ikke greit.

Så det er alltid mer å kjempe for. Fordi forskjellene er der jo.

Så er det jo et annet punkt. Vi har jo Norges superpar. Bent Høie og turistforeningens generalsekretær. Bent har god lønn, mannen har god lønn. Hva er de? Jo to menn. To forsørgerlønninger.

Jeg og Janne, vi er to kvinner, to kvinner med spedpålønninger.

Og når klokka er 13:50 på fredagen så jobber kvinnene resten av dagen hvis en jobber til kl 16 eller 17.

Så det norske samfunn er veldig kjønnsdelt på mannens premisser. Og det er ikke noe særlig vilje til å få endret det. Sånn som jeg ser det i vært fall.

Og i samkjønnede par da så ser den den forskjellen veldig godt. Noe som gjør at lesbiske par sliter mye mer, noe helseundersøkelser bekrefter. Lesbiske par sliter mer med helsa, de har tyngre jobber, dårligere betalt, dårligere mat, stell, og de har mindre ferier, mindre reiser. Og de drikker mer alkohol. Fortrinnsvis enten øl eller sprit. Vin er for dyrt.

Homofile menn, de bor godt, store gode leiligheter eller hus, de reiser mye, de har mye ferie, de har klær, status, sunn, god og kostbar mat, og mye bedre helse. Og så har de ofte jobber som gjør at hvis de får et helseproblem så får de som regel behandling på privat klinikk fordi bedriften de arbeider for har avtaler med klinikken.

Det er jo ingen hjelpearbeidere som får det. Eller assistenter i skolen eller barnehagen.

De har drit dårlige jobber, dritdårlig lønn og arbeider deg halvt i hjel.

Og det rammer jo lesbiske par dobbelt.

I Norge er alt basert på mor og far. Det heteronormative samfunnet. En god lønn og en dårlig lønn.

Og jeg ser jo nå at vi har fått elitehomser. Svært få elitelesber.

Vi har også fått et bedre skille mellom de to. Homser og lesber var mer sammen før. Men en var også mer likestilt før. Lesber hadde også god nok, eller grei nok råd.

Og lesbiske som får et samlivsbrudd og må bo alene har jo ikke sjanse. Selvfølgelig enslige kvinner også. Det er likt for dem.

Du sier jo at det er så viktig å huske det som har blitt gjort og at en ikke må glemme det. Men hva tror du da er grunnen eller hva tenker du rundt det at det finnes så lite arkivmateriale om den skeive historien i Rogaland både før og etter 1970?

Det er fordi. Det er et veldig logisk og godt svar på det. Fordi møter og treff som var, var hjemme hos privatpersoner. En hadde ikke nødvendigvis skrivemaskin. Og en

hadde ikke nødvendigvis blåpapir. Vi hadde ikke datamaskiner sånn som i dag. Vi hadde ikke kopimaskiner.

Og så flyttet folk på seg. De leide gjerne leiligheten de bodde i. Og under flytteprosessen ble mye kastet. Det var jo bare noen håndskrevde notater. Det var ingen plass å samle dem opp.

Så da vi fikk lokaler i 84/85, så ble vi flinkere til å ta vare på det som kunne være nyttig for fremtiden.

Hva tenker du om det at det ikke har blitt noe dokumentert før 1970 da?

Jeg syns det er helt tragisk. Fordi det er egentlig kjempe viktig.

I Stavanger så hadde en før. Der som tårngalleriet er nå. Der møttes homser og lesber av og til. På en eller annen sånn danse greier. Så jeg går ut i fra at det var et lukket lokale.

Og så var det flere som var aktive innenfor håndballen. Både homser og lesber. Så de hadde nå i vært fall litt peiling på hverandre og hvem som var homser og lesber. Og de møttes.

Men det var veldig skjult. Det var det altså.

Og så var det jo de som møttes gjennom kontaktannonser i Dagbladet. Sånn bill.mrk. Og det var jo også veldig farlig. For det kunne jo være noen som prøvde seg for å se om noen bet på eller var homo.

Det var jo heller ikke bare å skulle dra til Oslo for å prøve å finne noen.

Men en hadde jo forbundet i Oslo da. Så de hadde jo medlemsregister. Så hvis du meldte deg inn der så ville du få beskjed om andre.

Ja folk brukte egne navn? De brukte ikke pseudonym?

Nei hvis de ikke brukte sitt ekte navn så fikk de heller ikke noe informasjon. Men det het foreningen by og land eller noe slikt. Så det var ingen som tenkte at det var en forening for lesbiske og homofile. Så da fikk en et medlemsbrev i posten innimellom med litt informasjon.

Men selve skriftlig dokumentasjon utenom det. Det forsvant nok i flyttinger og fordi det ikke var lagret på en harddisk. Eller diskett. Det var ingen lagringsmedia. Det var kun på papir. Og det var ingen lokaler å lagre de papirene i.

Det at det ikke er dokumentert noe fra den tiden. Hva tenker du om det?

Jeg vet ikke om det kan påvirke noen nå i dag. Men det kan skape usikkerhet. Slik som paragrafer og lover ble jo vedtatt eller opphørt så dem kan vi se tilbake til. Vi vet at det skjedde. Så lovverket kan en se til for noe dokumentasjon.

Men slik som anti diskrimineringsparagrafen. Vi vet faktisk ikke helt hvem det var som kjempet for å få den frem. Og en vet heller ikke bakgrunnen for hvorfor en slik lov ble viktig.

Alle skryter av min hukommelse. Alle sier jeg har så bra hukommelse. Men det er bare helt til jeg sier noe de ikke liker. «Nei nå husker du feil» sier de **latter**.

Og slike tung skulle jeg ønske at vi hadde historien bak. Hvorfor kom loven og hvorfor var det viktig akkurat da.

Jeg tror det jeg savner aller mest med det at det ikke er noe skriftlig eller ikke noe dokumentasjon, er at vi ikke vet og fremtiden vet ikke hvorfor det var viktig å få den loven akkurat da.

På 1990-tallet så hadde vi 15 år gamle Benjamin. Som ble drept. Fordi han var mørk i huden. Og da gikk hele Norge i fakkeltog. Mot det. Og det syns jeg var flott.

Samtidig, mellom ca 92-96 så var det seks homofile menn som ble drept i Oslo. Hvor var fakkeltoget for dem? Det var ikke et eneste fakkeltog.

Men sånn som det første offeret. Jeg tror han het Olav. Han var ikke fra Oslo men han bodde i Oslo. Familien hans visste ikke at han var homo før de leste det på forsiden av VG og Dagbladet.

Og VG tok opp den saken. Det var en 18 åring og en 19 åring som ble dømt, men de fikk bare noen måneder. Fordi som de sa «han hadde prøvd seg på oss». Og VG ettergikk forklaringen deres og viste med bilder og tid og prøvde å hive et kondom på samme måte som Olav skulle ha gjort i følge guttene. Og den lå så langt borte, selv om

den er så lett at en ikke kan kaste den mange meter. Så de viste igjen og igjen at det de guttene sa ikke stemte.

Det er snakk om en mann i 50 årene mot to unge gutter på 18 og 19 år. I en park midt i Oslo.

Og det var nok tilsvarende med de andre fem som ble drept. De ble plukket opp på homsesteder. Og drapsmannen fulgte dem hjem og så drepte dem der.

Alle seks mennene drept. Men ingen tog. Ingen som sa noe.

Så jeg mener at vi har ikke samme rettsvern heller.

Men vi har gjort mye. Men jeg føler at nå står det litt stille. Og så opplever vi litt tilbakegang.

Jeg ønsker at vi skal ha samme rettigheter og samme juridiske vern som de heterofile.

At vi skal dømmes på samme måte og på like vilkår.

Vi må prøve å lære av historien også. Ikke gjenta de negative hendelsene på ny.

I 2016 så fikk jeg så ørene flagret av ei dame. Hun var så dritlei av å høre meg snakke om all den homopolitikken. Og jeg tror min homopolitiske samtale bestod av å si at jeg og Janne var på hytta i helga. Hun tilhørte et religiøst samfunn som jeg vet har et dårlig forhold til homofile. Jeg bare orket ikke å si noe.

For meg er ikke det å fortelle hva jeg gjorde i helga homopolitikk. Det er livet mitt.

Så mye er blitt bedre. Men det er alltid en lang vei å gå.

Det tar så forbasket lang tid bare å få til endringer.

Det å bli kjeftet på fordi en prater om hva en gjorde i helgen. Det har jo ikke forandret seg. Reaksjonen er akkurat lik i dag som den var for 30 år siden.

Homo er fremdeles det mest brukte skjellsordet i skolegården.

Jeg syns jo jeg er heldig da. Har fått være med på utrolig mye spennende. Truffet veldig mange spennende folk. Kjekke folk. Fått venner.

Jeg vil jo veldig gjerne at de som kommer etter meg skal forstå viktigheten av å kjempe.

Og så har jeg sendt mange kvinner til stork klinikken i Danmark. Så det er blitt noen barn her i området. Mange fornøyde mødre og sammødre.

Jeg fikk et ord godkjent på 80-tallet faktisk. Av norsk språkråd. Mor og sammor, far og samfar.

I Oslo så brukte de før det mye ordet sosial mor. Men jeg likte ikke det ordet.

Samforeldre også. Det er fine ord. Nå har de brukt mye medmor. Men det liker jeg heller ikke.

Så jeg fikk ordene godkjent som nynorsk på 80-tallet. Det er jeg veldig glad for.

Så det er mange plasser en kan kjempe kamper på.

Og jeg syns jo at språk er veldig viktig. Så jeg er veldig opptatt av språk. Språk er makt.

Før så var det slik at hvis en person i et samkjønnet par døde. Personen kunne veldig gjerne ha et testamente. Samboeren kunne få lov til å arrangere seremoni, men den avdødes kropp kunne vedkommendes familie bare komme og hente/ta.

Så kunne foreldrene komme fra langt unna og bare ta meg seg urnen eller kisten. Så satt en der, uten noe grav å gå til.

Homoene i Oslo, de var imot partnerskapsloven de. Kim Friele likte den ikke i det hele tatt. Hun syntes vi maste. Hun var for lov om husstandsfelleskap.

Og så var det i 91. Da kom det noen fra Sverige som skulle redde barna i Norge fra å skulle bli adoptert av samkjønnede barn. Da sa Kim Friele «nå må dere slutte å prate om disse barna i Stavanger, vi vil ikke ha dem». Ja men det er noen i Stavanger som vil ha dem. «Ja men vi ER ikke sånn» svarte hun. «Vi er ikke som heteroene, vi skal ikke ha barn, nå må dere slutte».

Jeg opplevde jo. Jeg syns Kim Friele gjorde en kjempe jobb frem til 78. Så ekskluderte hun jo de 33 stykkene.

Vi pushet også på flere saker lenge før de i Oslo begynte å gjøre det. Så jeg syns jo vi i Rogaland har vært veldig fremtidsrettet i arbeidet vårt.

Jeg startet jo homodagene i Stavanger. Første gang i 98. Det var homodagene frem til 2000. Da begynte det skeive å dukke opp. Som uttrykk. Men skeive, det var jo noe som de i Oslo satt å diskuterte. De tok ikke med seg resten av landet. Så i Stavanger og Rogaland så er det mange som sitter og ikke kan fordra ordet skeive.

Ja nå er jeg skeiv. Jaha, hva vil det si? Nei jeg er skeiv. Er du i feil kropp? Neida. Liker du damer? Neida. Liker du menn da? Neida. Men da, hva er du? Nei jeg er skeiv. Er du han? Neida. Er du hun? Neida. Er du hen? Neida. Jeg er skeiv.

Så jeg føler det å bruke skeiv nå, det er å gå tilbake til DNF-48.

En er jo like mye i skapet som skeiv. Det er like anonymisert igjen.

Hva vil det si å være skeiv?

Hvorfor er de skeive? Nei fordi de vil ikke settes i noen bås.

Men hvor skal de da kunne finne kjærligheten?

Jeg er jo kjempeglad jeg for at jeg fant ut at jeg var homo og så lesbisk. Det gjorde livet mitt mye lettere. Og samfunnet rundt meg vet også hvem jeg er. Møter du skeive nå så aner du ikke.

På begynnelsen av 80-tallet så var det veldig populært å være bifil. Det var nok kanskje flest menn, men noen damer også. Som hadde seksuelle samkjønnede forhold. Men når de da skulle ha langvarige faste forhold så valgte de alltid heterofile forhold.

De bifile endte aldri i et samkjønnet forhold.

Det er jo greit at de finner ut hvem de er og sånn. Men jeg bare føler at det ble litt sånn.

Jeg er ikke helt komfortabel med bifile og skeive. Det er en slags sekkepose som det er enkelt å gjemme seg i.

Det sier ikke noe hvem du er.

Og du selv slipper å ta stilling til noe som helst. Du har jo ingen fordommer å jobbe mot eller bearbeide.

Og jeg er sikker på at 99,9% av skeive har noen fordommer.

Men de gjør ikke noe med dem for de oppdager dem ikke.

Det er blitt en sånn anonymisert sekkepost.

Jeg liker heller ikke det nye navnet til organisasjonen for lesbiske og homofile.

FRI. Det er et anonymisert navn som ikke forteller noe om hvem den tilhører. En kunne like gjerne gått tilbake til å kalle den foreningen for by og land...

Og det syns jeg også er trist.

7.7 Vedlegg 7: Intervju – «Maria» og «Gro»

Visste dere noe om skeive da dere var yngre?

«Maria»: Nei vi visste ingenting. Vi kjente til ordet homofil men ikke ordet lesbisk.

Det var et tema som vi ikke diskuterte vi visste ikke en gang at det var forbudt ved lov på den tiden. Det eneste jeg husker er at en ganske kjent heimstadforfatter fra Jæren ble omtalt med et så stygt kallenavn at jeg ikke klarer å se ordet på trykk.

Husker du noe om homofile med en rosa stjerne fra 2.verdenskrig?

«Gro»: Nei jeg husker ingen menn med noe rosa stjerne. Jeg var såpass ung på den tiden. Mye av minnene fra den tiden har jeg ikke lenger, og mine eldre søstre som jeg opplevde alt med er gått bort. Men vi pratet en del om det, mine eldre søstre og jeg, hvor rart det er å tenke på at vi levde under krigen, hvor vi var omringet av tyske soldater over alt, i butikken og på vei hjem fra skolen. Det var blant annet dynamitt langs hele veien bort til gården der vi bodde, som tyskerne hadde lagret. Hver eneste dag jeg gikk hjem fra skolen knøt det seg i magen av gå forbi der. En var alltid litt rett for at noe skulle skje. Men det er rart hvordan en ble påvirket av å leve i en slik tid. Jeg kan blant annet ikke spise sild i dag, noe som de fleste nordmenn elsker å spise spesielt rundt juletider. Jeg klarer det bare ikke.

«Maria»: Nå kom jeg plutselig på at det i Bergen før 1976 ble arrangert gudstjeneste for homofile studenter. Det virket og virker enda sært. Det er jammen bra at verden har forbedret seg på det området, i hvert fall i deler av verden.

7.8 Vedlegg 8: Intervju – «Solfrid»

Da jeg vokste opp. Jeg var vel rundt 15-16 år gammel. Så leste jeg noe om homofile i avisen. Noe om homofile menn. Hva er det spurte jeg mine foreldre. Nei det er noen som er syke. Det var alt jeg fikk vite. Jeg fikk ikke vite at de var kjærester. Alt jeg fikk vite var at de var noen syke folk. Og på den tiden var det kriminelt, så det ble sagt og fortalt i en kriminell sammenheng i avisen.

Jeg syns også det er viktig å få frem at vi er ikke noe offer. Hvordan de andre har vært mot oss. For da blir vi liksom så stakkarsliggjort. Å stakkar, de vokste opp i en tid hvor det var tøft. JA, og mange hadde det mye tøffere enn jeg hadde, for jeg oppdaget det ikke før jeg var i tyveårene. Men det er også viktig å se at, motstand gir jo også muligheter til selvutvikling. Og bli trygg på seg selv. På at, ja folk får synes hva de vil, folk får mene hva de vil, jeg velger å leve mitt liv slik jeg vil. Man får også et samhold med andre som er i samme situasjon. Og det gir også en styrke. Så det er veldig viktig, syns jeg da, og ikke gjøre folk til offer.

Hvem er du, hva du har gjort i livet ditt, osv?

Jeg er 71 år. Ikke så lett å huske alt.

Jeg vokste opp i middelklassen. I den øvre middelklassen. I et pent miljø som en gjerne kaller det. Spiser med kniv og gaffel, og det gjør man fremdeles som skeiv. Derfor syns jeg det er så viktig at folk er åpne om sin legning, slik at alle kan se at vi alle er alminnelige og normale mennesker.

Men det der med interesse for samme kjønn. Når jeg ser tilbake, så tror jeg at jeg var veldig forelsket i en på ungdomsskolen. Jeg knyttet det ikke opp mot det, MEN jeg valgte samme linje som henne på Videregående. Når jeg ser tilbake på det så tror jeg at det har vært noe der. Men jeg var også forelsket i menn. Eller gutter da. Så jeg traff han jeg giftet meg med da jeg var 15 år gammel. Og vi var sammen i 18 år. Med litt sånn *latter* fordi jeg forelsket meg i en dame og da ble det jo veldig komplisert. Så vi hadde et forhold da. Da var jeg vel rundt 27 år. Mennene skulle jo ikke vite noe. Men de gjennomskuet at her var det noe. Hun var også gift. Og vi var gift med to menn som var godt kjent i bygda der vi bodde. Dette var i 75-76. Da var det meget upassende. For å si det sånn. Og jeg hadde to barn da, en født i 72 og en født i 74 som

gikk på barneskolen. Så vi ble enige om at det skulle være helt hemmelig. Men så ble det plutselig ikke noe mer utav det, fordi hun heller ønsket å være med meg enn hennes egen mann. Og da sa han: det godta jeg ikke. Han hadde opprinnelig syntes det var helt flott og håpet selv på å få lov til å bli med. Så hans svar var: du kan ikke si nei til meg og så går du til henne . Og på grunn av dette så valgte hun da ekteskapet og affæren tok slutt.

Jeg var i vært fall forelsket da, med kjærlighetssorg og hele pakka. Min mann godtok at jeg både var med henne og ham. jeg definerer meg selv som panfil. Så jeg har glede av både menn og damer på det erotiske området. Og det er ikke enklere å bo med en dame enn en mann. Det er bare forskjellig. Det er like utfordrende begge deler. Man er to ulike personer som skal prøve å samhandle.

Men ja, etter dette så slo jeg meg til ro i ekteskapet.

Min svigerdatter er i pinsemenigheten. Der er det liksom. De er imot det. Det er en synd.

Vokste du selv opp innenfor en religion?

Nei holdt jeg på å si. Jeg vokste opp innenfor den alminnelige statskirken. Vi sang aftenbønner men vi ba ikke for maten. Vi gikk ikke i kirken, bortsett fra på julaften. Ikke alltid. Noen ganger var vi på hytten på fjellet. Og da hørte vi på gudstjenesten på radioen. Og det var liksom det det var. Men man skulle gifte seg i kirken. Konfirmere seg. Og barna skulle døpes i kirken.

Vi valgte å ikke døpe våre barn. Og da var min mor litt sånn: barnet må jo ha et navn. Ja barnet har et navn. Men vi kan ikke stå inne for å oppdra barnet innenfor den kristne tro og forsakelse.

Jeg er også utdannet fysioterapeut og på min første jobb. Da hadde vi en pasient som var skeiv. Og da trodde jeg ærlig talt at det var en mann som kom og skulle få behandling, men det stod jo i papirene et damenavn. Og det ble veldig latterliggjort i team møtene. Ja liksom har hun noen familie? Ja hun har en datter på 15 år. Damen selv var i 30 årene. Og så har hun en venninne hehehe.... Så hun ønsket behandlingsopplegg i den byen på grunn av det. Og det som var morsomt var at psykologen på teamet var lesbisk. Men det var det ingen som visste. Hun sa ingen ting

den gangen men hun hadde da en kvinnelig samboer og har det fremdeles. Nå er denne damen oppi 80 årene. Hun deltok senere i et program på NRK hvor jeg da forstod at hun hadde vært lesbisk. Hun sa aldri noe til meg men vi hadde begge to forståelse for denne pasientens ønsker. Men det var faktisk den første levende personen jeg traff som var skeiv.

Så vi to som var kvinner hadde forståelse, mens de fleste andre i teamet, som da var menn, hadde ikke forståelse og godtok det ikke. Og da ser en jo at til og med innenfor helse så manglet det forståelse for den livssituasjonen hvor hun ønsket behandling i samme by som hennes kjæreste bodde.

Til slutt så kjente jeg det at jeg og mannen min hadde glidd i fra hverandre. Den nærheten som en gang hadde vært der, den var ikke der lenger. Og vi var ganske radikale den gangen. Det var liksom SV, og kvinnekamp og feminisme.

Da jeg leste boken til Susanne Brøgger om livet på internatskolen hvor det kun var jenter så ble jeg nysgjerrig. Ikke nødvendigvis for sexens del men for det andre rundt. Og det er jo litt av problemet. At folk tenker automatisk på sexens del når en tenker på skeive mennesker. De tenker ikke alltid på at det er kjærighet involvert i dette her også. At det er nærhet. Altså, seksualitet er kun en måte å vise kjærighet på. Å servere kaffe er en annen måte. Å gå en tur. Å gå på kino. Men når det gjelder skeive så har en fort tendenser til å gå rett på det seksuelle.

Og så de kristne som sier: vi godtar synderen men ikke synden. Du er godtatt så lenge du ikke lever det ut. Det er sannelig de der kristne som retter pekefingeren som tenker mest på sex virker det som. De som er homofobe er de som ser mest på den seksuelle delen av det.

Jeg pratet faktisk med en som studerte teologi, som var veldig open-minded. Og vi snakket om dette med skeivhet og så sa jeg at: ja det var jo i bibelen dette her med der setningen de viser til som er « en mann skal ikke ha sex med en annen mann som om han var en kvinne» men det står ingenting om at en mann ikke skal ha sex med en mann som om det var en mann. Hmm sier han, nei det har du helt rett i. Så da kom vi frem til at det kanskje er sexen for sexen sin skyld som er problemet. At hvis en har sex med hjertet på rette plass, med følelser for en person, så er det noe annet. Det er

veldig interessant hvordan en da på ulike måter kan tolke det bibelen sier og forteller på sin egen måte.

Jeg skilte meg da på begynnelsen av 80-tallet. Jeg var på et healingkurs hvor jeg traff en hel gjeng med lesbiske damer fra Danmark. Der ble jeg spådd av en kvinne med tarotkort og det gjorde at jeg da jeg kom hjem fra dette seminaret så sa jeg til min mann at dette gikk ikke lenger, vi måtte skilles.

Og så dro jeg rett på lesbeleir. Med begge barna mine. En lesbeleir på Hønefoss faktisk. Sommerleir med 3 ukers opphold. Og da traff jeg en dame, og mellom oss så utviklet det seg til å bli et forhold. Og jeg hadde på denne tiden ikke noe sted å bo. For jeg dro jo rett til denne leiren etter å ha gått ifra min mann. Så da flyttet jeg sammen med henne. Det er helt vanvittig vet du. Å tenke på at vi flyttet sammen så fort. Og en kan jo tenke at: jaja, hopp i det. Funker det så funker det, funker det ikke så funker det ikke. Og det gjorde det ikke. Og det var litt tøft faktisk. Å gå i fra sin mann fordi det ikke funket med ham og så til å se at det heller ikke funket med denne damen. Den svei litt. Da kom dette med stolthet inn i bildet. Får det ikke til med hverken menn eller damer. Men vi var samboere i tre år før vi gikk ifra hverandre. Hun var dessverre alkoholiker. Og hun røyket hasj.

Etter det prøvde jeg noen forhold med menn men de neste fire årene var jeg egentlig stort sett alene.

Så flyttet jeg til Østlandet og hadde praksis i kjelleren. Da hadde jeg mannlig kjæreste i 5-6 år. Det gikk noenlunde greit, men ikke helt på det personlige nivået. Alt var greit så lenge det var på hans premisser. Han kunne foreslå at vi skulle bestille tur og dra til Syden og da var det greit. Men hvis jeg foreslo det så var responsen: det er ikke sikkert vi er sammen da lenger. Så da ble det brudd der også da jeg etter hvert innså at dette her ikke var helt bra.

Og så støtte jeg på en dame på et møte. Og jeg syntes det var noe kjent med henne og det samme syns hun om meg. På dette møtet så tror jeg noen av dem som var der den gangen visste at jeg var bifil, jeg visste nemlig ikke om transpersoner den gangen. Nå tenker jeg at skulle jeg møte og forelske meg i en transperson så er ikke det noe problem. Derfor definerer jeg meg selv som panfil. Det er jo personen det går på. Det er jo ikke kroppen. Det er sjelen. Det er den en forelsker seg i.

Så sa hun: var du på en sånn leir i Hønefoss for 20 år siden? Da fant vi ut at vi begge hadde vært på samme leir og over tid utviklet det seg til å bli et forhold mellom oss. Og etter det på møtene så var det ikke noe problem at vi var et par. Men man kommer liksom ikke inn en dør og sier: hei hei, jeg er heterofil. Og en sier ikke det om seg selv hvis en er panfil eller lesbisk heller. Det faller ikke naturlig.

Så jeg tenker jo det at det å være åpen, det er å ikke være redd for å bli «avslørt» på en måte. En oppfører seg jo normalt utenom. Jeg velger å si hun når jeg har damekjæreste, selv om folk som regel forventer å høre han. Så er det litt morsomt å se hvordan de rykker til og så går samtalen videre før en av dem alltid spør: sier du hun? Ja sier jeg. Jeg har damekjæreste. Og så ser de på meg og sier: men du ser jo ikke sånn ut. Det hadde jeg ikke trodd om deg. Så da svare jeg: nei, hvordan mener og tror du at lesbiske ser ut da? Ja, nei. Så får de noe å tenke på.

De har jo en stereotypi på hvordan de tror lesbiske skal se ut og være. Men en har jo et helt spekter av lesber. Fra de som er lipstick lesber til de som er butch. Og menn er jo også. Mange tenker at hvis en mann er feminin så må han være homofil. Men det stemmer jo ikke. Det finnes mange menn som er feminine med barn og kone som ikke er et snev av homofil. Og da tenker jeg at der er viktig å være åpen så folk får se at det finnes et bredt spekter innenfor det å være skeiv. Vi er alle ulike og passer ikke nødvendigvis inn i en stereotypisk kategori.

Så ble begge mine barn gravide. Min sønn bodde i Bergen hvor både min eksmann og hans nye kone og resten av slekta var. Mens min datter var helt alene i Stavanger uten noe familie. Så da tenkte jeg at jeg kunne flytte til Stavanger for å hjelpe henne. Min kjæreste ville ikke flytte til Stavanger, så da inngikk vi et kompromiss og flyttet til Karmøy i stedet. Men hun fikk kreft så hun døde. Og det var da hun døde at det var så underlig hvor få kondolanser som kom. Hvor få blomster som kom. Hvor lite oppmerksomhet jeg fikk fra dem rundt meg i samfunnet hvor vi hadde bodd. Det var bemerkelsesverdig mindre enn hva det hadde vært hvis det var en mann som var min kjæreste og hadde gått bort. Det kan ha vært noe med at de trodde de skulle være hensynsfulle og beskytte meg og min legning at de ikke gjorde eller sa noe. At de trodde jeg var mer i skapet enn jeg var. At de ikke snakket om det til hverandre, for det er jo ofte at en tror andre er homofobe. (Kan potensielt ha vært et uttrykk for en stillhet, at de ikke ønsket å vie det oppmerksomhet) så er det mer kanskje av

nestekjærlighet for at en ikke ønsker å røpe min legning for andre uten at jeg vet det. Og det er klart at i en overgangsfase så likte jeg å fortelle det selv. Og jeg likte å vite hvem som visste det. Mens nå. Nå er jeg åpen. Noen registrerer det og andre ikke. Hvem som vet bryr jeg meg ikke noe om. Nå er det heldigvis annerledes enn sånn det var da jeg var ung.

Ja altså jeg er jo lesbisk men. Det er jo teit å skulle bli definert kun som det. I en periode var en veldig opptatt av at en skulle definere seg.

Og i noen sammenhenger bruker jeg ikke hun/han når jeg omtaler kjærester. Fordi jeg ikke har noen nære relasjoner til dem jeg prater med. Det passer ikke nødvendigvis alltid å være så personlig. Men jeg er ikke redd for, hvis noen plutselig skulle si: jeg så at du gikk og leiet på en dame. Ja det har du rett i, det stemmer det kan jeg si. Da faller det naturlig ikke sant.

Sånn som, eller de damene jeg har vært sammen med, i vært fall hun som døde. Hun visste at hun var skeiv allerede fra 3-4 års alderen. Kom fra et indremisjonsmiljø på vestlandet. Og hun, altså, faren så på henne med mørke øyne og snakket om bibelen hver gang hun var hjemme. «Men når du er med» sa hun, så tør han ikke det. «Min far har et problem, han liker deg. Men så vet han at du er min kjæreste».

Men når hun døde så sier han til meg i begravelsen «sånn går det når man ikke følger bibelens ord og ikke følger fjerde bud». «Å?» sier jeg. «Fjerde bud?» «Ja, du skal leve slik dine foreldre vil og akte å ære dem og DET gjorde hun ikke!». Så sa jeg rett ut «fordi hun var homofil? Fordi hun var lesbisk og hadde en damekjæreste?» «JA. Det var derfor hun døde. Det var Guds straff». Så sånn var det. Og det var i 2003.

Så faktisk på 2000-tallet. Men da var jo han 80 år gammel. Så han tilhørte jo da en annen generasjon, han tilhørte indremisjonsmiljøet utenfor Bergen.

Og det er ofte mer religion på bygdene enn det er i byene.

Og da hun døde så fant jeg ut at jeg flytter til Stavanger. Før det så bodde vi på Karmøy. Men da hun døde så ønsket jeg ikke lenger å bo midt mellom mine to barn. Da var det bedre å bo på samme sted som det ene barnet og så heller reise til det andre.

Så var jeg litt på leit. Var i noen korte forhold. Men så ble jeg sammen med en dame. Hun hadde vært gift og hadde aldri vært i et forhold med en dame tidligere. Hun var inne i skapet. Og det var ikke bare bare.

Vi var vel sammen i fire år, men det var av og på hele tiden. Det er veldig slitsomt når noen er i skapet. Hun kom ut til sønnen og moren sin. Moren ble kjempe sur på meg, hun bodde på sørlandet og mente at hadde det ikke vært for meg så hadde datteren flyttet ned og stelt med henne. Så jeg var den store stygge ulven. Så hun likte ikke forholdet og hun likte ikke meg.

Jeg var åpen ut til min egen familie fra slutten av 70-tallet. Så selv om jeg var snill pike og gikk inn i ekteskapet og slikt så var de jo klar over legningen min.

Nå er det jo slik at alle og enhver kan gå i Pride. Man må ikke være skeiv for å delta liksom. Men faktisk så var det sånn under Pride på enten 70 eller 80-tallet at folk gikk med papirposer over hodet for å ikke bli gjenkjent. Men jeg husker i vært fall at jeg gikk i Pride i Trondheim da jeg bodde sammen med hun alkoholikeren. Og da var slagordet «Vi er mange flere, resten står blant dere». Og det var jo tanken, at mange som bryr seg med å se på pride sikkert selv var skeive. Men som da var i skapet eller som ikke turte å være med å gå.

Så fikk jeg et nytt forhold. Også dette var med en dame som var i skapet. Jeg var den første hun ble kjent med. Hun var faktisk ikke klar over at hun kunne ha de følelsene selv. Før hun traff meg. «Det jeg føler for deg er faktisk forelskelse» sa hun. Ja, sa jeg. Jeg er skeiv jeg så jeg vet hvordan det føles. Og slik føler jeg for deg også.

Så da utviklet det seg et forhold. Men hun var hysterisk på at ingen andre skulle vite det. Vi kunne ikke gå arm i arm engang. Og det å leie, det var helt uaktuelt. Og hvis jeg var hjemme hos henne. Hun hadde to tenåringsbarn. Og de måtte i vært fall ikke få vite det. Til og med da sønnen hennes spurte om vi to var kjærester så sa hun nei. Så til slutt måtte jeg si til henne at enten kommer du ut av skapet eller så orker jeg ikke mer. Det var så slitsomt. Så da kom hun ut til sønnen sin, og han sa bare at han allerede visste det. Det var helt greit for han. Og datteren fikk hysterisk anfall og hylte og skrek.

Og det å si det til sin bror og far var kjempe vanskelig. Men nå går hun i Pride og er ute og har det fint.

Så prøvde jeg på ny med hun som jeg var av og på med 11 ganger. Men det gikk jo ikke. Så etter det har jeg ikke orket. Nå må det dette en ned på i fanget på meg altså, samme hvem det er så lenge vedkommende har en vakker sjel **latter**.

Særboer. Ikke samboer. Det blir bare rot.

Det er rart når en ser tilbake. Hun med den hysteriske dattera. Nå godtar datteren det altså. Men dattera hadde en kjæreste som da han fikk vite det ikke ønsket å være kjæresten hennes lenger. Fordi han ville leve etter bibelen, og han kunne ikke ha en kjæreste som hadde en mor som var lesbisk.

Jeg har jo hatt mange fine forhold. Det har bare ikke vært personer jeg kunne dele resten av livet med.

Men du vet før så døde en jo når en var i 30 årene. Da døde mange i barsel. Men nå skal en jo gjerne leve i 50 år til. Og da er det liksom ikke noe poeng å fortsette med en person en har vokst ifra, eller at man er så ulike at det ikke fungerer.

Men jeg har stort sett møtt velvilje rundt min legning. Eller det var en fra frelsesarmeen som da jeg fortalte at jeg hadde damekjæreste som jeg aldri har sett noe mer til siden.

Jeg var også en tur på danskebåten med en gjeng etter at samboeren min hadde gått bort. Det var i regi av noe kosttilskudd jeg solgte. Og da viste det seg at hele gjengen var jehovas vitner. Men de sa det var godt at jeg var såpass åpen, for da så de at jeg var et menneske og at jeg hadde mistet samboeren min, det handlet om kjærlighet.

Det samme var da samboeren min gikk bort. Jeg knakk helt sammen. Og så ble jeg anbefalt å gå i en sorggruppe. Men det er indremisjonen som har sorggruppene. Og de er jo homofobe.

Men så tenkte jeg at nei fy søren jeg skal gå. De skal få se at jeg er et menneske som har mistet samboeren min og som sørger. Så gikk jeg og var vel andre personen som skulle presentere meg. Og da skulle en si sitt eget navn, navn på avdøde og hva vedkommende døde av. Så kom det til meg og jeg sa: jeg heter... hun het og hun døde av brystkreft. Så ble det helt stille. Det var da en kunne høre den berømmelige knappenålen falle. Så summet disse indremisjonskvinnene som drev dette her seg og stotret frem et takk og ba neste person om å presentere seg. Og de ble aldri nevnt

igjen. Det ble aldri sagt NOE om at jeg var en synder, eller noe. Men vi hadde en avslutningsfest og da sa de at der va så bra at jeg hadde vært der og at jeg hadde vært åpen. For da så de at jeg var en helt alminnelig person som hadde mistet min kjære.

Så jeg må jo si at det å være åpen har jo gjort veldig mye positivt. Både fordi du får aksept og fordi folk ser at du ikke er farlig eller noe sånt.

Jeg hadde også en kjæreste fra sørlandet da jeg var ung. Og da vi var på café på sørlandet så fikk vi mye drit slengt etter oss. Av en ungdomsgjeng. «æææ, lesber!». For ALLE visste at hun var lesbisk.

Det er vel det eneste negative jeg har møtt sånn direkte.

Og så var jeg i dåp, sånn tungetaledåp. Men da hadde jeg ikke med meg kjæresten min. Jeg fikk nemlig et kort, og der var det ikke strøket over verken du eller dere. Så da ringte jeg min sønn og så spurte jeg: er det kun jeg eller begge som er invitert? Nei samme for meg svarte han. Det var pinsemenigheten.

Både min datter og min sønn viste bilder til mine barnebarn av min siste kjæreste og bare sa enkelt: dette er kjæresten til mormor/farmor. Ikke noe mer en det. Ikke noe forklaring. Enkelt og greit.

Så mine barn har tatt det veldig greit.

Stort sett positive erfaringer med å være åpen.

Så var det en gang jeg var på busstur nedover Europa og ble kjent med en dame der fra Romania tror jeg. Hun var i vært fall østeuropeer. Og så spurte jeg henne om hvordan det var i hennes hjemland, hvordan var det for homofile der. Og hun ble helt sjokkert og sa at nei slikt gikk ikke ann. Og hvis sønnen hennes hadde vært homofil, hun hadde avvist han, han hadde ikke vært hennes sønn mer. Så sa ikke jeg noe mer. Og vi hadde det like hyggelig. MEN, jeg tenkte jeg skulle si det på turen etter at hun hadde opplevd at jeg var ei hyggelig dame. Så spurte hun om hun kunne få telefonnummeret mitt og om vi skulle være venner på Facebook. Ja sa jeg: men btw «I'm gay». Vil du da ha adressen min? Jaja svarte hun. Men hun har aldri tatt kontakt.

Men det var veldig kult å kjenne at jeg var så trygg i meg selv. At jeg kunne legge opp en strategi på å først være meg selv. Jeg tror jeg er en hjertelig person, som kommer lett i kontakt med folk. Og så bare: I'm gay.

Og så var det en eldre kvinne i borettslaget som stod med søppeldunkene. Og så kom vi i snakk. Og noen ganger så får jeg en sånn følelse av at jeg skal dreie samtalen inn på homofili. Dette er en eldre striks dame. Ja hun kunne ikke forstå hvorfor disse homofile på hvert møte skulle si «hallo hallo, jeg er homo». Ja sa jeg og spurte om hun mente at de skulle la være å si det. «Ja det er jo ingen som sier hallo jeg er hetero» svarte hun. «kan de ikke oppføre seg normalt?» Ja tenker du da at de skal si han og hun om kjæresten sin? «JA!» svarte hun.

Ja forresten sa jeg, jeg har damekjæreste. Og det gikk mange uker og måneder hvor hun så rett i veggen når hun traff meg. Men jeg fortsatte nå å si hei og etter hvert så begynte hun å si hei igjen hun også.

Og en annen beboer. Hun hadde bibelen på bordet men hun hadde behov for besøk. Så jeg hilste på henne når det passet. Og da snakket jo jeg også om «hun». «Ja du vet det er synd» sa hun. Ja men jeg har et annet livssyn jeg, så det er ikke bibelen jeg går etter. Så etter noen ganger så sa hun «vi er veldig forskjellige, men du er en veldig hyggelig person».

Så folk blir veldig perplekse. Men det er så viktig å være trygg på seg selv. Og å si «jeg er homo, jeg er lesbisk, jeg er panfil osv».

Joda, det var en prest i borettslaget som jeg kom i snakk med. Så kom vi inn på dette med homofili. Og han påpekte at dette var en synd. Men da han døde så var det jeg som kjøpte leiligheten hans **latter**.

Så jeg går gjerne i borettslaget og leier på damekjæreste, eller mannekjæreste ut ifra hva jeg har. Og da er det noen som nikker og smiler og sier hei.

Det er veldig godt å kjenne på at en er trygg og stolt av kjæresten sin, uansett hva kjønn vedkommende er.

Husker du noe om hvordan holdningene var mot skeive da du var barn?

Ja det var vel midt på 60-tallet at jeg leste i avisen om disse som var homofile. Det er alt jeg husker da. Men en kan jo si, jeg var jo. Akkurat da i skilsmissefasen hvor jeg sa til mannen min at jeg ville skilles og jeg følte mer og mer at dame var det riktige. Så var jeg jo på sånn treff, på sånn dans og så viste det seg jo at jeg hadde en kollega som var skeiv. Så det er jo interessant hvem som dukker opp når en selv er åpen.

Men det ble jo ikke snakket om. En visste liksom ikke.

Og min tremenning da, som bodde tre hus bortenfor. Og så fikk jeg vite det femti år senere. Og da ringte jeg henne med en gang. Og så bla bla, ja hun kjæresten min, sa jeg. Og hun bare «hæ, sa du hun?!» Ja, sa jeg. Jeg har en damekjæreste. «Jeg er også lesbisk» sa hun. Og da hadde vi søren meg, vi kjente ikke hverandre SÅ godt, fordi vi bodde langt unna. Men etter det så holdt vi kontakten. Så familiene våre har visst at vi begge to var skeive men de sa det ikke til oss. De pratet seg imellom om at vi var de to skeive damene i familien. De bare sa aldri til oss at den andre var skeiv.

Hva tror du kan ha vært grunnen til det?

Jeg tror ikke at de ville at vi skulle vite at vi hadde et felleskap på det området fordi det passet seg liksom ikke. Så jeg tror nok det var en skjult fordom. Vi kom begge fra en pen familie. Og da ville vi kanskje stå frem og det ville kunne bringe skam over slekten. Det var jo slikt man tenkte på 60 og 70 tallet.

Ellers vet jeg ikke om noen andre i familien. Men jeg hadde en ugift tante. Så det kan jo være. En vet aldri.

Og min mor hadde en drøss med onkler. Ingen av dem giftet seg.

Det blir jo spekulasjoner.

Det at du hadde hørt negative ting om homofile, var det noe som lå bak i hodet ditt da du selv skulle ut av skapet?

Nei altså, det tror jeg ikke. Jeg har alltid vært en nysgjerrig person. Så jeg var nok mer nysgjerrig på dem som var homofile. Men jeg kjente nok underbevisst på samfunnets holdning. Det at det var skambelagt.

Jeg har aldri selv hatt noe konflikt med det innad i familien min. Det er aldri noen som har sagt noe. Ikke annet en da jeg kom fra lesbeleir. «Hva slags kvinneleir var det du

var på?» spurte min mor. Jeg sa det som det var at det var en leir for kvinner som forelsker seg i kvinner. Da satte min mor maten nesten i halsen. Så så hun på min far og spurte hva han sa til det og han svarte at «nei hva skal jeg si, send meg potetene?». Og det var den samtalen. Det ble ikke snakket noe mer om det. Da visste de om det. Og de har alltid tatt imot damekjærestene mine. Samme med mine søstre. Om de hadde noe imot det så har de i vært fall aldri sagt noe til meg.

Så jeg har vært heldig. Jeg har aldri opplevd hendelser som du hører andre har opplevd. Hvor de har blitt spyttet på, sparket og nesten voldtatt på grunn av legningen sin.

For jeg har jo hørt om andre som vokste opp på den tiden. At hvis de gikk å leiet på damekjæresten sin så ble de spyttet på.

Og det er jo slik fortsatt dessverre. En av kvinnene i en gruppe jeg er medlem i fortalte om at hun og kjæresten (to kvinner) skulle ta en drosje på Grønland. De skjulte ikke at de var kjæresten og det var også tydelig at de var kjæresten. Og da var det en utenlandsk drosjesjåfør som sa «jeg kjører ikke såne som dere».

Og så har en jo disse to guttene som ble slått ned her i Stavanger fordi de gikk å leiet hverandre. En har faktisk flere hendelser her i Stavanger. Og da er det menn som slår ned.

Jeg har hørt om at det i noen land i syden er normalt for kompiser og holde hender. Så det er rart hvordan kulturen kan være ulik. Det er ikke homofilt om en leier hverandre.

Samtidig så er det full slakt hvis det blir oppdaget at en er homofil. Transpersoner blir jo slaktet mens turistene sitter i Antalya og koser seg.

Hva tenker du om at det ikke finnes noe arkivmateriale/ikke noe dokumentert? Hva kan være grunnen?

Det mørke fastland. Fra Haugesund og sørover. Pietismen. En veldig streng religion. En får ikke lov å være glad.

Arnfinn: det er bedre du er død enn du er homo.

Men det var de to damene jeg nevnte da som arbeidet i Haugesund. Mannedamene. Som mest sannsynlig var kjærester. Hvis en dame bor alene eller to damer bodde sammen så kan en kanskje anta at de var kjærester.

Religionen har stått sterkt.

Men ja, jeg tror det er religionen som er grunnen til at det er så lite dokumentert. Fordi det ikke var lov. Og religionen stod så sterkt i samfunnet.

Har du noen tanker for fremtiden med tanke på at det ikke er dokumentert noe?

Folk kan anta at det ikke er eller fantes homofile i Rogaland eller at det var så tungt å være homofil i Rogaland at ingen turte å lette på sløret.

Og så er det kanskje større sjanse for at folk kan bli homofobe eller være det fordi de ikke har møtt eller hørt om/lest om mennesker som var og er det. Spesielt av den eldre generasjonen.

Enhver forandring skaper jo ofte frykt hos folk.

Når jeg tenker på dem jeg gikk i klasse med som barn. Jeg hadde en venninne som hadde en kompis. Og hun sa alltid at han var den beste venninnen hun noen gang hadde hatt. Så slo jeg på tråden til han da, og fikk beskjed om at han faktisk var bifil. Så det stemte.

Så spurte jeg om det var noen andre i klassen som var skeive og så sa han at jo det var det. Så nevnte han en annen gutt, og de to var kompiser på barneskolen. Og det var ikke uventet når han sa det.

Fire stykk i vår aldersgruppe på det lille stedet jeg vokste opp. Så det må finnes mange der ute.

Kim Friele: tenk at hun så etter lesbiske på benken sin foran nationalteateret. Hun ble jo nektet inngang til USA fordi hun var homofil. «Vi må sjekke nøye sånne som deg».

Ja og den loven som ble avkriminalisert i 1972, den gjaldt jo bare for menn. Så sa Kim at de som var lesbiske den gangen var fly forbannet for «har ikke vi damer et seksualliv?!».

Metropol i Oslo var jo kjent (et utested). Jeg var aldri der selv da.

Men det er naturlig at mange flyttet fra bygdene til storbyene. Stavanger var jo en mye mindre by på 50-tallet.

Det var også ei dame som reiste til Paris. For der var det mer åpenhet. En kunne være seg selv mye mer der. Hun sa at alle var litt lesbiske.

7.9 Vedlegg 9: Intervju – Marit og «Martine»

«Martine»: Hva visste vi om det fantes skeive? Jeg liker ikke ordet skeiv en gang. Men det er blitt innarbeidet nå. Det ufarliggjør det. Men jeg synes det blir helt feil, jeg synes vi alle er rette. Det er ingen av oss som er skeive, annerledes. Men uansett, på vår tid så var det ingenting vi visste om det. Jeg visste ingenting om det.

Og det vi visste. Vi visste knapt nok at det var noe som het det. Det var ingenting som het homofile når vi vokste opp.

Før andre verdenskrig. På slutten av 1920-tallet. Så var det i Paris ganske mye aktivitet blant homofile og lesbiske. Så gamle er vi ikke da *latter*. Det finnes filmer fra den tiden, butcher og femmer (lesbiske versjoner, maskuline og feminine). Jentene kledde seg virkelig som menn og menn var veldig kvinnelige og feminine i sine antrekk.

Vi som da vokste opp på 50-tallet i Rogaland, vi visste ingenting. Men tilfeldigvis, både hun *peker på det andre intervjuobjektet* og jeg, vi fant en annonse i en avis hvor det stod «brevklubb for de av oss som er annerledes».

Marit: Det stod i Dagbladet.

«Martine»: Ja Dagbladet har jo alltid vært en av de mer liberale avisene.

Så derfor så skrev vi der.

Marit: Det var ikke bare bare.

Først måtte vi skrive inn, sende brev inn til et blad og så fikk vi noen lister med navn på mennesker som også hadde sendt brev.

Var det ekte navn da?

«Martine»: Ja det var ekte navn. Noen hadde bilder også. Men dette var en intern brevklubb. Så da sendte jeg et bilde av meg selv og skrev en liten tekst om meg selv

og hun gjorde det samme, men, jeg svarte på noen av de navnene som stod på listen men jeg fikk aldri noe svar. Så da laget jeg min egen annonse, som hun så. Men det gikk nesten et halvt år fra annonsen ble laget til jeg fikk brev fra henne. Så da hadde jeg brent opp alt sammen og tenkte at dette her bare var noe tull men så kom plutselig hennes brev da!

Husker du hva du skrev i annonsen?

«Martine»: At jeg likte friluftsliv og sånt.

Ja så du skrev ingenting om at du var?

«Martine»: Jo at jeg var lesbisk og likte damer. Det var liksom underforstått det. Det var jo en klubb for oss som var annerledes. Så når vi da fikk de arkene så fikk vi kun annonser som var av jenter.

Marit: Det var ikke i regi av DNF det?

«Martine»: Nei nei, det var helt privat.

Så på den måten traff vi hverandre. Gjennom en brevklubb som het «for oss som føler oss annerledes». Jeg forstod med en gang at dette var en brevklubb for meg.

Marit: Ja det gjorde jeg også.

Hele verden var jo heterofile og annerledes enn det jeg var. Så jeg oppfattet det som at siden jeg var annerledes i form av jeg ble forelsket i jenter så var denne klubben for de som også følte seg annerledes og ikke passet inn i det heteronorme samfunnet.

Ja altså det var veldig hemmelig altså. En hadde ikke lov til å gå ut med navnene som en fikk på denne listen.

«Martine»: Nei vi fikk jo bare de listene tilsendt som de i den klubben hadde satt sammen for oss. Jeg husker når jeg fikk listene, de første dagene var jeg kjempe motivert og syntes dette var veldig spennende. Men så fikk jeg jo ikke noe svar tilbake fra dem jeg sendte brev til og da tenkte jeg at «uff, nei dette orker jeg ikke». Så da jeg fikk svar fra henne et halvt år senere så hadde hun gjort det samme som meg. Skrevet mye om seg selv og at hun også likte friluftsliv osv. Så da tenkte jeg jaja, har en sagt A

så må en også si og gjøre B. Så da skrev jeg tilbake og så ble vi skrivende frem og tilbake.

Og hun bodde jo selvfølgelig ikke i Stavanger.

Ja for hvor er du ifra?

Marit: Jeg er i fra nord i fylket. Nord-vest for Haugesund. Men den gangen så bodde jeg i Telemark. Jobbet på hotell. Men jeg hadde en litt annen bakgrunn en Marit. Jeg hadde nemlig bodd i England et år. Fra 1969 til 1970. Da husker jeg at vi reiste til London og da var vi to stykker som gikk på lesbeklubb. «The gay play club» tror jeg den het. Og der måtte du, altså det var ikke bare lett å komme seg inn dit. En måtte ha pass med seg og jajaja, det var veldig strengt. Det var en helt anonym dør. En måtte vite hvor den var. Hvordan jeg fikk vite om den husker jeg ikke nå lenger i dag altså men jeg visste i hvert fall hvor den lå.

Så jeg hadde i hvert fall truffet andre da. Jeg visste at det fantes andre som meg.

Ja altså, det var jo noen homofile i den bygda der jeg vokste opp altså. Men det ble aldri brukt det navnet om dem. Det ble ikke snakket noe særlig om, de var bare litt sånn spesielle. Det var et par menn som var svært feminine som ikke var gift så da spør en jo hvorfor de ikke var gift og en fikk jo ikke noe svar, men det var ingen som kalte dem for noe, og den gangen brukte en mer ordet homoseksuell. Ordet homofil fantes ikke den gangen.

Det var Kim som innførte ordet homofil.

Så det ble jo aldri snakket om på en måte. Så derfor var det veldig vanskelig å vite. En merket bare når en ble tenåring at det passet ikke med disse guttene. Jeg hadde ikke lyst å sitte i baksetet på en bil å kline med de. Jeg prøvde jo, og prøvde og prøvde men det funkete dårlig *latter*. Så da jeg innså at jeg var annerledes så var det bare å komme seg bort fra den bygda, det nyttet ikke å sitte der.

Men følte dere da, da dere vokste opp, følte dere at dere ikke hadde fått aksept for å være den dere var?

«Martine: Nei vi gikk aldri ut å sa hva vi var da vi vokste opp.

Marit: NEI NEI NEI NEI.

«Martine»: Jeg husker jeg gikk sammen med venninnene mine og de var forelsket i den typen og den typen og så imens så gikk de rundt å leiet på meg og jeg syns det var veldig hyggelig jeg. Men det var jo fare for at de ville gå og leie på noen mens de gikk å drømte om disse guttene. Jaja tenkte jeg, dette var jo hyggelig. Jeg drømte ikke om noen mann jeg.

Men jeg visste at det fantes lesbiske. Jeg hadde en venninne som hadde hollandske foreldre og de hadde hollandske blader og de var jo komt mye lenger enn det vi i Norge hadde. Og i de bladene var det mye om lesbiske og venninna mi var sånn «off nei, fysj, se på dette her». Det som er morsomt nå i dag er jo at hun er mor til en homofil gutt som har giftet seg *latter*. Og det var jo kjempe spennende med de bladene syntes jeg, «det går ann» tenkte jeg. Så jeg hadde det i bakhodet at det går ann å leve slik.

Marit: Ja det dukket etter hvert flere og flere opp. Når vi da startet opp her i Stavanger (DNF-48), så kom jo folk etter hvert.

«Martine»: Og så når vi begynte å skrive sammen, så hadde hun selvfølgelig bestemt seg for at hun skulle flytte til Tyskland. For der trodde hun det var noen jenter som hun kunne få treffe. Men da hun kom til Tyskland så ville ikke Tyskerne ha henne. Hun hadde ikke riktige papirer.

Marit: Jeg kunne få valget om å sitte på grensa og vente på de papirene, men det hadde jeg jo ikke penger til. Jeg hadde knapt nok til togbilletten. Så det var bare å komme seg tilbake til Stavanger og finne seg en jobb.

«Martine»: Så da jeg hentet henne på togstasjonen igjen etter noen dager siden jeg satt henne av så sa jeg: jaja, det var nå litt av et treff det der da *latter*. Jeg tenkte jo at jeg aldri kom til å se henne igjen da hun dro. Men da hun kom tilbake så ordet hun seg en jobb og en hybel.

Marit: Det var godt å komme seg til Stavanger da. Min nærmeste by der jeg vokste opp var Haugesund. Men den byen var for liten så Stavanger passet meg egentlig helt perfekt. Siden har jeg faktisk bodd i Stavanger.

«Martine»: Jeg syns Stavanger var for liten jeg. Så da vi hadde vært sammen et par år så dro jeg til Oslo. Jeg ønsket å finne ut hvordan det var i storbyen. Jeg bodde i til sammen 10 år i Oslo.

Marit: Ja du skulle studere da.

«Martine»: Ja jeg skulle studere. Og det gjorde jeg også. Jeg dro tilbake etter 3 år. Da ble det litt for tøft. Og da jeg kom tilbake igjen så ble jeg ekskludert fra DNF-48.

Åååå. Du er en av dem?!

«Martine»: Jeg er en av dem. Den eneste i Stavanger som ble ekskludert. Og dermed ble hun som satt i styret i DNF her og alle de andre, de ble jo fly forbannet for de måtte nekte meg å delta på arrangementene de hadde her.

Marit: Nei det gikk jo ikke vet du. Jeg var så sint.

«Martine»: Så på grunn av den ekskluderingen så ble jeg engasjert. Og da startet vi HBR.

Marit: Ja da ble jeg skikkelig forbanna altså. For da hadde hun stått på her og vært med på å bygge opp den organisasjonen her og SÅ skal en plutselig ekskludere henne. Og vi hadde en del medlemmer, men de forstod ikke hva som foregikk. Og de var ikke interessert i det, de var interessert i fest de. Og sånn er det jo i veldig mange organisasjoner, at det er noen få som tar ansvaret og så er den hel haug som bare vil ha det gøy.

Og når en skal starte opp noe slikt i Stavanger så kan en ikke kun fokusere på politikkdelen. En må også ha med arrangementsdelen. Så vi stod på døgnet rundt for den organisasjonen. Men det året DNF-48 startet her så var tilfeldigvis jeg i Spania. Og Marit fikk ikke vite at de skulle starte DNF her, så vi ble ikke aktive før etter rundt et halvt år etter at de hadde startet opp. Så første året var vi ikke med i styret, men vi kom inn i styret begge to året etter.

Men vi var de eneste jentene. De andre var gutter. Og sånn var det her. Det var vi to som laget festene for de der guttene. Og det var stort sett bare gutter som kom på de festene. Så kom det noen andre kvinner innimellom. Men det var vi som arrangerte fester for guttene.

Marit: Ja. Slepte på vinflasker og ølkasser.

«Martine»: Ja og samtidig som vi drev med det politiske. For på den tiden så hadde nettopp paragraf 219 blitt oppløst. Og det var jo også guttenes greie.

Marit: Ja vi jobbet mye for de guttene altså.

«Martine»: Ja og mange av dem var ikke interessert i politikkdelen. Altså noen var, men ikke hoveddelen av dem. Men vi var en liten håndfull gjeng som måtte kjøpe inn, vi gikk på polet og kjøpte vinflasker og kasser med øl. Vi måtte dra opp

Marit: Opp trappene på Skagen. Skagen 28.

«Martine»: Jaja. 27. Skagen 27. Og så når vi hadde dratt opp alt dit så måtte vi dra ned borda fra loftet. Sette de sammen, få dukene på. Altså, vi jobbet som noen svin.

Og ikke bare det, når de andre hadde festet seg ferdige, så måtte jo vi rydde det opp igjen. Og lagra det oppe på loftet igjen.

Marit: Kan du forstå at vi gadd alt det der?

«Martine»: Ja men vi var jo så entusiastiske for at vi hadde fått en plass vi kunne være. At det var en plass en kunne treffes.

Guttene hadde hele tiden hatt kaien, hvor de streifet. For guttene, de har en annen måte å leve ut sin seksualitet på. Og selv om at vi laget til treff så fortsatte de å streife på kaien. Det var bare noen få av dem som var interessert i den politiske delen egentlig, de var mest interessert i å streife på kaien og treffe gutter der. Vi hadde jo selvfølgelig noen. Noen som tok tak og bar på de ølkassene sammen med oss.

Marit: Noen ganger så tenkte jeg: hva er det vi holder på med her? Jeg var skikkelig forbannet noen ganger. De rotet og herjet og festet så det holdt på det lokalet og når de var ferdige så bare gikk de. Så stod vi igjen med hele dritten etter dem.

«Martine»: Men, vi følte jo at det var det vi hadde av sosialt liv. Sammen med andre homser og lesber.

Marit: Jaja, der var jo det.

«Martine»: Ja altså før vi startet opp, hvem visste vi da om? Vi visste jo ikke hvem som fantes eller om det fantes noen i det hele tatt. Vi hadde en venn, men han var ikke homse engang. Vi hadde kun han å feste med. Jeg tror ikke han skjønnte hva vi var en gang *latter*

Marit: Nei han var fredelig han.

«Martine»: Nei så det var derfor vi var så aktive, det var det sosiale treffpunktet vi hadde.

Marit: Ja og det var en del barrierer å komme gjennom også. Sånn så bare det å få inn en annonse i Aftenbladet, det var ikke enkelt. Rogalands Avis var OK, men Aftenbladet de nektet de til å begynne med, det tok veldig lang tid.

Hva skulle annonsen være?

Marit: Nei det var vel å annonsere DNF-48, festene

«Martine»: Men vi annonserte aldri ut hvor vi skulle treffes. Men vi annonserte at vi fantes, at det fantes en organisasjon og at en kunne ta kontakt med den og den postboksen via brev hvis en ønsket mer informasjon eller å delta. Vi hadde postboks 440 på Tasta hvis jeg ikke tar helt feil.

Men etter hvert laget vi internaviser som vi sendte til medlemmene våre. Frodesen var redaktør for Sopelimen som vi kalte det.

Og da vi da la ned DNF-48 i 1977 så ga vi ut en avis som het HBR-nytt. Og da var han Egil Engebretsen redaktør. Usikkerhet om han er død eller ei.

Marit: Nei så det var en del arrangementer altså. Og det ble veldig mange da den krangelen med DNF-48 startet. Da fyrte vi oss opp. Men den historien har du vel fått?

Ja altså, jeg har jo fått og hørt om den før, men ikke fra noen som har vært med på det selv.

«Martine»: Jeg er så dritt lei det. Å måtte fortelle den samme historien om igjen og om igjen. Vi har slitt oss ut.

Marit: Ja.

«Martine»: Vi dannet altså HBR i 77. Og så dannet vi fellestrådet for homofile bevegelseser. FHO. Og jeg satt i sekretariatet der også i 88. Men det er mange år jeg ikke har vært med altså men da var jeg med. Og da arbeidet vi med å få samlet alle organisasjonene i FHO med DNF-48. Etter en lang prosess med det ble det et positivt resultat hvor HBR og DNF la ned og dannet LLH.

Marit: Så det ble fred til slutt.

«Martine»: Og da det ble LLH, da orket ikke jeg mer. Da meldte jeg meg ikke aktiv lenger. Og det som skjer i dag, jeg er nok ikke helt enig med alt.

Marit: Hva er det som skjer i dag som du ikke er enig i?

«Martine»: Nei, alle disse bokstavene de skal ha.

Nei skeive kan jo ikke alle bokstavene selv en gang.

«Martine»: Nei og jeg skjønner det ikke. Vi skulle ha stoppet tidligere. En må ikke ha alle disse definisjonene.

Marit: Ja, jeg syns også det. Jeg er enig i det.

«Martine»: Fordi at, det at gutter skal kunne få lov til å gå på jentedoen fordi de føler seg som jenter, hva med de som har opplevd overgrep? Jeg syns det er helt på trynet. Men det er en annen diskusjon.

Jeg syns en kan gå ut fra det kjønnet en er født med og akseptere at en er det, samtidig som at en skal få lov til å være den en er. Om en føler for jente eller gutt eller begge deler. Men en trenger ikke å gå rundt og sette merkelapper på alt mulig. En er jente hvis en er født jente, gutt hvis en er født gutt.

Og det syns jeg var veldig kjekt i 70-årene. Fordi jeg ønsket veldig å være... uff jeg syns det var trist å være jente. Men gjennom kvinnebevegelsen i 70-årene så var nettopp dette å kunne akseptere seg selv som kvinne veldig viktig. Og at en kunne være den en var uten å motte ha lange negler, gå i skjørt og på høge hæler. En kunne bare være seg selv og den en ville være. Det var det som var det viktigste med kvinnebevegelsen. Og den føler jeg at de har gått bort ifra når en da plutselig skal si at når en føler sånn eller sånn så er en trans. Fordi det er kjekkere å gå i bukser enn i

skjørt. Eller at de guttene som synes det er kjekkere å gå i kjole enn bukser liksom skal være trans de også.

Marit: Men det var jo, altså. Jeg husker når vi dro til Oslo og gikk i de togene. 27.juni togene. Det var jo mange transpersoner der, men det var jo greit det, det var helt greit at de var der. Hva er det i dag som er forskjellen?

«Martine»: At de skal ha særordninger på en måte. Det blir litt feil at transpersonene absolutt skal kunne gå lov til å gå på dametoiletet.

Marit: Ja. Men det har de jo gjort i alle år. Jeg har nå truffet dem mer enn en gang.

«Martine»: Det er det at de gjør det på offentlige steder som er problemet. Og det tror jeg er en farlig greie. For da kan en lettere risikere å ende opp helt tilbake til der vi startet. Og det ser en jo visse tendenser til nå i visse land. De går bakover. De heterofile kan ha blitt litt for provosert av at disse guttene absolutt skal inn på dametoiletet fordi de er trans. Det blir lettere å slå oss tilbake. Syns jeg.

Det har jo med den kampen vi har drevet på med og jeg synes det var veldig spennende, de 70 årene var veldig spennende. De var veldig aktive.

Marit: Ja så hadde en jo kvinnekampen samtidig. Det skjedde veldig mye i de årene. Det var gøy.

«Martine»: Det var kjempe gøy.

Marit: Det var en fin tid å være ung på.

«Martine»: Nå heter det Gay Parade men før het det 27.juni demonstrasjoner. Og det kom pga Stonewall opprøret i New York.

Vi prøvde å få inn homofil og lesbisk parole i 1.mai tog og i 8.mars tog. Men de togene gikk stort sett i bakgater. Når det var enslige tog.

En glemmer fort. Noe skjer når en blir over 60.

Pluss det er nok mange tidsvitner som er gått bort, når en skal få frem det som hendte på 60-tallet og tidligere.

Hva kan være grunnen til at det ikke er dokumentert noe skriftlig før 1970-årene og heller ikke etter?

Marit: Det var jo fordi det ikke var noe organisert.

«Martine»: Og de guttene som gikk på kaien, de dokumenterte jo ikke det. Og de ble jo arrestert de som ble oppdaget. For loven ble jo ikke oppløst før 1972. Så da må en nesten gå i strafferegisteret før det for å se hvem som eventuelt ble anklaget for å være homofil. For jentene, de lagde vel sine egne...

Marit: Det var i vært fall ikke like åpenlyst hvem som var lesbisk.

«Martine»: Nei det var jo veldig åpent. Jenter hadde jo ikke noe seksliv offisielt. Ingen kvinner i det hele tatt hadde noe seksualitet.

Marit: Nei, så lovene ble jo lagt opp etter mannfolk, i forhold til menn.

Så damene og jentene kunne bare drive på som de ville de. Men de møttes ikke så enkelt. Det var nok helst sporadisk og tilfeldig.

«Martine»: Vi var jo en gang å diskuterte med et eldre menneske som ønsket å bli medlem! Husker du? Som vi gikk på besøk til. Vi tenkte at hun var så gammel at hun, ja hun var nok ikke mer en 40-50 år altså **latter**, ville fått sjokk hvis hun skulle inn i dette miljøet. Så vi tenkte det var bedre å dra opp til henne, ta en kopp kaffe.

Og hun liksom, spurte oss: er den medlem, er den medlem, er den? Og vi måtte fortelle henne at vi kunne si navn på medlemmene våre. Men vi sa at vi ikke hadde noen som var i hennes aldersgruppe.

Vi hadde medlemmer som var 35 og 37 år gamle og vi syntes de var kjempe gamle.

Marit: Ja de to fra Sandnes ja *latter*

«Martine»: Vi var 21 og 22 år gamle når vi var på vårt mest aktive. Hoppet rett inn i det og jobbet kjempe godt og hardt med alt. Jeg fikk hjerneblødning da jeg var 29, og da var det stopp for meg. Men du holdt jo på lenger.

Marit: Ja det gjorde jeg. Jeg holdt vel på til midten av 80-tallet tror jeg. Jeg var alltid med på et eller aent, om jeg ikke satt i selve styret. Satt i telefongruppa blant annet. Så jeg var med lenge altså. Vi skulle blant annet lage nytt lovverk da FHO ble dannet og

dette ble gjort i Bergen. Det var der jeg traff min samboer. I 1983. Vi lærte veldig mye ved å være aktive. Hvordan en organisasjon fungerer.

«Martine»: Og en del av de papirene der, de ble overgitt til Turid Tafjord. Så heldigvis har en tatt vare på den dokumentasjonen. Det ble gitt til Turid da boken *Skeiv i Sørvest* ble skrevet.

Den tiden da vi kom ut så var lesbisk et fy-ord. Det var ingen som brukte det om seg selv. Det var et skjellsord. Det ble ikke tatt i bruk før i 1975 da kvinnebevegelsen begynte å gro og de fikk kvinnehuset i Oslo. Og innad der var det kvinner som dannet en gruppe som kalte seg selv for lesbisk bevegelse. Og det var de kvinnene som tok i bruk ordet lesbisk. Kim derimot, og DNF likte ikke at ordet lesbisk ble brukt. Hun hadde jobbet så hardt med å få ordet homofili gjennom. Ikke bruke ordet homoseksuell men homofil eller homofili fordi det skulle ikke gå på det seksuelle, det skulle gå på følelser. Lesbisk bevegelse jobbet aktivt for at ordet lesbisk skulle få en positiv betydning eller som et brukbart, vanlig ord.

Og personlig, før jeg flyttet til Oslo så var jeg ikke noe særlig begeistret for ordet lesbisk.

Marit: Nei det var ikke jeg heller.

«Martine»: Før det så ønsket jeg å bli kalt herr, slik at det ble mer maskulint.

Men da jeg kom til Oslo og ble med i den bevegelsen så ble det viktig for meg å være kvinne og lesbisk. Du skal få lov til å være kvinne og du skal få lov til å være den du er.

De som intervjuet meg fra *Skeivt Arkiv* hadde heller ikke hørt om boken jeg er med i. Men den er viktig å ha med, for den forteller den lesbiske historien.

Det er rart at den ikke finnes ute. Men da er en jo tilbake til, hvem er det som velger ut hvilke bøker som skal være tilgjengelige på et bibliotek?

«Martine: Det har jo mye med å gjøre hvem det er som har presentert den homofile historien og frontet den mest i media. Og det er der Turid også har sagt til meg at det er ikke kun Kim Friele som sitter på kunnskap. Og det er derfor hun sa det var så viktig for meg å delta her under dette intervjuet også.

Marit: Hun har gjort mye selvfølgelig. Men hun har ikke gjort alt. Og det er viktig at det kommer frem, det andre som også ble gjort, bare av andre mindre kjente personer. Og så skal en ikke glemme at det er hun som står bak at det ble en splittelse mellom homofile i landet. Og da den splittelsen ikke gjaldt lenger så forsvant hun. Men det er noen som tror at hun aktivt har jobbet for saken fra 50-tallet og frem til nå, men det stemmer ikke.

«Martine»: Men hun var primadonnaen, hun gjorde akkurat som det passet henne. Selv om det gjerne ikke var det riktige alltid.

Marit: Hun har nå stått opp for saken siden hun skilte seg fra mannen sin.

«Martine»: Og da vi skulle melde oss inn i DNF-48 så var det slik at vi egentlig måtte ha noen som kunne anbefale oss, slik at vi kunne bli medlemmer. Men vi kjente jo ikke noen som kunne anbefale oss *latter*. Men der skrev Kim et veldig fint brev tilbake til oss og sa at det var ingen problem, vi skulle få lov til å melde oss inn fordi om.

Og før det, når en holdt til på Sjølyst i Oslo. Så sa Kim det at jentene måtte komme på arrangementene i skjørt og Gytte var jo så forbannet på det. I Oslo hadde de hemmelige møter hvor de møttes med aviser under armene osv. Men vi hadde ikke noe slikt i Stavanger. I vært fall ikke noe organisert som vi vet om. Det eneste var guttene som traff hverandre på kaien.

Var hele kaien da eller?

«Martine»: Ja noen gikk i Bjergstedparken også da.

Marit: Ja der var de ja! Det stemmer.

«Martine»: Og der er de enda. Jada. De er det. Jeg tror i vært fall det. De har i vært fall sine steder hvor de går og oppsøker andre menn. Om de er i Bjergstedparken nå er jeg usikker på men de gangen var det i vært fall kaien og Bjergstedparken.

Det er ingen andre steder du vet om?

«Martine»: Nei altså, det var jo ikke så mange av dem.

Marit: Og så kom det jo inn sånne marinefartøy og da var det jo havets delikatesser som kom til byen *latter*. Det var han frisøren det som pleide å si «å gutter, nå må vi på kaien! Havets delikatesser kommer i kveld».

«Martine»: De andre guttene. De fant jo ut. Når de trengte litt mere penger så gikk de bare ned på kaien og tok seg betalt.

Guttene hadde nok et litt annerledes forhold til seksualitet enn det jenter hadde.

Nei så det ble ikke organisert aktivitet her før i 1972. Ikke offisielt i hvert fall.

Men de fantes jo fordi om. Og jeg har jo truffet mennesker som aldri har vært med i den organiserte verden. Men som har møttes på andre måter.

Marit: Det var mange som var redde for å organisere seg også. Livredde for å treffe noen de kjente.

«Martine»: Men når en tenker på prosenten av hvor mange en regner med er lesbiske og homofile og så hvor mange av dem som faktisk organiserer seg så er det ikke så alt for mange. Hvor er de andre? Jo de finner seg andre måter å bli kjent med mennesker på.

Husker dere noe om hvordan holdningene mot skeive var?

Marit: Ja jeg opplevde faktisk på 80 – tallet. Vi hadde ei jente som vi pleide å passe på. Og hun skapte bråk da hun i barnehagen sa at to kvinner kunne bo sammen og fikk beskjed av de andre barna at det gikk ikke. Og hun stod jo på sitt, hun hadde jo vokst opp med at vi to bodde sammen. Og det ble jo orden på det i den barnehagen. Men en ser jo hvor viktig det er at barna lærer fra de er helt små at det er like normalt å ha to mammaer som to pappaer.

Barn i dag reagerer ikke like lett. Og da må ikke vi heller lage noe sak ut av det.

«Martine»: Nei og det er derfor jeg også sier: hvorfor skal vi kalle oss selv for skeive? Vi er jo ikke det. Vi er jo vanlige mennesker.

Det er helt utrolig. Tenk å sitte her å bli intervjuet om historie. Hvem skulle trodd det. At jeg er blitt så gammel. Det er jo en del av disse folkene som en kjenner og har truffet i disse miljøene som er gått bort etter hvert.

En hadde jo aids epidemien også. Som tok livet av flere homofile menn. Noen av dem var aktive i Rogaland.

Forteller at jeg skal intervju noen innenfor kirken.

«Martine». Jeg godtar personen, men ikke handlingen.

Marit: Vi meldte oss ut av kirken i 74.

«Martine». Ja det var et eller annet vi ble så forbannet for.

Marit: Jeg tenkte at den kampen der orker jeg ikke å ta. Den gangen så opplevde jeg det som en veldig håpløs kamp. Og den kampen er heller ikke vunnet.

Ja nå er de kommet lenger da. Det begynner å bli en del lesbiske og homofile prester rundt omkring.

Men konservative eldre er det fortsatt vanskelig å endre synet til.

Kristendommen og religion generelt har jo vært med på å forme og påvirke Rogaland og dens innbyggere gjennom lange tider.

Marit: Ja Gud. Bedehuset var jo samlingsstedet i bygda der jeg kommer fra. Jeg vet alt om det der. Og alle disse misjonsforeningene. Har vokst opp på bedehuset jeg. Det var ikke noe alternativ. Å du kan tro det var mange av dem som var så inni religionen at de aldri turte å komme ut av skapet.

«Martine»: Det var utrolig mange i Oslo som hadde bakgrunn fra frelsesarmeen faktisk.

Marit: Ja det var kanskje lettere å være ugift der. En fikk en større rolle som kvinne. En ble akseptert som ugift. Ja det kan godt være altså.

Og mange ble gift og fikk barn også. Og kom ikke ut av skapet eller kom ut av skapet til sin mann men at det ikke gjorde noe for han om hun hadde en venninne.

Men det var definitivt hysj-hysj på den tiden og heldigvis har vi kommt mange skritt videre siden den gang. En må bare passe på å ikke gå for mange skritt. Slik at en kan risikere å få tilbakeslag.

«Martine»: Det var nok mange som traff likesinnede på arbeidsplassen også og ikke innenfor det organiserte miljøet. Det er jo både et treffsted for både heterofile og homofile. Folk flest treffes jo ikke i organisasjoner.

Har dere noen tanker om hvorfor det ikke er dokumentert noe før 1970 og svært lite etter dette?

«Martine»: Nei det er jo som vi nevnte tidligere. Det var jo ulovlig før 1972. Så en må bare se arkivene til politiet. Og se hvem som ble tatt for sodomi eller hva en nå kaller det.

Marit: Jeg tror ikke det var så mange som faktisk ble tatt.

«Martine»: Jo han Trygve, fotterapauten. Han fortalte jo en del om gamle dager. Om politiet har dokumentert det. Kan ikke ha tenkt meg at noen andre har dokumentert det.

Marit: Så hvis det er noe som er dokumentert så ligger det der. Alle i byen visste hvem han var. En homofil snill mann.

«Martine»: Det er sånn når en sitter å snakker slik, så kommer en på så mange navn og hendelser som en har glemt fordi det er så mange år siden. Og så dukker de opp igjen plutselig nå. Og så er det litt skummelt å tenke på at det er 50 år siden vi hadde noe med disse menneskene å gjøre. Og at vi fortsatt er venner.

Marit: Ja jeg og søstera mi er veldig ulike. Litt som natt og dag. Så hun ville blant annet ikke innse at jeg bodde og var samboer med ei dame. Jeg husker hun sendte julepresanger for i den tida ga vi jo presanger til hverandre. Og da kjøpte hu ett sengesett. Hva fader skulle jeg med et enkelt sengesett? Hun visste jo jeg bodde med ei dame og hadde gjort det i lange tider. Da ble jeg så sint at jeg ringte til henne og sa at « fint det der sengesettet du sendte meg, men jeg kan jo ikke bruke det. Det var hennes måte å boikotte det på. Så jeg ba om å få vite hvor hun hadde kjøpt det så jeg kunne kjøpe et til.

Og så skulle eldste sønnen hennes konfirmere seg. Og da presterte hun å sende en invitasjon til bare meg og ikke min samboer. Dette må ha vært på 80-tallet. Og da sa jeg bare til henne at nå må du bare notere deg dette her «du trenger ikke å sende en eneste invitasjon til meg, uten at du inviterer med samboeren min, for jeg kommer

ikke». Da ble det slutt. Da sluttet hun med det tullet om at hun bare skulle ha meg på besøk. Det viser jo en holdning om at en ikke synes noe om det. At det ikke er helt godtatt.

Har dere opplevd noen negative holdninger? Sånn når dere kom av skapet ut eller bare generelt?

Marit: Det har nok vært mange holdninger og meninger om det. Men ikke som er blitt sagt til meg direkte. Jeg kom likevel i mange diskusjoner med folk.

«Martine»: Vi var hos en venn av oss en gang etter at vi hadde vært på byen. Og da kom noen av hans naboer innom. De fortalte at de hadde sett noen av samme kjønn som danset sammen. Vi hadde nemlig en danseaksjon. Vi gikk på ulike danseplasser og danset sammen og så ble vi kastet ut som regel. Og disse naboene hadde da sett dette og syntes det var helt forferdelig det de hadde sett. Okei sa jeg, dere vet at dere snakker om meg også nå? Og da ble de satt ut og ble sittende å snakke til langt på morgen. De ville til og med ha meg hjem på frokost. Etter den natta så snudde de i tankegangen og holdningene sine. Men jeg brukte mye energi på dem. De lærte i vært fall å passe munnen sin. En vet jo aldri hvem en prater med.

Jeg har en venninne. Og det siste hun sendte i november nå nettopp var «Jeg leste en artikkel i vårt land om en homofil mann som giftet seg med en heterofil dame og det var vellykket. Jeg trodde ikke jeg skulle høre om slike historier.» Hun arbeider så med at jeg er lesbisk og hun er kristen. Og hennes venninner tolererer i vert fall ikke homofile og lesbiske. Og hun kan si «jeg tolerer deg jeg. Jeg har kjent det fra du var ung. Og vi har hatt mange diskusjoner om dette. Problemet er at hun holder på enda!

Marit: Ja hun holder på enda og det er den forbannede religionen sin feil! Unnskyld meg altså.

«Martine»: Hun sa en gang. Jeg ser at dere er glad i hverandre. Hun var veldig impulsiv. En begynner å bli lei av å diskutere.

Marit: En tenker at en når ikke frem uansett

«Martine»: Jeg forstår det ikke.

Marit: Det er likevel godt å vite at det fortsatt finnes mennesker som bruker ressurser på det å vise og lære folk at vi er helt normale og at det er greit.

Kulturen har mye å si for hvordan en vokser opp og hvilke holdninger en har.

Marit: Nordbø slekta. Sønnen ble kastet ut av sin egen familie fordi han var homofil. Har skrevet bok. Foreldrene var intervjuet etter på. De kunne ikke ha noe med han å gjøre. Han var ikke velkommen der.

Bare en forlater de ulike sektene kan en jo risikere å bli utstøtt. Smiths venner eller Jehovas Vitner. Det kan ikke være lett for de som vokste opp innenfor de miljøene. Flere tok selvmord. Eller utstøtt.

Jeg hadde noen på trappen en gang jeg. De var nok mormonere. En kan ta opp homofili med dem. Det var ikke lenge før de gikk.

7.10 Vedlegg 10: Intervju – «Aslaug»

Hvor gammel var du da du flyttet fra Rogaland?

Jeg var 18 og et halvt. Nei unnskyld, 19 og et halvt. Jeg var ferdig med Videregående.

Så frem til du da var 19 og et halvt, husker du noe, noe om holdningene, eller hørte du om noen som var skeive?

Jeg hørte via en tante, som bodde og jobbet i Oslo. Men jeg hørte aldri noe i det miljøet jeg selv var i her. Hørte aldri noe på skolen. Hørte aldri noe i kirken. Jeg gikk også i Ynglingen, hørte aldri noe om det der. Hørte heller aldri noe om det på Videregående, på Kongsgård.

Sier du at du ikke visste at de fantes en gang?

Jo, jeg visste at de fantes. På grunn av tanten min i OSLO. Så fra jeg var ca tolv år gammel var jeg klar over at det fantes og at den kjærligheten har krav på respekt og beskyttelse.

Ja og det er jo noe en har sett her. Og som jeg har fått høre når jeg har intervjuet andre. At det var flere som valgte å flytte til Oslo fordi det var en større by med større aksept. Og at der var det flere, så en hadde større sjanse til å finne seg noen å dele livet med.

Ja, et større miljø. Hun tanten min var da kollega med en mann som hadde et veldig langt og trofast samliv.

Med en mann da?

Ja. Et par menn.

Så da du vokste opp her så hørte du ingenting?

Nei.

Kan du huske når tid du hørte om at det fantes noen her i Rogaland?

Hmm. Nå må jeg tenke. Første gang jeg ble kjent med noen er gjerne lettere. Jeg tror første gang jeg ble kjent med et homofilt par det var ei som jobbet i det området som jeg hadde ansvar for i jobben min. Så hun jobbet i Stavanger, i en menighet. Og var gift.

Og så har jeg hatt. Men de kjenner jeg ikke altså. Men har hatt forbønnshandling en gang, for ca 15 år siden eller noe. Før det ble lovlig å gifte seg i kirken. En kunne da feire bryllup der hvor presten tillot det.

Så du tillot det?

Ja det gjorde jeg. Det var en som kom fra Brasil som hadde funnet seg en Rogalending. Og jeg husker jeg ble veldig rørt. For moren til han fra Brasil var med og førte sønnen til alteret. Det var rett og slett vakkert.

Når du da begynte å gjøre dette her, før det ble lovlig, fikk du høre noe negativt?

Nei. Akkurat det bryllupet gikk så stille og rolig for seg. De var ikke interessert i å gjøre noe stort utav det. De ønsket ikke noe bråk. Det stod som hvilken som helst annen forbønnshandling for borgerlig inngått ekteskap.

Det var nå veldig fint av deg at du gjorde det.

Ja jeg skulle jo ønske at det var kø jeg **latter**. For alle har godt av å ha gode rammer.

Så utenom det har jeg ikke kjent noen personlig. Sånn i ettertid så kan jeg jo tenke og se at det kan ha vært noen av mine venner som var skeive, men jeg har aldri hatt noe behov for å følge med på hvilken legning folk hadde. De er jo bare vanlige mennesker.

Vokste du opp som religiøs? Vokste du opp innenfor en religiøs familie eller ble du det da du ble eldre?

Nei. Jeg vokste opp med kristne foreldre som gikk i kirka.

Når du da vokste opp innenfor den kristne kirke. Hørte du noe om det? Ble det pratet om sosialt eller nevnt under gudstjenester?

Aldri.

Hvorfor tror du det?

Det var ikke noe fokus på det.

Når jeg nå tenker meg om så va det ei jente jeg hadde som konfirmant. Hun kom flere år etterpå til meg og hadde skrevet noe som jeg da fikk i kopi fordi jeg ikke var aktiv på sosiale medier. Men hun hadde skrevet noe veldig fint om at hun ikke hadde vært i live hvis det ikke var for meg. Og det er jo veldig sterkt. For når jeg underviste konfirmanter så visste jo ikke jeg hvem av dem jeg skulle rette det mot. Men for henne var det, det var en slik **årh** jeg blir helt rørt bare av tanken.

Ja det er helt sant. En har ikke alltid forståelse for hvor stor påvirkningskraft en har som menneske.

Ja. Det er sterkt.

Og når jeg da hørte at denne jenten/kvinnen hadde inngått partnerskap med en annen jente/kvinne så var den brikke som falt på plass på en måte.

Så selv om jeg var i et nokså åpent ungdomsmiljø og med ledertrening også, sammen med folk fra hele landet her i Oslo, så hørte jeg aldri om det. Men jeg er jo gammel da **latter**.

Jeg hadde en lærer på teologisk fakultet som var åpen homofil faktisk. Men da hadde jeg visst om at de fantes i ti år. Det var da jeg flyttet fra Stavanger, da jeg var 19-20 år gammel. Jeg begynte på studiet i januar 1977. Da flyttet jeg til Oslo og begynte på min teologiske reise.

Så da var det jo blitt lovlig. MEN. Det var jo fortsatt definert som en psykiatrisk diagnose. Frem til 1982. Så det var flere som ikke turte og være åpne.

Men jeg var da i kontakt med denne læreren min og den gruppen som heter «Åpen kirkegruppe». Så en gang i studietiden var jeg predikant på en sånn hverdagsgudstjeneste som de hadde. Det var i Oslo, på Majorstuen. Da brukte vi Majorstuen kapell.

Oplevde du på en annen måte, hørte du mer om dem i Oslo enn i Stavanger?

Ja ja ja. For her hørte jeg jo ingenting **latter**.

Så eneste grunnen til at jeg ble opplyst om det var på grunn av denne tanten min som fortalte meg om det. Som fortalte om sine kolleger.

Husker du, om du reagerte noe da du hørte henne fortelle deg om det?

Hun fortalte det til meg med et emosjonelt trykk. For det var en episode der hun så den ene sitte alene på et restaurantbord og da spurte hun direkte «hvor er...?» og viste dermed at hun visste at han de to hørte sammen. Da satt han og ventet på mannen sin. Og de skulle spise god mat fordi det var 25 år siden de flyttet sammen. Og det var første gang på de 25 årene at det kom en person og helt åpenlyst ga til kjenne at «jeg vet du har en mann». Tenk på det. Ikke en eneste gang på de 25 årene. Jeg blir helt rørt av å tenke på at tanten min gjorde noe så enkelt men fint for dem. Jeg var tolv år da jeg hørte om dette. Da hadde jeg alenetur til Oslo med tanten min. Hun er 15 år eldre enn meg. Det var veldig stas å være hos henne og det gjorde veldig inntrykk på meg da hun fortalte det til meg.

Noen av de andre jeg har intervjuet her i Rogaland sier at de lurere på om dette med religionen og kirken har vært med på å gjøre det vanskeligere å være åpen her. At de har vært redde for å komme ut fordi de har hørt ting bli sagt. Vi godtar synderen men ikke synden. Hva tenker du om dette?

Jajaja. De kristne som sier slikt lager et skille mellom seg selv og de skeive.

Jeg synes det er sykt å dele opp virkeligheten slik. For vi må være så hele som vi kan. Og det hører med til grunnlaget for min tro at hele verden er i Guds hender og da skal det romme alle.

Jeg fikk jo med meg litt av den støyen som var rundt han fra Randaberg. Han som skrev bok. Jeg har vel også hatt han inne da jeg var prest. Jeg tror det er mye tenkning

som foregår. Mange som er religiøse som gjerne egentlig støtter skeive og deres rettigheter. Men det er en fryktkultur i fylket vårt. En frykt for å ikke være på linja. For å ikke passe inn i boksen.

Jeg treffer mennesker som forteller meg at de er enige med meg. Både folk som arbeider i kirken og som er frivillige som sier at de er egentlig enige med meg men de sier det ikke høyt.

De er redd for å skape bråk. Og de er redd for hvor mye bråk det potensielt kan bli. Og de er redd for at det ikke er verdt det bråket. Og jeg sier at: det er verdt det bråket. Det er verdt det for de det gjelder. Det er verdt det for de som er skeive.

Ja. Frykt har en tendens til å lamme.

Det er faktisk en tankevekker når jeg tenker meg om. At jeg aldri hørte om det her da jeg var ung. At jeg ikke hørte om noe før jeg nesten var 20 år gammel.

Jeg tror jeg kan ha hørt. For moren min var fra Haugesund. At hun litt sånn humoristisk fortalte om mannedamene. Rederene. Og de var jo, etter hvert nå som jeg har lært mer om dem skikkelig tøffe. De var morsomme. Men det var nok mer akseptert at damer kunne dele hus og leilighet på den tiden.

Nå kom jeg på at jeg har eller hadde. Mor sine tanter bodde der. Og så arvet jeg en kommode. De var begge to ugifte. Søstre som bodde sammen. Og hun mest funksjonsfriske av dem, ei av de hadde hatt polio og var handikappet men hun som ikke hadde hatt polio, hun jobbet for misjonsselskapet. Og var sånn som reiste rundt på bedehus og foreninger og holdt særlig barnemøter.

Da jeg da arvet denne kommoden og liksom skulle støvsuge den og ta den i bruk, så ramlet det ut et håndskrevet brev som det nok ikke var meningen at noen skulle se eller finne. Om det har vært skvist mellom skuffene vet jeg ikke. Da jeg så brevet fikk jeg en akutt følelse av at «nå ser jeg noe intimt som jeg ikke burde se». Og jeg angrer veldig på at jeg kastet det brevet.

Brevet var dra fra ei venninne til hun enslige predikanten. Hun skrev til henne fra Madagaskar. Hun skrev at nå skulle hun gifte seg og at nå måtte deres relasjon bli annerledes, et eller annet der. Og det er ikke sikkert at hadde noe med lesbisk kjærlighet å gjøre, men siden jeg fikk den følelsen så tror jeg at det var det. At det var

en kjærlighet mellom dem som ikke kunne fortsette fordi hun skulle gifte seg. En sorg mellom dem.

Det kan ha vært slik med tanten te moren min, at hun var predikant fordi hun da kunne forbli ugift fordi hun hadde et kall fra Gud. Det brevet var fra 1920 -tallet forresten.

Jeg har også en tante. Hun giftet seg med en som nok var homofil. Det ekteskapet holdt ikke livet ut da. Han kom aldri ut av skapet da. Jeg var nok over 20 år da det ekteskapet havarerte og jeg fikk en bakgrunnsfortelling. Og de bodde ikke her i Rogaland.

Hva tror du er grunnen til at det ikke er dokumentert noe?

Jeg tror at som vi snakket om, de enslige damene som valgte å bo sammen, de var et ikke tema. Jeg tror ikke folk tenkte i retning av kos og seng når to damer valgte å bo sammen.

Jeg har hørt en morsom historie fra Vik i Sogn hvor det var et kvinnepar, som var veldig aktive i det kristne miljøet og som også var vertskap for predikanter som reiste rundt. Og så kom det en predikant en gang og så kikket han tilfeldigvis inn på soverommet til disse to kvinnene. Og der stod det to senger helt inntil hverandre, slik at de skapte en stor seng. Og så sa han «jeg synes dere skal ha nattbord i mellom sengene». Så gjorde de det og pratet ikke mer om det **latter**.

Men jeg tror. Det har bare ikke. Jeg kan ikke klare å forestille meg hvordan det har vært å være homofil eller lesbisk i Rogaland. Med dette lokket på seg selv.

Men det der med å skille seg ut. Det var jo noen som bare valgte å gjøre det uansett. Slik som mandedamene i Haugesund, og så har jeg lest om en forfatter/kunstner på Jæren. I gamle dager. En som delte hus med en mann.

Så selv om det ikke var aksept, så var det likevel en større aksept for disse som var originale. I små samfunn så er det på en måte bare «sånn er han».

Og så var det jo sånne ord og uttrykk i Bibelen som ble brukt. Sodomi? Det ordet tror jeg kan ha blitt brukt i hytt og pinevær. At ordet har blitt brukt akkurat som det passet dem.

Og Sodoma og Gomorra **latter**.

Ja det er alltid noen som skal trekke inn det hvis det er en offentlig sak om homofili eller skeive på nettaviser.

Ja det er ganske forutsigbart.

Men så er det jo en veldig vakker fortelling i første Samuels bok om David og Jonathan. Som var så gode venner. At Jonathan kunne gitt sitt liv for David. Og det vet jeg at blant annet den homofile læreren jeg hadde på teologistudiet, det var en sentral fortelling i det miljøet.

Tanker rundt manglende dokumentasjon og fremtiden?

Jeg tror det alltid er en fordel å vite mest mulig om historien vår. For hvis ikke så blir det et vakum. Sånn som jeg sa. Jeg visste ingenting.

Det er litt sånn som fornorskningen av Samene. Litt sær sammenligning kanskje, men det har jo ført til at flere samer har lagt lokk på den samiske historien. Fordi de ønsket å være så like som mulig som storsamfunnet fordi hvis ikke kunne en risikere straff. Mye av deres historie er forsvunnet, språket forsvant jo nesten også.

Det er helt flaut å tenke på. Og nå denne uken. Da var det en som jeg har pratet med flere ganger som endelig sa til meg at besteforeldrene var Romani. De var reisende og havnet på Svanviken.

Nei, historie er viktig. Så ære være det arkivet i Bergen. Det visste jeg ikke fantes. Og ære være deg for at du tok og tar deg tid til å lytte til våre historier.